

KASVATUS

KASVATUSTEADUSLIK AJAKIRI
EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Nr. 8

9. AASTAKÄIK. — SEPTEMBER 1927.

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Nr. 8

September 1927.

9. aastakäik.

SISU: Kurikalduvusega ja ulakad lapsed koolis — *M. Raud*. Mõtteid ajalehest koolis — *R. Reiman*. Ameerika Ühisriikide kool — *J. Annuson*. Eesti Õpetajate VIII üldkongress 19., 20. ja 21. aug. 1927. a. Õpetajate palgaküsimus. — *J. Rummo*. Välismaalt. Kroonika.

Kurikalduvusega ja ulakad lapsed koolis.

M. Raud.

1.

Küsimuse tähtsus.

1. Kurikalduvusega ja ulakate laste küsimus on rahvuslik küsimus. Meie oleme väike-rahvas, juurekasv on piisike. Meil ei ole ühtegi inimest kaotada.

Kuritegevus on ligidalt ühenduses rahvamajandusega, sest vangimajade ülalpidamine nõuab suuri summe. Kuritegevuse tagajärjel kannatab rahvamajandus rängasti.

Kurjategijad kasvavad enamasti ulakatest ja kurikalduvustega lastest. Kooli ülesanne on seda hädaohtu vähendada, kasvatada ulakaid lapsi korralikeks kodanikeks.

See on asja üks külg. Teiselt poolt on ulakad lapsed hädaohuks koolile. Nad takistavad koolitööd. See on nagu külgehakkav haigus, mis ähvardab ka terveid. Praegu on koolitegelaste keskel üldine hädakisa, et ulakus nagu „rakvere raibe“ ähvardab umbrohuna vilja oma alla matta.

Küsimuse keerulikkus.

Kuid see on ühes sellega väga keeruline küsimus. Ulakuse küsimust ei suuda lahendada üksi kool. Siia jook-

sevad kokku kolme riigi piirid — kool pedagoogikaga, arstiteadus sotsiaalhügieeniga ja riiklik hoolekanne abikoolidega.

2.

Mõiste.

Väga tähtis on kurikalduvuse ja ulakuse mõiste kindlaksmääramine. Mis on ulakas laps, mis on kurikalduvustega laps? Need kaks mõistet on ligidalt seotud, kuid on suur vahe nende vahel. Iga kurikalduvusega laps on enamasti ulakas, iga ulakas ei ole aga veel kurikalduvusega.

Ulakas laps ei ole liht-mõiste, vaid terve konglomeraat mõistetest. Siia alla käib alaväärtuslikke lapsi, normaalseid aga halva kasvatusena, siin leidub aga ka kõrge väärtusega vaimlisi varandusi, kes juhuslikult, vanemate, ümbuskonna, aga ka kooli süü pärast siia sattunud.

Diagnoosi tähtsus.

Harilikult määrab laste kuuluvuse ulakate hulka nende halb ülespidamine. Kuid unustatakse, et ühel ja samal nähtusel võib olla palju lahkuminevaid põhjusi. Kui pöördute näit. arsti poole, et

teil on peavalu, annab ta teile vaevalt rohtu ilma ligema uurimiseta.

Kroonu arstid tegid vanasti seda viisi: silma haiguse peale ilma vaatamata kaks tilka silma, peavalu peale pulber: половины сегодня вечером, половины завтра утром.

Ma kardan, et meie õpetajatest on õige mitmed sarnased arstid, kes ulakuse-nähtuste peale reageerivad ilma põhjuste uurimisteta.

Arst teeb haigele kõige pealt *diagnoosi*. Kui vaatame ulakusele kui haigusele, siis on ka esimene küsimus õige *diagnoos*, tuleb leida põhjusi, lapse ülespidamine lahutada algteguriteks.

3.

Ulakaid lapsi võiks liigitada viide suuremasse ossa.

Esimene liik on rahva degeneratsiooni ohvrid, need on ulakad pärivuse tagajärjel. Vanemate patud makstakse laste kätte. Ma ei hakka degeneratsioonil peatuma. Ei peatu ka degeneratsiooni põhjusel, kuigi ei saa jätta nime tamata, et joomine ehk krooniline kihvitamine alkoholiga on degeneratsiooni tähtsamaid põhjusi. Kool ja alkohol on kaks loomulikku vastast.

Degenerantide lapsi, iseloomustab psühhopaatiline konstitutsioon, hüsteeria, neurasteenia, vaimuhaigused mitmesugusel kujul kuni idiotismini. Kõlbline tunne on nürinenud. Väljaarenenud kõlbline tunne on kultuuri saavutus ja langeb ka esimeses järjekorras degeneratsioonile ohvriks. See on materjal, millest elu taob oma sepikojas kurjategijaid. Samasugused kurvad tagajärjed võivad olla mõnesugustel külgehakkavatel haigustel, nagu sarlakil.

Alateadvuse mõju.

Teise liiki kuuluvad normaalsed lapsed, keda on rikkunud lapsepõlve miljöö, kasvatus ja ümbruskond. Tähtsa momendina esineb siin *alateadvus*. Muljed varasest lapsepõlvest, lapse elamused jätavad lapse hingesse sügavad muljed, mis annavad suuna kogu hinge tegevusele. Analüüsidest inimest leitakse, et suurem osa tema tegevusest põhjeneb alateadvusel, väiksem—teadvusel. Kui kokku pörkavad alateadvus ja tead-

vus, tekib raske võitlus: inimene teab, et tegu õige ei ole, aga ometi peab ta seda tegema.

Paar näidet. Kui inimene on õrnas lapsepõlves läbi elanud mingisugused suured rõõmud, mured, vapustused, mis ühenduses võõra vara omandamisega, siis jääb see tema alateadvusse püsima. Käsi kipub iseenesest võõra varanduse järele. Me näeme elus huvitavaid asju, kuidas inimene, kes lahtise käega tuhandeid välja annab, mõne marõa „üle lööb“, kui tal võimalus avaneb. Teame juhtumisi koolis, kus rikaste peremeeste 16—17 aastased tütreid näppasid. Parasitism põhjeneb suurel määral alateadvusel. Eriti kardetav on lapse arenemisele ja kogu elusuunale kokkupuutumine noores põlves tooreste sugueluliste nähtustega, kui need tema hinge mõjutavad.

Psühhoanalüütiline kool.

Alateadvuse uurimisega on tegemist teinud eriti n. n. psühhoanalüütiline kool. Ta on selgeks teinud, et mitmesugused patoloogilised kalduvused, eriti seksuaal-alal, põhinevad alateadvuses. Selle meetodi tundmist läheks hädasti tarvis ka õpetajale. Siis õpiks ta õieti hindama nähtusi, mis muidu ta silmade eest mööda libisevad.

Keelatud kirjandus ja kunst.

Just alateadvuse seisukohast on arusaadav pedagoogide võitlus pornograafiaga, nilbete piltidega, kino tõmbetükkidega, tihti isegi teaduslikkude või teaduslikud olla tahtvate raamatutega, kui nad küsimusi nii käsitavad, et see meeli köditab, seksuaalset fantaasiat äritab ine. Samal põhjusel tuleks nida silmapaistvat osa uuemast kirjandusest kasvavale noorsoole ebasoovitavaks kirjanduseks. Mõneki kiriatöö lugemisel on tunne, et siin on tegemist seksuaal-patoloogilise isikuga.

Ümbruskond.

Missugune mõju on ümbruskonnal kasvavale lapsele, seda teab iga õpetaja: on ise asi töötada, linna, alevi, mõisa kui küla lastega.

Varanduse ise seisukorra mõju.

Kehvemad lapsed on raskemas seisukorras kui jõukamad, sest vanematel ei ole aega laste järgi vaadata, ei ole aega nendega tegemist teha ja neid jõukohaselt ametisse panna. Kitsastest korterioludest on tingitud mustus ja korratus.

Viljandimaa algkoolides oli 1925/26. aastal ulakatel lastel mõlemad vanemad elus ainult 62%, elas ema üksi 28%, isa üksi 6% ja päris vaeseid lapsi oli 4%. Kasvatuse vigadest või koguni kasvatuse puudumisest perekonnas ei maksa siin kõnelda, sest õpetajad tunnevad ise seda küsimust. Ei saa aga mööda n. n. ajavaimust.

Seltskonna kõlbline tasapind.

Kurikalduvustega lastes peegeldub ka seltskonna kõlbline tasapind. Ei saa me luua kooli väljaspool aega ja ruumi. On aegu, kus käivad üle maa suured kõlblised epideemiad.

Sõjad ja revolutsioonid.

Nii sõdade ja revolutsioonide ajad. Me elame praegu sarnases ajajärgus, kus suures ulatuses peetakse kõlblust, millel asub kool, kodanlikeks eelarvamuseks. On õige, mis ütleb üks Saksa kasvatusteadlane: „Ei ole kerge saada valmis lastega, kes tulevad sõjast ja revolutsioonist.“

4.

Kangelaste austamine.

Nüüd järgnevad kaks liiki, mis käivad teineteisele risti vastu — ühed üleliigse energiaga, teised nõrgajõulised.

Nooremad imestavad ja kummardavad jõudu, julgust, ettevõtlikkust, hoogu. Neid tõmbab röövliromantika. Nad kummardavad kangelasi. Kõige paremaks kirjanduseks sel ajal on kangelaste tööd ja elulood, juhtumuseotsimise jutud. Poisid eelistavad sõjamängu ja võitlusi, kõige ülemateks pillideks on pasun ja trumm.

Energia küllus.

Seal on nüüd poisid, kes ei tea, kuhu mahutada oma energiat. Energia keeb üle, ja kui ei leita kanalit, kuhu teda

juhtida, võib ta võtta kõige imelikumad kujud. Saadakse valmis igasuguste karutiikkidega. Mõeldakse välja koerustükid, mida tasakaalus inimene ei mõista enesele ette kujutada. Ja kuna lapse kõlbline tunne veel ei ole küllalt arenenud, võivad koerustükid olla ka inetud ja toored. Energia küllusega võib käia käsikäes vastikuse tunne õppimise ja töö vastu, kui ei mõisteta tööd teha elavaks ja huvitavaks. Eks ole meil küllalt juhtumisi, kus poisid, kellega koolis ei olnud midagi peale hakata, on elus kasvanud tublideks ja silmapaistvamateks meesteks. Ajalugu tunneb palju suuri mehi, kes koolis valmistasid õpetajaile ainult peavalu. Need juhtumised on aga registreerimata, kus ülekeev energia, mis juba noores-eas valeteele sattunud, ka mehe-eas vales suunas on edasi tormanud. Nii tekivad röövliapäälkud ja kardetavad kurjategijad, kes kõik oma jõu pühendavad hävitamisele ja sotsiaalse korra vastu võitlemisele.

Nõrgajõulised.

Otse selle vastandid on nõrgajõulised. Nad on kartlikud, arad; kellest võib öelda: kardab hiirt ja kardab rottit, kardab nurgas jahukotti. Nad haaravad instinktiivselt tugevate järel. Nad on nagu ronivad taimed, kes toetuvad puude najale, keerdudes tüve ja okste ümber. Nad otsivad enestele autoriteeti. Autoriteediks on aga just tihti ulakad, sest nendes imestatakse jõudu, julgust ning hoolimatust. Kui juhtub autoriteediks ulakas, siis võib õpilane oma meistri kaugele tahajätta. Et tõusta oma autoriteedi silmas, saadakse kõige valmis. Me võime mõnikord imestada, kust võtab muidu arg poiss julguse: ta oli nagu sõdur, kes täitis ülema käsku.

Suurema vaevata võivad võimuhimulised aga kergemeelsed tüdrukud sellaseid poisse oma võrku meelitada, niisama nagu meestel on sellaste nõrgajõuliste tüdrukute keskel suur edu. Raske on ette kujutada, missugune hävitav mõju on olnud niisugustele nõrkadele iseloomudele just üliõpilaste kergemeelsustel. Lauldakse nüüd juba mõnes algkooliski üliõpilaste laule. Keskkoolides ahvitakse järele bursi korbaid.

5.

Puberteet.

On ajajärk, kus isegi kõigiti korralik laps võib avaldada kalduvusi ulakuseks. See on küpsemise ehk puberteedi aeg, mis algab poistel 14, 15 a., tütarlastel vast aastat kaks nooremalt. Lapsekingad on kõrvale heidetud, aga meheikka ei ole veel jõutud. See on suurte murrangute ajajärk. Kaks suurt tegurit võtavad inimese hinge formeermise oma kätte — vaimline küpsmine ja suguline küpsmine, eriti viimane. Suured muudatused tekivad inimese keha kui ka hinge laadis. Tütarlaste ja poeglase arenemine läheb järsku lahku.

Ulakuse küsimuses paneme siin tähele poeglasi, sest ulakust tuleb poeglase keskel 5 korda rohkem ette kui tütarlaste keskel. Viljandimaal oli mineval õppeaastal ulakaid poegl. keskel 10,5, tütarlaste keskel 2%.

Vaatame puberteeti jõudnud poisikest. Ümbruskond paneb imestusega tähele, kuidas vaikne ja tagasihoidlik poiss hakkab korraga ennast laiutama, igas asjas tähtsaks tegema, tahab kõigis asjus kaasa kõnelda ja oma otsust anda. Poisiks tärkab autunne, häbitunne, ta läheb tundelikuks ja laseb ennast kergesti äritada. Korra valitsevad unistavad ideaalid, siis jälle ettevõtteminu, juhtumusteotsimise tung ja enese „mina“ ülistamine. Vahelduvad meeleolud. Hõisatakse taevani, et sealsamas olla kurb surmani, või koguni tühise asja pärast oma elu võtta, eriti siis, kui olakse hüsteerilise loomuga.

Nagu äritatavus, nii tõuseb ka väsimus. Mingisugune tume, rahutu, selgusetu tunne täidab hinge.

Peagi töötab selle tormi ja tungi ajajärgul hüpetega: kõige ilmavalu eest nuttev sentimentaalsus vaheldub kõrgepingeliste jõuavaldustega, ärras palvetaja muutub mõne tunni jooksul rõõvlipäälikuks. Fantaasia ehitab õhusse. Üks tunneb ennast tuleviku suurima kunstnikuna, luuletajana muusikamehena, teine inimsoo õnnestajana ja poliitikuna.

Ollakse viimase võimaluseni kahtleja ja viimase võimaluseni autoriteedi kummardaja. Ei ole suurust, keda ei

kritiseeritaks, sealsamas võib saada ülemaks autoriteediks oma haljas selt-simees, või ka närune ja kirjaoskamatult kokkuseatud brošüür.

Ühel möödub see aeg rahulikumalt, teisel tormilikumalt.

See on aeg, kui tekivad konfliktid ja kuristikud isade ja poegade, õpetajate ja õpilaste vahel. Noorus tunneb haiglaselt, et teda küllalt ei hinnata, temast aru ei saada. Õpetaja võib seista üllatusega tööaja ees, et seni rahulik ja vaikne klass protesteerib, streigib, mässab ja pealtnäha päris tühise asja pärast. See on aeg, kui õpetajad mõne muidu päris mõistliku poisiga ei mõista midagi peale hakata.

Sel ajal peab õpetaja küsimuse mitu korda läbi kaaluma, enne kui ta midagi otsustab: õpilase õigusetunne on erakorraliselt elav. Ja hoidku jumal igat õpetajat, kui tal tegemist sellealiste poistega, meelega õiglusetuse ning tujuka despotismi eest!

Igatahes ärgu oodaku õpetajad, et mehed, kes peavad endid elus maksma panema, oleksid vagased nagu tallekesed.

II

Missugused on suuremad ulakused, mis tulevad ette meie koolides. Ma võtsin 1925/26. õp.-a. Viljandi maa algkoolide kasvatusliku seisukorra erilise uurimise alla. 5435 lapsest oli 325 erakorraliselt korratut, s. o. 6%. Korratuse tüübid on märgitud 306 õpilase juures. Üldse on märgitud 17 tüüpi. On õpilasi, kes kuuluvad ainult ühte tüüpi, on aga ka sellaseid, kes käivad 4—5 tüüpi alla.

Esimesel kohal seisab *lohakus* — 195, ehk 64% kõigist ulakatest. Kuna lohakust ennast raske on ulakuse tüüpi arvata, siis on ta teiste tüüpide kaaslane. Vähemalt $\frac{2}{3}$ kõigist ulakatest on ühtlasi ka lohakad.

Teisel kohal — 166 õp. ehk 54% — *valetamine ja petmine*.

Kolmandal kohal — *roppus sõnades* 151 õp. ehk 50%. Pooled ulakatest roppendavad.

Arvu poolest neljandal, tähtsuse poolest esimesel kohal seisab *vargus*. Teda on tulnud ette 107 õp. ehk 35% juures korratutest. Võrreldes kogu õpi-

laste arvuga, saame 2% õpilastest vargaid. Vargused on meie koolide, eriti internaatidega koolide nuhtluseks. Iga varguse juhtumine paneb kogu kooli või klassi ärevusse. Varga ülesleidmine kulutab õpetajail hulga jõudu.

Järgmine tüüp, mis koolile hädaohtlik, on *äkilise viha avaldamine*. Kui vihahoog äritamise tagajärjel peale tuleb, ei hoolita millestki, lüüakse ükskõik millega juhtub. Neid õpilasi oli 95 ehk 27% ulakatest.

Nüüd järgnevad tüübid, mis eriti kardetavad kooli distsipliinile:

Teiste õpilaste türaniseerimine 58 õp. Need on õpilased, kes nõrgemaid järjekindlalt taga kiusavad, peksavad ja muidu igapidi haiget teevad. Neist kuulub nii mõnigi sadistlikku tüüpi, mis tunneb rõõmu loomade piinamisest.

Edasi — *vastuhakkamine õpetajaile* — 51 õp. Need võivad muutuda eriti hädaohtlikuks õpetaja autoriteedile. Hakatakse õpetajale lihtsalt vastu. Eriti kardetavaks võib lugu minna siis, kui lapsevanem mõnesugusel põhjusel last taga kihutab käsku mitte täita. Sellaseid juhtumisi tuleb ette.

Järgneb *teiste õpilaste üleskihutamine* — 32 õp. Need on õpilased, kelle ebasotsiaalsed kalduvused on ühendatud argusega. Ise ei julge vastu hakata, siis ässitab teisi.

Viimasel kohal on *roppus tegudes* — seksuaalses mõttes — 24 õp.

Huvitav, et *onanismi* on märgitud ainult 13 juhtumist, needki arstide andmete järgi. Emba-kumba: kas on seda vähe, või ei mõista õpetaja silmad seda tabada.

On veel märgitud *suitsetamine* — 52 õp. ja *joomine* 32 õpilase juures.

III

1.

Asume ulakuse ravitsemise juure. Esimene asi: üles leida ulakuse põhjused! Õige diagnoos! Selle eeltingimuseks on õpilaste kõigekülgne uurimine ja vaatlemine. Harilikuks vaatlemiseks on meil kokku seatud kaks vaatlusviiku, üks Tallinna seminari direktor Kuksi, teine Võru seminari poolt. Ulakate vaatlemiseks on seda vähe: õpilase peab võtma uurimise alla veel arsti,

eriti närviarsti seisukohalt. See peab käima kooliarsti otsekoheste ülesannete hulka. Samuti peab kooliarst osa võtma neist pedagoogika-nõukogu koosseisust, kus tuleb arutusele abinõude otsimine ulaka vastu.

Vaatlemise ja uurimise alla peab tulema ka õpilase sugukond, sest tihti peitub just seal mõistatuse lahendus.

Ka on tarvilik, et ulakate õpilaste jaoks peetaks eri päevaraamat, kuhu sisse märgitakse vaatlused, üleastumised, karistused ja nende tagajärjed.

Mis saadakse selle läbi kätte?

On hoolt kantud, et õpetajad oma tähelepanu ulakale õpilasele koondavad ja teda tundma õpivad. See kindlustab kasvatuseliste abinõude hoolikamat valikut. On koolis mitu õpetajat, siis sunnib see kokku kõlastama oma ülespidamist õpilase vastu. Vaatlemiste ja päevaraamatute varal koguneb objektiivne materjal õpilase kohta. Sel põhjusel on võimalik asjatundjatelt nõu küsida. Nõu küsimist tuleb teistel aladel tihti ette, miks siis ka mitte pedagoogikas. On võimalik pöörduda seminari poole, kus küsimuse analüüsimiseks võiks saada materjali tulevased õpetajad. Koolinõuniku revideerimisel tuleb kogu materjal ette kanda, mille tagajärjel on võimalik ühine nõupidamine. Tarvilikul korral võib nõu küsida psühhiaatri käest.

Kui tuleb pedagoogika-nõukogul pöörduda koolivalitsuse poole mõnesuguse ettepanekuga ulaka asjus, kas ümberpaigutamise suhtes teise kooli või abikooli saatmise asjus, siis on võimalik esitada objektiivseid andmeid. Ning kui õpilane paigutatakse teise kooli või kurikalduvustega laste kooli, peab see materjal minema temaga kaasa. See garanteerib, et lapsest ka uuel kohal aru saadakse. Uurimuste tegemine võrastes oludes on juba märksa raskem. Minu seisukohalt ei tohiks sellase objektiivse materjalita abikool kurikalduvustega laste jaoks õpilasi üldse vastu võtta.

2.

Mis puutub vaimliselt ja kõlbliselt alaväärtuslikkusesse, eriti psühhopaatilistesse ulakatesse, kes püsivalt avaldavad kurikalduvusi, siis on kõige õigem

neid eraldada sellekohastesse abikoolidesse. Sellesama määruse alla peaksid käima ka normaalsed, kuid kasvatusel või ümbruskonna väärkasvatuse tagajärjel nii ära rikutud ulakad, keda võimatu parandada, ja kes kooli üldisele distsipliinile äärmiselt kardetavad. Seni, kui ei ole tarvilikul määral abikoole, peaks neid võidama koolist lihtsalt välja heita. Seisukord peab olema seesama, mis kehaliste külgehakkavate haiguste korral. Teravate külgehakkavate haigustega lapsi ei lasta kooli. On siis laste hing vähem tähtis kui keha? Ulakus on külgehakkav.

Ühest abikoolist ega kahest kahtlemata ei jätku. Täiesti võimatu on kasvatada ühes koolis vanemaid poeglapsi ja tütarlapsi. Samuti tulevad noored eraldada vanematest. Abikooli tüüp ei tohi olla vangimaja, vaid pedagoogiline ravitsemiseasutis. Kuid sellased kasvatusmajad on kallid. Meil tuleb arvestada seda, et tuleb tükk aega nendeta läbi ajada.

Koolist väljaheitmist ja kurikalduvusega laste abikooli saatmist ei tohi aga igatahes nii lihtsaks teha, kui seda nõuab Tartu haridusnõukogu, et küllalt on kooli pedagoogika-nõukogu otsusest. Siis satume teise äärmusse. Ei suudaks me siis abikoole nii palju ehitada kui tarvis. Viljandimaalt oleks võidud mineval õppeaastal neisse koolidesse mahutada 325 last. Õpetajad teeksid endile kasvatus töö õige kergeks—saaksid raskest ollusest kergesti lahti! Sellasel väljasaatmisel võivad olla rasked tagajärjed välasaadetava kohta, kui õpilane sugugi halb ei olnud. Tarvis on kaitsta ka nende õigusi, keda me nimetame ulakateks. Ka temal on õigus nõuda, et temale õigust tehtaks ja tema eluga kergemeelselt ei mängitaks. Pedagoogika-nõukogu otsus võib olla pealiskaudne ja kaalumatu. Sellepärast peavad sellased otsused tingimata leidma koolivalitsuse kinnitust. Koolivalitsuse hooleks peab jääma järele vaadata, et otsus tõesti on paratamatu, et ta on tehtud objektiivseil andmeil. Eriti näeksin ma heal meelel, et sellase paljukaaluva otsuse tegemisest osa võtma kutsutaks ka koolinõunik.

3.

Harilikkude ulakatega peavad õpetajal omal jõul valmis saama, tarvis ainult kasvatuselisel vilumust, pedagoogilist süvenemist, takti ja sooja südant. Eriti suurt takti nõuavad õpetajailt need õpilased, kes teevad ulakusetükke oma energiakülluse tagajärjel. Raske on ette kujutada, missuguseid varandusi siin mõistmata kasvatusel läbi võib minna kaduma. Veel enam,—positiivsed väärtused võivad muutuda negatiivseiks. Jõud, mis oleks võinud teha ülesehitamise tööd, rakendatakse hävituks.

Samuti nõuab äärmist ettevaatust puberteeti jõudnud õpilaste kasvatamine. Siin pean tarvitama vana koolimehe Anton Jürgensteini sõnu, kes tsiteerib piiblist Taavetit, kui see oma väeülema saatis mässava poja Aabsalomi vastu. Jürgenstein tarvitab neid sõnu saksa keeles, kus nad kujukamad: „Fahret mir recht säuberlich, mit dem Knaben Absalom“. Käige poisid Aabsalomiga õige korralikult ümber.

Üks viga, mis koolides tehakse, on see, et õpetajad puhtkasvatustes küsimustes liiga vähe üksteisega kõnelevad. Iga õpetaja talitab kasvataes ja karistades oma viisi. Üks on pehme, teine kuri. Mille eest üks raskesti karistab, selle peale vaatab teine läbi sõrmede. Kasvatuse suuna ja sihi üle vahetatakse vähe mõtteid. Üldse näib nii, et meil ametlikult kasvatus on pandud esimeseks eesmärgiks, tegelikult aga iga õpetus peaaegsaks jääb. — Me kasvatame õpilasi ainult vast seevõrra, kui seda õpetamise edukuseks tarvis läheb.

Me kõneleme küll heal meelel uutest vooludest kasvatuses, teeme koosolekutel radikaalseid otsuseid, kuid tegelikult, kui igauks koju oma töö juure läheb, armastab ta väga vanu tallatuid radu. Võtame õige lihtsa küsimuse: kui palju loeb meie õpetajaskond kasvatus-teaduslikku kirjandust? Väga vähe. Ma olen näinud koole, kus kümmekond aastaid koolis töötanud õpetaja raamaturiidul on pedagoogikast nii tühi ja paljas nagu maailm enne loomist.

Ma olen muretsenud täieliku ülevaate selle üle, missugused pedagoogilised tööd on kusagil kooli raamatukogus ja missugused on kellegil õpetajal.

Ma ei kanna neid andmeid ette. Võiksin aga arvustiku etteotsa panna motoks Puškini sissejuhatuses „Vask ratsanikule“: „Печален будет мой разговор.“

Kasvataja Flacksmannist mäletame üht kohta, kus öeldi: Sina ei ole õpetaja, vaid sa oled *hariduse kingsepp*. Kuid kui te lähete kingsepa töötuppa, siis näete seal riulil palju liiste, ja aegajalt uuendatakse neid. Kuid meil on ametis sellaseid õpetajaid, kes töötavad ikka nendesamade liistudega, mille nad omal ajal koolist tulles kaasa said.

Meil on viisiks saanud kongressidel uusi mõtteid kiita, tegelikus elus näen palju kartust uute mõtete vastu. Ei ole tarvis karta uusi mõtteid, neid ei tohi ainult lasta enese üle valitseda, vaid nende üle peab valitsema. Ei ole tarvis karta ka vanu traditsioone. Mitte see ei ole tähtis, kas mõte on uus või vana, vaid kas ta on elujõuline.

Meil tuleb tõsiselt üles võtta raamatukogude küsimus õpetajate liitude juures, samuti õpetajate raamatukogude küsimus koolide juures. Vallad on ihnsad, ei taha summased lubada.

Ei tohi lasta meelest hädaohtu — kui meil pedagoogilist kirjandust nii vähe loetakse kui seni, siis ei saa nad ilmuda. Kes hakkab raamatuid kirjutama, kui neile juure tuleb maksta.

4.

Ulakusega võitlemisel on seni erilist tähelepanu pöördud karistamisele. Karistamisviisid on väga mitmesugused. Viljandimaa koolides olen neid leidnud 40 liiki. See on terve muuseum — pirutulest elektrilambini. Aja puudusel on mul praegu võimatu nendel pikemalt peatuda. Nende hulka ei käi aga kehaline karistus, sest kuna kooliseaduse järgi see keelatud, siis mulle loomulikult juba keegi ei ütle, et ta seda tarvitab.

Vanasti olid kasvatusabinõud ulakate parandamiseks ja taltsutamiseks lihtsad. Need võiks võtta kokku ühte pedagoogilisse vemmälvärssi:

„Oh, Mihkel, ära väsi,

Las käia kepp ja käsi!“

Need ajad on läinud minevikku. Ja meil ei ole põhjust neid vanu aegu ja traditsioonilist vitsakimpu taga leinata. Kehaliste karistuste pritsiip hindab kõr-

gelt *valu* ja *hirmu* mõju. Kuid niihästi valu kui hirm on halb kasvatus-abinõu. Lapse peaju iseäraldus on see, et ta valu kergesti unustab, — just see omadus ongi, miks me lapsepõlve kuldseks nimetame. Valu ja hirm on *välised* abinõud, millega tahetakse sõnakuulmist peale suruda. Kui aga selle juures lapse *sisemised* jõud jäävad puudutamata, mõjub hirm üürikeseks ajaks, kõige rohkem kooli ajaks. Kui vabaneetakse välise surve alt, andutakse ulakusele seda intensiivsemalt.

Kehaline karistus on meil väär samm, mida kooliseadus ei luba. On aga huvitav, et vanemad riigid seda karistust veel täielikult ei ole välja surunud. Kehalise karistuse printsip on maksev veel Ameerikas, Inglismaal ja nähtavasti ka Saksamaal. Raamatust „Handwörterbuch des Volksschulwesens“ 1920. aastast leiame: „Kehaline karistus on viimane abinõu, kui enam ükski teine abinõu ei aita.“

Kehaline karistus loetakse meil koolikorra vastu eksimiseks. Tema ette tulemist võib siiski seletada: ka õpetajal on omad närvid, ja ulakad võivad nende närvide peal nii kaua mängida, kuni kannatus katkeb.

Tuleb ka ette juhtumisi, kui kooli ja õpetaja autoriteet on kaalul — õpilane lubab õpetaja vastu häbematusi, paneb korraldustele demonstratiivselt vastu, näidates seltsimeestele, et tema on ikka mees, kelle üle ei koolil ega õpetajal õigust ei ole. Ta jätab käsud täitmata. Näit. juhatati mulle (mitte Viljandimaalt): õpilane peksab nooremalt, õpetaja läheb keelama, õpilane sülitab demonstratiivselt õpetajale näkku ja ei pane õpetaja juuresolu tähelegi. Teine kord lubab poiss tütarlaste vastu roppust, isegi õpetaja silma ees. On arusaadav, et sellasel korral õpetaja enam ei mõtelnud, kas ta kooliseadust rikub või ei riku, vaid kõige esimeses korras hoolitses, et kooli ja enese autoriteeti jalale seada. Et tema tegevusele karistus järgneb, sellest ei hoolitud.

Sellased eksimused peaks käima arutuse ja lahendamise alla distsiplinaarkorras, koolivalitsuse ja haridusministeeriumi poolt. Kui tarvis on selle juures õpilasi üle kuulata, oskab koolinõunik asja juba nii sisse seada, et õpetaja

ja kooli autoriteet ei kannata. Meil võtab aga sellaseid asju arutada ka kohus. Õpilase vanemad kaebavad õpetaja kohtusse, andes üles tunnistajaiks kas või poole klassi. Kohus kuulab nad üle harilikus korras. Hulk koolilapsi on tunnistajateks, kuidas õpetaja seisab süüpingil, ja kui pooled abiks võtavad advokaadid, on nad tunnistajateks, kuidas õpetajat mõnitatakse ja tõrvatakse. Õpetaja võidakse õigeks mõista, kuid mis tagajärjed on sel kooli distsipliinile ja õpetajate autoriteedile! Kooliseadus vajab hädaliselt täiendust, et eksimused karistumääruste vastu õiendatakse distsiplinaarkorras, mitte kriminaal-seadustiku järgi.

5.

Koolis on aga midagi, mis on palju halvem kui kehaline karistus. Kui on õpetajas ühendatud armastusega meel, kalk süda üleliigse valjusega, siis kasvatatakse isegi korralikkudes õpilastes vastupanemise himu, trotsimist, kahjurõõmu, kadedust. Siis tekivad koolis kaks poolt: „meie“ ja „teie“. Siis on õpilaste hulgas see tubli mees, kes mõistab õpetajale „pirni“ panna. Kui aga neile omadustele seltsib veel „õigluse“ ja „parteilikkus“, siis ei saa kasvatusest üldse juttu olla. Tekib kibeduse tunne, mis kaevab kuristiku õpetaja ja õpilase vahele. See on üks halvematest atestatsioonidest, mis võib õpetajale anda, kui tema kohta öeldakse: „Kui tema kedagi hakkab taga kiusama, siis ei ole enam pääsmist“.

6.

Ulakate ravitsemisel tuleb talitada nagu haigetega: ei aita rohud, kui ei suudeta keha oma jõudusid kasvatada, et organism ise hakkab haigusele vastu panema. Tuleb üles leida häid kalduvusi lapse hinges, neid hoolikalt ja armastusega ravitseda. Samuti tuleb katsuda juhtida mitmesuguseid kalduvusi õigetesse roobastesse. Kui võtta suureks-tegemisklaasi alla lapse *hübematus* ja *tsünism*, siis näeme, et ta koosneb samast koest kui *edevus* ja *ülemeelikus*. Õieti juhtitult võib ta kujuneda *vaahnuseks*, *enesemaksmapanemise tungiks*, mis kasulikule tööle juhitud on positiivse väärtusega. Lapse *egoism* võib

kujuneda *lõbustuse himuks*, *ahnuseks*, millest tekib vargus jne. Kui aga lapse võimalus antakse rahuldada enesetunnet teistsuguste, kui aineliste abinõudega, kaotab ahnus oma eesmärgi. Ahnus muutub *kogumise püüdeks*, *tõõhimuks*. Egoismi võib heade tagajärjedega rakendada kultuuri-tööle. Muret sünnitab õpilaste toorus, kuid see on teataval määral taltsutamatu jõu avaldus. Hävitamise tungki on võimalik muuta ümber reformeerimise tungiks, ülesleidmise himuks.

Tarvis tööle rakendada kõik positiivsed jõud. Üks suurematest positiivsetest jõududest on *rõõm*. Laps peab *naerma*, võimalikult palju naerma. See on terviseks niihästi ihule kui hingele. Rõõmus lapsepõli on kõige kindlamaks harmoonilise arenemise tagajärjeks. Ei ole ühtegi korralikku kasvatust ilma töise rõõmuta. Paljudel ulakatel on rõõmuta lapsepõli seljataga. Seal peab kool pakkuma, mille poolest kodu puudu jäi.

Rõõmust kõneledes tuleme mängu juure. Mänguga on õpetajale antud kätte suurepärase kasvatuseabinõu, sest ta täidab veel teist korraliku arenemise eeldust — elavust ja liikumist. Kahjuks on see abinõu suurele osale õpetajaist luku taga. Vanal ajal, kui meie õppisime, ei hinnatud õpetusel mängu, ega õpetatud meid mängima.

Aukohale võib seada ka lapse isetegevuse, millel on suur kasvatulik väärtus. Sellest kõnelda ei ole täna võimalik.

Suurepäraseks abinõuks on ka õpilaste lugemistung — laste raamatukogud on hädapärast tarvilikud.

Ei ole mul tarvis kinnitada, missugune tähtsus on korralikul õpetamisel kasvatamisele. Õpetus ja kasvatatus on lahutamata ühenduses. Heal õpetajal, kes mõistab lapsi vangistada, on palju vähem ulakaid kui halval.

VI

Kõneldes kasvatusest ei saa mööda minna ka kasvataja isikust. See on delikaatne küsimus. Te teate, kuidas kehalisi haave puudutades, arstid oma käed piinlikult puhtaks pesevad. Seesama nõudmine maksab ka haavade kohta, mida elu lapsele löönud. Ka neid tohib puudutada ainult puhaste kätega.

Õpetaja isikul on kasvatuses suur tähtsus. Õpetaja, kes on kaotanud seltskonnas autoriteedi, kelle nime nimetatakse põlgusega, kelle skandaalsetest juhtumustest jutud ulatuvad laste kõrgele ei saa olla korralikkude laste, veel vähem ulakate kasvataja. Ma ei saa sellepärast asuda seisukohale, et õpetajale kõik seesama on lubatud, mis igale harilikule kodanikule, ning et seni kõik korras on, kuni seadus oma karistava käega vahele ei sega. Peale üldise eetika

on olemas veel kutse-eetika. Amet kohustab.

Ning veel midagi. Vana meister Pestalozzi ütles: „Ainult südamega saab südameid juhtida“. Kuidas ulakatest korralikke kodanikke saab kasvatada, seda on Pestalozzi näidanud. Sel mehel puudusid kasvataja välised kogemused, kuid suur oli ta *armastus* ja nimelt armastus nõrkade ja langede vastu.

Mõtteid ajalehest koolis.

R. Reiman.

1.

Küsimus, kas võivad ja peavad kooliõpilased ajalehte lugema, ei lase end lihtsa ja või ei-ga vastata. Kahtlemata sünnib igapäev ilmas asju, mida vanemad õpilased peaksid teadma, olgugi et koolide õppekavad neile ei pööra tähelepanu. Aja- ja ilmaloolise tähtsusega nähtused nagu suured avastused ja leiused, kuulsate kaasaeglaste surmad, meie kaasinimeste kangelasteod, tähtsate meeste mälestuspäevad, sotsiaalsed ja poliitilised sündmusedki — kõike seda on noorusel õigus teada. Muidu tekib *ilma- ja eluvõõrus*, mida nii sagedasti kaevatakse nooruses.

Ajalehelugemine võiks seda kõrvaldada, ja ei ole raske noorust sellele võita. Vanemad poisid ja tüdrukud ise heameelega haaravad ajalehete järgi, kui vanemad seda mitte ei keela tungivalt. Mida aga loevad nad seal meelsamini? Kuni keskkooli lõppklassideni leidub praegu küllalt õpilasi, kes poliitilisist päevaküsimusist midagi ei loe ega tea. Kuid teateid tapmisist, enesetapmisist, skandaalseist protsessidest jne. on pea-aegu kõik lugenud.

Sellega on osatatud meie, üldse praeguse ajakirjanduse haava: ülisuurt hoolitsemist *sensatsiooni*, kõmu eest. Meil on ajalehti ja ajakirju, mis sensatsiooni ja pikantsusega sahkerdavad. Kuid ka meie parteide suured päevalehed on selle vaimu kantud. Kõik sensatsioonilised juhtumused varustatakse hiiglapealkirjadega, venitatakse veergudepikkuseks

ja paigutatakse nähtavaimale kohale, et meie tõusikintelligentsi kui ka pimedade massi apetiite kõditada. Ja äraandja, murdvaras, lapsetapja, mõrtsukas, vägistaja ümbritsetakse Herostatese paistusega või „armastuse“ romantikaga, et terve inimese loomulik põlgus ja häbi niisuguste roimade vastu nüritakse ja lämmatatakse. Kurvim on asjaolu, et see sensatsiooni-kalduvus ikka suureneb. Ka nädalalehed ja väiksed kohalikud lehed lähevad sarnastele võtetele, et oma abonente hoida. Haisev sahkerdusvaim hingab pea kõigil meie ajalehil. Küll kuulduv hääli selle nooruse rikkumise vastu, mida meie ajalehed igapäev teevad, kuid need on ainult hääleteks kõrves jäänud, sest seltskond suures enamuses just vajab praeguse ajalehe räpast toitu. Ometi ei ole see kõlbline hädaoht sugugi väiksem kõrtside ohust.

Kogu küsimuse raskus langeb *õpetajatele ja lapsevanematele*, kes peavad lapsi ajalehe lugemisel juhtima ja nende eest turulehti võimalikult kõrvaldama.

On kõigepealt tarvis, et vanemad ise loeksid ainult neid lehti, mis püsivad kultuurilisel ja kõlblisel platvormil. Kuid ka sel eeldusel peab arvesse võtma, et ajaleht ei ole sellane üldvara, mis igal ajal suurele ja väikesele võib valmis olla. Ajakirjandus peab olema ilmapeegel; juba sellepärast ei saa ta vaikida paljudest asjadest, millega ei või lapsi veel tutvustada. Ja kultuurilise

lehe toimetaja ei või alati kaaluda, mis tema lehest lapsed võivad teada, mis mitte. Sellepärast peaks perekonnas valitsema kord, et lapsed alles siis ajalehe kätte saavad, kui vanemad seda juba lugenud. See oleks lihtsaim ajalehe kontroll laste ees. Nooremaile on kõige parem kohaseid ajalehetükke ette lugeda. Sellega võib neid pikkamisi ja suurema vaevata ajalehelugemisse juhida. Välismaail on mõnel ajalehel erilisi lasteajalehti kaasannetena, mis vanemate igapäevase kontrollitöö ära jätab.

Küpsemale noorusele on kõva ajalehelugemise kontroll vaevalt läbiviidav. Sellega tõuseb vanemaile veel teine ülesanne: lastes ehitada kõlblisi väärtusi ja võimeid ning elustada ja tugendada põlgust kuritegelise ja pahelise vastu. Siis ei neelda küpsemaski eas iga lugemistoitu kriitikata, vaid eraldatakse väärtuslikku vääritust ja kahtlasest. Kuid on selge, et ajalehe lugemise küsimus paneb vanemaile raske kasvatusliku vastutuse. Meie seltskonnas suudavad seda vastutust ainult vähesed kanda.

2.

Ajaleht on määratu tähtsusega meie ühises kultuureelus. Sellepärast on kooli kohus õpilasi õpetada teda lugema.

Natsionaalne kultuuriprotsess nõuab, et peaksime noorile avama positiivsed väärtused, mis peituvad ajalehis. Ajaleht annab kõigepealt oma *rahva saatuse elamusi*. Iga rahvaliige peab osa võtma rahva voolavast elust, peab mõistma seda elu ja kaasa elama. Ajaleht ei tarvitse rahvaliikmetele valmis poliitilisi tunnustusi pakkuda, vaid ta peab meile asja- ja otsustusmaterjali andma, mida vajame oma isikliku otsustuse arendamiseks. Kuid kas saame eritella ajalehtede parteimõtetest, mida meie rahvas *mõtleb, tunneb ja tahab*? Sellest just kasvab *vabadusnõue* ajalehe vastu. Kogu meie rahvas kannatab hädaohtliku ajalehe-alaealuse all. Kool peaks aitama noorpõlvel tõusta sest alaealusest. Meie praeguses põlves on pea võimatu püsida ajalehil, millel kõrgem seisukoht ja sügavam kultuuriline vaade asjadele ning inimestele, nähtustele ning ideedele, mis oma lugejatele mitte parteiarvamusi ei sunni, vaid vaba, ise-

seisvat arvamist ja mõtlemist harivad.

Teiseks pakub ajaleht palju *tõelikkuse materjale*, et ta on hädatarvilik inimesele, kel on kultuurilmavaade ja kes seda vaadet peab arendama uute kultuurainete vastuvõtuga, et mitte muutuda eluvõõraks.

Lõppeks ei saa jätta rõhutamata, et ajalehelugemine, nagu ta peaks olema, on tähtis *mõtlemiskool*, suhtuva ja võrdleva mõtlemise, eriti otsustamise, siis kiire mõtlemise. Tähtsaim ses mõtlemiskoolis on mõtlemise kõlblikkuse, eriti mõtlemise sotsiaal-eetika kasvamine.

Vabadusele ajalehtede suhtes juhime õpilasi kõigepealt sellega, et laseme lugeda paljusid ajalehti, eriparteide omi. Kauema tööga mitmesugustel ajalehevaadetest ei astu esile enam mitte ainult üksikarvamused, vaid *põhivaated*, millest üksikarvamused tulevad. Nende *põhivaadete mõistmiseks töötab üldine kultuuriliselt korraldatud kooliõpetus*. Nii liitub ajalehe lugemine kogu õpetuse põhitoole.

Vabadust ajalehtede suhtes kasvatab noores lugejas see, kui ta jälgib üksikasjades arutegemisi ja otsustusi, hindab ümber esikäsituse, näeb ühede järelduste sisutust, vastakusi, teiste arutegemiste ja otsustuste tugevust. Noore lugeja poliitilise ja üldise mõtlemise jaoks on väärtuslik, kui ta mõistab ajalehtedes otsustuste tekkimist ja õpib märkama tüübilisemaid vigu ning sihilikkusi.

Hästi korraldatud ajalehelugemine võib ilma- ja elumõistmise, tõelikkusmeele kooliks saada. Iga päevaga võib ilmakujujutlus rikastuda, ilmateadvus täieneda. Ajalehe lugemine viib elu- ja ilmavaadete uutele kontrollidele, hoiab neid ka enneaegseist varisemisist.

Välismaail on katseid tehtud ajalehelugemist kooli töökavva võtta. Töö kiire ajamõõt ja vaheldumisvõimalus viib vastu kiirelulisele ajalehele. Tööjaotus võimaldab materjalikülluse jagamist üksikute rühmade vahel. Materjalide kogumine annab suuri isetegevuse võimalusi, seisukohavõtt arendab mõtlemist kriitika-võimet.

Maateadus ja *loodusteadus* seovad endid päevakorral olevate nähtuste ja

faktidega, näit. võib nii käsitleda geoloogilisi protsesse, rahvaste elujärke, avastusi, leidusi jne. *Arvutusõpetusele* annavad näit. statistilised andmed, turuhinnad jne. rikkalikke materjale, mis seovad seda eluvöörast ainet tihedasti eluga. Mitmesugused kultuurilised ja poliitilised liikumised seotakse *ajaloo-vaatlustega*, kirjanduslikud ja keelelised faktid ning sündmused *emakeeleõpetusega*, jne.

See tihe sidumine kogu õppetööga juhib õpilast aegamisi, kuid järjekindlalt õigele ajalehelugemisele. Õpetaja juhtiv valik, võrdlemine ja hindamine ajalehtedes viib õpilase valimisele, korraldamisele, võrdlemisele ning hindamisele. Valiva, kriitilise mõtte kasvatamisega töötame kõige kindlamini ajalehe negatiivse mõju vastu.

Sellega langeb ajalehelugemise juhtimise raskus *igale õpetajale*. Ainult sel viisil hakkab õpilane õieti ajalehte suhtuma, temas valima ja hindama. Aeg-

ajalt ei oleks aga liigne teha lühikesi *ülevaateid ja kokkuvõtteid* põlevatest küsimustest, eriti kodumaa elust, kas ajaloo, kodanikuõpetuse või emakeele tundidel.

Muidugi on ajalehe osa algkoolis poliitilise mõtlemise arendamises väikene. Ei ole ka veel aeg selleks. Kuid tähtsam on üld- ja rahvuskultuuriline elu.

Ajalehe lugemise vabaduses ei saa aga pooldada koolis kõigi praeguste ajalehtede lugemist. Mõnegi lehe negatiivsed küljed on sedavõrt karjuvad, et nendega koolis ainult võidelda tuleb. Peame eelistama tõsisemaid ajalehti, mil kõrgem, kultuuriline faktide ja nähtuste vaatlemine.

Enamik meie rahvast ei pääse kaugemale algkoolist. Sellepärast on otse hädatarvilik viia noorus ajalehe kaudu tihedasse ühendusse oma aja ja maa-ga. Ajalehte koolis õieti lugema õppinud, jätkab inimene seda eluski, mis on tähtsaks teguriks *kodanikkusvatuses*.

Ameerika Ühisriikide kool.

J. Annusson.

(Järg.)

Kool ja tegelik elu.

Vist iga haridustegelane teab oma praktikast, et raske igapäevase töö tegijad kõrvaltõppijad sagedasti palju edukamalt töötavad kui kooliõpilased, kuigi nad vahest ei seisa viimastest aneete poolest kõrgemal. Osaliselt on see seletatav sellega, et nad oma töö juures harjuvad ainst teatud valikut tegema — kõrvalnähtustest sisu eraldama, mis õppimist tunduvalt kergendab. Ka puutuvad nad oma igapäevases tegevuses paljude koolikavas ette tulevate küsimustega kokku ja on viimased kas teadlikult või alateadlikult juba läbi seedinud. Need ja paljud teised põhjused sunnivad kooli igapäevasele tegevusele lähendamist palju tõsisemalt päevakorra-le võtma, kui seda on tehtud seni.

Algkoolis on see laiemates piirides läbi viimata, kesk- ja kõrgema kooli jaoks on aga Ameerikas mõnel juhusel leitud võrdlemisi rahuldav lahendus.

Kõige loomulikum ja suurem vajadus selle järele on kutsekoolides või keskkooli kutselist laadi kandvas eriosakonnas. Huvitavalt lahendavad selle küsimuse põllutöökoolid. Seal peab õpilane suvikuudel isa talus või mõnes muus majapidamises viima läbi teatud praktilise ülesande, mis õpilasele meetodiliselt tarvilik, kuid ühtlasi ka kujutab vastava talu majapidamiskavast teatud eriosa, näit. mingi maaparandustöö või väetiskatse jne. Siin on õpilaste töö ka õpetaja kontrolli all. Ühes peremehega ja õpilasega arutab viimane kavatsetava töö läbi ja käib suvel koha peal tööd järgimas, seejuures juhust kasutades ümbruskonna talude majapidamisega tutvuda ja peremeestele juhatusi anda või mõnesuguseid kursusi ja loenguid korraldada.

On aga juhtumisi, kus põllumajanduslikku praktikat mittepõllutöökoolides puhtpedagoogiliseks otstarbeks kor-

raldatakse. Havaiis on muu seas üheks kasvatusprobleemiks lõunamaa looduses laisapoolseks muutuva noorsoo erk-samaks tegemine ja paremaks abinõuks peetakse tegelikku tööd, eriti põllutööd. Kamehameha kool Honolulu, kus õpivad Havaii kännust võrsunud lapsed, jaotab poisid kahte rühma, milledele vaheldamisi klassiõppust ja tööpraktikat antakse. Ütleme, et grupp A õpib esimese kahe nädala jooksul klassis, siis on grupp B samal ajal praktikal, kusjuures kool lubab õpilastele miina nende endi soovi järele kas kuhugile töökotta või põllutööle. Järgmise kahe nädala jaoks vahetatakse osad, ja kool saadab töökohtadesse igale poole endise arvu poisse, et töös takistust ei tuleks või mõnda kohta liiga palju inimesi ei kuhjuks.

Lühikese katseaja jooksul on asi kõige paremate tagajärgedega läinud; seejuures ei ole mingeid raskusi ei koolil ega tööandjatel poistega olnud. Mõned kesk- ja ka ülikoolid saadavad samuti gruppidesse jaotatud poisid pikemaks ajaks tööle, näit. Pittsburgi ülikool kolmeks-neljaks kuuks, kusjuures ülikooli õppetegevus terve aasta kestab. Üldse on märgata katset koolide õppeaastat pikendada kuni täie kalendriaasta pikkuseni.

Sellast kooli ja igapäevase töö kombinatsiooni nimetavad ameeriklased osaja süsteemiks (part-time school).

Kooli kui ka tööandjate poolt vaadatakse õpilaste praktikale tõsiselt ega lasta seda mängimiseks muutuda. Õpilastel tuleb samuti nagu harilikel töölisil 5½ päeva nädalas à 9 tundi töötada. Arusaadavalt vaatavad sarnaste kogemustega õpilased koolitööle teise pilguga ja ta näib neile kui mitte just lapsemänguna, siis igatahes palju kergem olevat, kui see harilikult õpilastele paistab. Ja see on juba ka midagi väärt.

Kutsekoolid.

Mis kutsekoolidesse puutub, mille ülesanne on teatud ameti vastu valmistada, ilma et seejuures kõrgematesse õppeasutistesse astumistsilmas peetakse, siis on nad sarnastena ainult teatud kohtades laiemat poolehoidu võitnud. Nagu eelpool tähendatud, eelistab ameerika

riklane kooli, mis avab lapsele tee igale poole, ja seda nimelt kolledži (ülikooli) kaudu, kuigi on väga suur küsimus, kui paljud kasutavad seda võimalust. Nõnda juhtusin tutvuma Utah osariigis Binghami vasekaevanduses asuva üldharidusliku keskkooliga. Koolijuhataja seletuse järele ei lähe õpilastest nime-tamistväärist protsenti ülikooli; poisid leiavad kaevanduses kohe teenistuse ja nende kaasõpilased-tüdrukud mõtleavad, et kui poisid ei lähe, mis meiegi siis sinna otsime. Sellepärast kavatses koolijuhataja kooli eriõppeasutiseks ümber muutma hakata, kuid arvas, et tal lastevanematega enne rohkesti õiendusi tuleb.

Tehniliste ja muude kutsekoolide poolest on teatud üksikud linnad silmapaistvad, kus osalt kohalikkude olude mõjul, osalt aga kooli administratsiooni või üksikute tööviljana otse silmapaistvad asutised töötavad. Nõnda loetakse väga õnnestunuks Milwaukee kutsekoolide korraldus. Seal töötavad arvurikka õpilaskoguga nii poeglaste kui tütarlaste kutsekoolid ja ei jõua enesesse kõiki soovijaid vastu võtta. Poeglaste tehnika keskkooli juhataja seletuse järele on see kool omandanud eksikombel või kogemata oma praeguse kuju kui ka populariteedi. Ta oli alguses puhtametikoollis, kuid ei leidnud laste ega vanemate poolt tarvilist tähelepanu, nõnda et isegi mõtte tekkis teda keskkooliks ümber muuta, mida ka teostama hakati. Seal tuli aga juhatajal õnnelik idee endist kutsekooli ühel või teisel näol uue keskkooli juure jätta. Nii see on ka praegu; ühe katuse all töötavad kaks kooli „Poiste tehnika keskkooli“ nime all, tarvitavad ühiseid ruume ja õppevahendeid. Väljaspoolseisvale on nende kahe kooli vahekorrad täiesti tumedad, nõnda et õpilase tutvusringkonnale tihti ka täiesti arusaamatuks jääb, missuguses osakonnas poiss õeti õpib või missuguse kursuse ta lõpetanud. Ja mis veel imelikum—et õpilane ega õpetajad alguses ei tea, mis kooli poiss on astunud. Õpetus läheb esimese õppeaasta alul ühise kava järele ja kalduvuste ning andekuse kohaselt asub poiss ühte või teise harru.

Kogu kursuse vältusel püütakse aga õpilasele igat võimalust anda tea-

tud lisa-töötamisega teise osakonda üle minna. Üleminek sünnib nii keskkoolist kutsekooli kui ka vastupidi, kusjuures kutsekooli õpilasel sugugi viisiks ei ole oma naabrit keskkooli õpilast kadedata, kuna ta ise saab soliidse tehnilise praktika ja kena üldhariduse. Koolis õpetatakse puutööd, elektrotehnikat, autotööstust, masinaehitust ja tööriistade tegemist, mudelite valmistamist, torustiku panemist ja trükkimist. Keskkooli õpilased võivad kõiki samu töid õppida, kuigi vähemal määral. Siinjuures olgu tähendatud, et paljudes harilikkudes keskkoolides on väga tihti samad töökojad, nagu siin kutsekoolil, ja et teie keskkoolis endise kuiva „kriidifüüsika“ või õpetaja katsete asemel tihti näete õpilasi elektrikellade sisseseadeid või maja valgustust iseisvalt, oma joonestatud plaanide järele elektri töökojas üles seadmas; samuti leiate koolis mitmesuguseid poiste oma valatud asju või oma parandatud autosid jne., ja seda kõik, nagu tähendatud, ka üldhariduslikus keskkoolis. Seda tööd vaadeldes tekib tahtmata mõte, et meie keskkool kogu oma süstemaatilise füüsika täieliku südamerahuga ära kin-kida võiks, kui ta selle vastu saaks oma poisid üheainsa autoloksu nõnda ära parandada lasta, et see tõepoolest käiks . . .

Tehnika ja muude kutsekoolide kursused on väga mitmesuguse vältusega ja ulatuvad mõnest kuust kuni kolmenelja aastani. Suur osa neist kannab täienduskoolide laadi ja sel juhul, kui õpilane töökojas ametis, koolis harilikult töökodasid ei ole, ning lepatakse mõnetunnilise klassiõpetusega nädala jooksul. Kutsehariduse omandamine kestab sagedasti kogu eluaeg edasi, kuna töölisel mitte alati võimalust pole süstemaatiliselt töötada ja ta peab õppimise sagedasti katkestama; ka tuleb mõnikord isegi vanas põlves tung või vajadus elukutset muuta, kus jällegi uut õpetust vaja. Seepärast pannakse täiskasvanute koolide korraldamisele suurt rõhku ja tihti on just need koolid kõige huvitavamaid kogu Ühisriikide koolisüsteemis.

Puht-kutsekooli laadist annab aimu New Yorgi poeglase kaheaastase kutsekooli ainetes nimestik ja tunnikava. Kooli võetakse vastu kaheksa-aastase algkooli lõpetajaid. Tööalad, mida seal õpetatakse, on: Arhitektuurjoonestus, automobiili ala, puutöö, elektrotehnika, riidetööstus, masinamaja praktika, mehaaniline joonestus, maalritöö, torustiku seadmine, trükkimine, plekitöö, plakatite joonestamine.

Ajajaotus õppeainete ja osakondade järele on järgnevalt:

Osakond.	Töökoda	Joonestus	Inglise keel	Matemaatika	Loodustead. (füüs. ja keemia)	Kirjakirjutamine	Ajalugu jne.	Strukt. terase joonest.	Mudelite valm.	Raamatukogu	Võimlemine
Arhitektuurjoonestus	8	12	3	3	3	1	2	2	2	1	3
Puutöö	20	6	3	3	3	1	—	—	—	1	3
Elektrotehnika	20	6	3	3	3	1	—	—	—	1	3
Masinatöökoda	20	6	3	3	3	1	—	—	—	1	3
Mehaaniline joonestus	8	14	3	3	3	1	2	2	—	1	3
Mudelitevalmist.	—	8	5	2	3	2	2	—	14	1	3
Torustiku seadmine	20	6	3	3	3	1	—	—	—	1	3
Trükkimine	20	3	5	2	3	1	2	—	—	1	3
Plekisepa tööst.	20	6	3	3	3	1	—	—	—	1	3

Tütarlaste kutsekool õpetab õmblemist, kübarategemist, väljaõmblemismasina kasutamist, õlgkübarate tegemist (masinaga), lambivarjude jne. valmistamist, punumis- ja liimimistööd, papptööd, lillede ja sulgede valmistamist, söögitoa talitust, juukselõikamist ja maniküüri. Kolm tundi päevas on määratud praktilistele töödele, muist kolm inglise keelele, kehalisele kasvatusesele, loodusteadusele, matemaatikale ja erialaga ühenduses olevatele kunstidele.

Edasiharimiskoolid on üksikute osariikide ja erialade järele väga mitmesugused. Harilikult peetakse seaduse nõuete kohaselt kõige pealt silmas neid õpilasi, kes sundusliku algkooli eest väljas ning on asunud iseseisvale tööle; nõutakse, näit. New Yorgi osariigis, et iga isik 14—17 aasta vanaduses, kui ta enam kuskil koolis ei käi, peab iga nädala jooksul vähemalt 4 tundi täienduslikult õpetust saama, milleks tööandjad on kohustatud õpilast töötaja arvel vabastama. Sellest ajast tarvatakse pool teoreetilise, pool tegeliku õpetuse peale. On aga ka osariike, kus see kohustus mõne teise ajani on määratud, näit. 18 eluaastani, samuti võib sunduslikkude nädalatundide arv muududa, näit. on see mitmes kohas 6 tundi nädalas.

Kus mitmesuguses vanaduses täiskasvanuid silmas peetakse, seal töötab kool juba ise elunõuete kohaselt õppe-

aja vältusesse ja kavasse puutuvad määrused välja. Kursused on mitmesuguse kestvusega ja nädalatundide arv muutlik, harilikult 6 nädalatunniga. Kõige silmapaistvamaks peetakse sel alal Denveri korraldust, kus miss Griffith oma hoole ja ideede rohkusega on loonud asutise, milles iga päev oma kolmtuhat inimest saavad mitmesugustel aladel tegelikku ja teoreetilist õpetust. Selle kooli juures maksab kunagi edaspidi eraldi peatuda, kuna ta mitmeti võiks olla eeskujuks meie edasiharimis koolidele ja rahvaülikoolidele.

Kutsekoolide hulka tuleb lugeda ka õpetajate ettevalmistusasutisi, mida siin normaalkooli nime all tuntakse. Normaalkooli astujalt nõutakse keskkooli kursuse lõpetamist, mille järele ta peab veel kaks aastat kuni õpetaja kutse omandamiseni töötama. Viimasel ajal on paljud normaalkoolid pikendanud oma kursuse kolmeaastaseks ja see näib muutuvat üldiseks normaalkooli kursuse kestvuseks, kusjuures sihiks on teda edaspidi nelja-aastaseks, teiste sõnadega, pedagoogiliseks ülikooliks muuta.

Normaalkoolil on õppetöö korralduse järele kolm erinemisvõimalust — lasteaia ja algkooli alamate klasside, algkooli keskmiste klasside või algkooli ülemate klasside õpetajaks. Õpetus on seotud kas normaalkooli juures asuvas algkoolis või mujal omandatava õppetöö praktikaga. Näitena toome New Yorgi normaalkoolide tunnitabeli.

Teine semester.

Esimene semester.

(kõigile ühine).

Inglise keel	4
Tervislik kasvatus	2
Üldhingeteadus	3
Ühiskonnateadus	2
Muusika	1
Joonestus	2
Loodusteadus	2
Ilukiri	1
Aritmeetika	2
Õppetöö vaatlus ja jäldimine	1
	<hr/> 20

Lasteaia ja algkooli I, II ja III õppeaasta õpetajaile.

Inglise keel	4
Raamatukogu praktika	1
Tervislik kasvatus	2
Kasvatus-hingeteadus	4
Muusika	1
Joonestus	2
Lasteaia teooria	5
Vaatlus ja õppetöö jälgimine	1
	<hr/> 20

Algkooli keskmiste ja kõrgemate klasside (IV—VIII õppeaasta) õpetajaile.

Inglise keel	4
Raamatukogu prakt.	1
Tervislik kasvatus	2
Kasvatus-hingeteadus	4
Muusika	1
Joonestus	2
Geograafia	3
Ajalugu (Ameerika ajaloo euroopa tagasein)	2
Vaatlus ja õppetööst osavõtt	1
	<hr/> 20

Kolmas ja neljas semester.

(Tundide arv kokku tõmmatud, et võimaldada õppepraktika korraldamist terve aasta kestel; tundide arv, nagu esimesel õppeaastal, *semestri* tundidele vastav).

Lasteaia ja algkooli I, II ja III õppeaasta õpetajale.	IV V ja VI õppeaasta õpetajale.	VII ja VIII õppeaasta õpetajale.
Inglise keel 5	Inglise keel 5	Inglise keel 5
Tervislik kasvatus 2	Tervislik kasv. 2	Tervislik kasv. 2
Igapäevaste elukutsete hingeteadus 2	Igapäevaste elukutsete hingeteadus 2	Igapäevaste elukutsete hingeteadus 2
Käsitöö 2	Õmblemine (tütarl.) 2	Õmblemine (tütarl.) 2
Lasteaia teooria 5	Valitav aine (poist.) 2	Valitav aine (poist.) 2
Loodusteadus 2	Ajalugu ja kodanikuteadus 2	Ajalugu ja kodanikuteadus 2
Klassitoa korraldamine 2	Geograafia 2	Geograafia 2
Muusika 3	Loodusteadus 2	Elem. füüs. ja keem. 2
Joonestus 2	Aritmeetika 2	Aritmeetika 2
Praktika 15	Klassitoa korrald. 2	Klassitoa korrald. 2
40	Muusika 2	Muusika 2
	Joonestus 2	Joonestus 2
	Praktika 15	Praktika 15
	40	40

Viies semester.

Inglise keel 3	Inglise keel 3	Inglise keel 3
Tervislik kasv. 2	Tervislik kasv. 2	Tervislik kasv. 2
Katseline kasvatus 2	Katseline kasvatus 2	Katseline kasv. 2
Muusika 1	Muusika 1	Muusika 1
Erinemine (eriala ajalugu, organisatsioon ja sisu) 5	Erinemine (eriala ajalugu, organisatsioon ja sisu) 5	Erinemine (eriala ajalugu, organisatsioon ja sisu) 5
Valitavad 7	Valitavad 7	Valitavad 7
20	20	20

Kuues semester.

Inglise keel 3	Inglise keel 3	Inglise keel 3
Tervislik kasv. 2	Tervislik kasv. 2	Tervislik kasv. 2
Mõtlemismeetodid 2	Mõtlemismeetodid 2	Mõtlemismeetodid 2
Kutse-eetika 1	Kutse-eetika 1	Kutse-eetika 1
Muusika 1	Muusika 1	Muusika 1
Erinemine (meetodid, vaatlus ja osavõtt) 5	Erinemine (meetodid, vaatlus ja osavõtt) 5	Erinemine (meetodid, vaatlus ja osavõtt) 5
Valitavad 6	Valitavad 6	Valitavad 6
20	20	20

Inglise keel sisaldab eneses kõneharjutusi, lastekirjandust ja lugude jutustamist, valjusti ja vaikides lugemist, grammatikat ja kompositsiooni, avalikku kõnelemist; näitekunsti, inglise ja ameerika kirjandust, ja inglisekeele ajalugu.

Tervislikus kasvatuses sisalduvad füsioloogia, tervishoid, sanitaatsioon, toit-

mine, haiguste tundmine, vaheaeg ja kehalised harjutused.

Erinemiseks mõeldavad ained on: muusika, kehaline kasvatus, joonestus, käsitöö, majapidamine, kodukäsitöö, töökojad, loodusteadus, füüsika ja keemia, geograafia, võõrkeel, inglise keel, ajalugu, kodanikuteadus, majandusteadus,

matemaatika, eetika, kaubanduslikud ained, katseline kasvatus, defektsete laste kasvatamine.

Tabelis tähendatud 20-le tunnile lisaks on veel 5 tundi ettemääramatut õpetust, mis kasutatakse eriliste tarvete järele. Edukatele õpilastele on lubatud lisatööd võtta kursuse kiiremaks lõpetamiseks.

Neegrite koolid.

Tuleks peatuda mõne sõnaga eraldi veel neegrite koolikorraldusel. Nagu eelpool tähendatud, on 12-miljoniline neegrite kogu raassiliselt valgetest eraldatud ja ka seaduses ette nähtud üldises avalikus koolis märgatakse teatud piinlikku vahekorda nende kahe raassi esindajate vahel. Arusaadavalt tekib neegritel tung omale sellane õhkkond luua, kus neil oleks mõnusam olla ja kus nad endid „oma vahel“ tunneksid. Mõnekümne aasta jooksul, kus nad vabad, on neil rohkesti oma erikoole tekkinud, iseäranis alguses, kus riigid veel koolide eest vähe hoolitsesid. Ühes sellega on neil ka terve rida silmapaistvaid pedagooge välja kujunenud, kellest mõne nimi isegi üldisesse pedagoogika ajalukku auga aset võiks saada. Neist kõige silmapaistvam on George Booker Washington, kelle loodud Tuskegee kooli tuntakse laialdaselt mitte ainult kui neegrite kasvatusasutist, vaid kui ideaalselt teostatud töökooli.

Booker Washington oli neegrite vabastamise ajal alles laps ja temas tõusis varakult tahtmine oma suguvendade hariduslikku ja majanduslikku järele tõsta. Pärast seda, kui ta ise oli suure vaevaga enesele hariduse omandanud, asus ta viletsasse neegrikülla, kus ta mõne neegrilapse kokku kogus ja nendega kuskil kuuris tööd algas. Ta sidus õpetuse tegeliku tööga ja asutas kooli juure terve rea töötube, korraldas koolitalu ja isegi telliskivivabrikku.

Töö andis varssi kõige paremaid tagajärgi; aastakümnete jooksul on Tuskegee kool enesest saatnud silmapaistvaid neegri-tegelasi ja terves Ameerikas lugupeetavaid käsitöölisi ja ametmehi. Õpilaste töö viljana on kooli talu praegu kõige õitsvamas seisukorras;

kooli vabrikus valmistatud telliskividest on ehitatud kooli hooned, kirik ja muud linna avalikud asutised, ning lõppeks on terve mõnetuhande elanikuga Tuskegee linna elumajad samast materjalist tehtud, ja koolil on jätkunud jõudu isegi naaberlinnadesse oma kaupa saata. Tuskegee koolil on neegrite eneste kui ka valgete juures suur lugupidamine ja ta on viimasel ajal saanud nii mõnegi suurema annetuse osaliseks. Mis aga eriliselt ja üldkasvatusteaduslikult tähtis, on see tagajärg, mille kooli töömeetod annab. Neegreid peetakse võrdlemisi raskelt kasvatatavaks elemendiks, kuid ka siin on töökool varakult oma tuleproovi vastu pidanud, isegi enne seda kui ta meetodid olid suutnud kuigi kaugele välja areneda. Ühtlasi on see katse ka kõige paremaks soovitusseks tegeliku töö ja teoreetilise õpetuse kombinatsioonile.

Kõrgem kool.

Kõrgematest õppeasutistest kõneldes peab kõige pealt tähendama, et siin on tegemist üllatavalt suure asutiste arvuga. Kõrgemate liiki loetavate koolide nimestik võtab oma alla terved leheküljed, ja umbkaudse hindmise järele võib üle viiesaja ülikooli ja muu kõrgema asutise saada. Selles arvus valitseb küll võrdlemisi laialdane mitmekesisus nii asutise suuruse kui kava ja õppetöö väärtuse suhtes, kuid viimaste aastate jooksul on rohkesti samme astunud kõrgemate koolide töötagajärgede tõstmiseks kui ka töö ühtlustamiseks. Selleks aitab kaasa iseäranis ülikoolide liit, kuhu nüüd mõnikümme paremat kõrgemat õppeasutist kuuluvad.

Ülikoole on nii riigi kui ka eraalgatuse ülalpeetavaid, kusjuures sagedasti ütelda ei saa, kumb neist on paremini korraldatud; eelnimetatud liitu kuulub nii riiklikke kui eraasutisi, kuid samuti nagu mitte kõik eraliikoolid liidus ei ole, ei tee ka riiklik firma veel ülikooli igakord liidu võrdlemisi kõrgetele nõudmistele vastavaks.

Nagu kogu kooliala kohta üldse, nii on ka ülikoolide suhtes maksev see, et suure mitmekesisuse juures ometi teatud süsteem valitseb ja sellepärast täiesti võimalik on ameerika ülikoolist

kui sellasest kõnelda. Kuigi esimesed ülikoolid loodi inglise eeskujul ja hilisemal ajajärgul ajutiselt ka saksa mõju alla sattusid, on ameerika ülikool euroopa, eriti saksa omast mitmeti lahkuminev. Lühidalt öeldes erineb ameerika ülikool euroopa omast, samuti nagu sealne koolistusteem üldse oma painduvuse ja õpilaste kalduvustele vastutuleku poolest. Kuna saksatüübiline ülikool oma korralduses peaaesjalikult teaduse arendamist ja õpilaste kasvatamist arvestab, tegeliku elu nõudmised aga asetab tagaplaanile, on ameerika ülikool korraldatud kõigepealt tegeliku elu nõuete jaoks. Paljud neist annavad ainult igapäevase tegevuse jaoks tarviliku teadusliku ettevalmistuse ega hoolitse puhtteadusliku töö eest, kui viimase nime all mõista „masterite“ ja „doktorite“ ettevalmistamist. Samuti lõpetab valdav osa üliõpilasi oma akadeemilise karjääri tegeliku elu nõudeid rahuldava põhikursusega; ainult üksikud lähevad teaduslikkude kraadide saamiseks edasi.

Oma konstruktsiooni poolest on ameerika ülikool euroopa omast pisut keerulisem. Kuna saksatüübiline ülikool, nagu seda on ka Tartu oma, jaguneb ühesuguse skeemi järele korraldatud teaduskondadeks, millel vahest on ka oma alaosakonnad, on ameerika ülikooli osad oma ehituse ja töökorralduse poolest mitmekesisemad; osakondade arv on suurem, nimedes ei ole ka igakord eurooplasele otsekohe mõistetavat selgust, nõnda et nende küsimuste juures mõne sõnaga peatuda tuleb.

Esimeseks Ühisriikide ülikooliks oli 1636. asutatud Harvardi kolledž, mille ülesanne oli peaaesjalikult kirikule õpetajaid ette valmistada; hiljem tulid juure uued ülesanded — keelte, filosoofia, matemaatika; seadusetundmise, arstiteaduse jne. õpetamine. Harvardi järele nimetati ka teisi ülikooli kolledžiteks; ka praegu on kolledž ja ülikool sagedasti sünonüümidenä tarvitusel. Näit. võib ütelda, et üliõpilane ülikoolis või kolledžis õpib, et keegi on ülikooli või kolledži haridusega — kumbki nimetus pole teisest halvem. Kuid teatud juhul tuleb kolledži ja üli-

kooli vahel kindlasti vahet teha, ja seda nimelt järgnevatel põhjustel.

Suurema osa ülikoolide arenemine oli sellane, et alul koondati ühte asutisse mitme teaduse õpetamine, ja selle asutise üldnimeks oli kolledž. Hiljem tuli ikka rohkem uusi alasid juure, mille õpetamine anti ühel või teisel põhjusel täiesti eri autonoomilise organisatsiooni hooleks; sellasel juhul tuli anda sellele asutisele ka mingi uus nimi, kuigi ta oli sama ülikooli alaosa. Saksatüübilises ülikoolis oleks ta ristitud fakulteediks, siin nimetati ta harilikult mingiks kooliks, näit. seadusetundmise arstiteaduse, inseneriteaduse, kasvatusteaduse jne. kool. Mõnel juhul nimetatakse neid uusi osakondi, samuti nagu ülikooli algosa, kolledžiks; näit., on New Yorgi Columbia ülikooli põhi-osaaks Columbia kolledž, kus filosoofiat, keeleteadust, loodusteadust, matemaatikat, kunste ja loodusteadust õpetatakse; sellele lisaks on seaduse, arstiteaduse, mäetöö, inseneriteaduse, keemia, arhitektuuri, ajakirjanduse, kaubanduse, ning hambaarstide koolid ja Barnardi kolledž eriti naisterahvaste jaoks, siis kasvatusteaduse (õpetajate) kolledž, ja rohuteaduse kolledž. Mõnes ülikoolis ulatub sellaste osakondade arv paarikümneni. Seejuures on sagedasti korraldus nii, et üldine ettevalmistus kõikidesse „koolidesse“ ja sama ülikooli teistesse kolledžitesse sünnib esimese ühe või kahe aasta jooksul põhikolledžis.

Harilik kolledži ja teiste ülikooli osakondade kursus kestab neli aastat, mille järele üliõpilane omandab esimese „kraadi“ — baccalauruse nime (mingi teaduse bachelor“). Kuna üliõpilasel kogu aeg mingit teaduslikku kraadi ei ole olnud, siis nimetatakse kolledžeid ja „koole“ ülikooli alamaks (undergraduate) astmeks. See osa ongi, mis pakub igapäevase elu nõuetele vastavat õpetust ja kaugelt suurem hulk ülikooli haridusega mehi rahuldavad sellel astmel saadava ettevalmistusega.

Teadusesse süvenemiseks ja õpetlaste ettevalmistuseks on ülikooli kõrgem aste, mida harilikult nimetatakse kraaditute kooliks (graduate school). See kool on teatud erilise seesmise kor-

raldusega ülikooli osa, ja sinna astuvad isikud, kes on ükskõik mis alal oma „bachelori“ kraadi omandanud. Tegelikult töötab üliõpilane sagedasti oma endiste õpetajate juures edasi, kuid ta töö kannab nüüd juba osalt sügavama erinemise, osalt ka uurimise laadi, mis pärast peetakse otstarbeliseks sama ülikooli kõrgema astme osakondi, kuigi nad ainetest poolest küll erinevad, töölaadi poolest aga on ühesugused, koondata ühise administratsiooni alla. Paljudes ülikoolides seda kõrgemat osa ei ole. Viimasel ajal on ka voolu märgata ainult selle kõrgema osakonnaga ülikoole korraldada, kuhu õpilasteks pääseksid teiste ülikoolide alama osa lõpetajad ja kus õppejõududel rohkem võimalusi oleks teaduslikule tööle anduda. Sellasele arenemisele on asunud Baltimore'i John Hopkinsi ülikool.

Ülikooli kõrgemas osas omandavad üliõpilased harilikult ühes eritöö tegemisega ühe aasta jooksul oma eriala magistri (master) või kahe aasta jooksul doktori nime. Mõned ülikoolid on kat sunud nii alama kui ka ülema osa õppeaega aasta võrra pikendada, kuid see on esialgu ainult erandiks ja ei ole iseäralist poolehoidu veel võitnud.

Ülikooli alama astme üheks ülesandeks peetakse ka üldise arenemise pakumist, mis pärast suur osa esimese kahe aasta õppeainetest on samad üldained, mis Euroopas keskkoolides õpetatakse. Osalt on see tarvilik sellepärast, et õpilased tulevad mitmetüübilistest keskkoolidest ja neid tuleb ühte ühes, teist teises aines täiendada. Sellepärast on ka juba esimese aasta jooksul ülikoolis palju suurem ainete valiku vabadus kui meil.

Suurt rõhku pannakse ülikoolis kehalisele kasvatusle; paljudes koolides on sõjaväeline õppus sunduslik. Sport oma mitmesuguste erialadega on üliõpilaste populaarsem ajaviide, nõnda et paljud näevad selles juba liialdust ja teadusliku töö kõrvaleheitmist. Üliõpilaste sotsiaalse arenemise eest hoolitsevad rohkearvulised organisatsioonid. Vaade, nagu oleksid ameerika üliõpilased oma intellektuaalse arenemise poolest euroopa omist tunduvalt madalamal, ei ole millegiga tõsiselt põhjen-

datud. Vana veneaegne kool näit. oli täielikult teadmiste omandamisele pühendatud, kuid igal ühel peaks veel meeles olema see liigutavalt naiivne oskamatus õpitud ainetes ja põhjalik teadmatuse neist asjadest, mis seisid väljaspool kooli kava; sama on maksev ka iga teise puhtõppekooli kohta. Ameerika kool on oma arenemisel sellest astmest õnnelikult üle jõudnud ja tal ei tarvitseks seda kahetseda. Ja kui noorsugu nähtavalt pealiskaudseks kipub minema, siis ei olene see nõnda palju koolist kui praegusaja iseloomust. Vaadeldagu ainult euroopa kui ka ameerika vanemat „intelligenti“ tema nn. kõrgemate huvide piirkonnas. Kui aastate eest moes oli ilmavaatelistele küsimuste üle ajakirjanduses ja seltskonnas vaielda, siis peetakse seda nüüd naiivseks ja üleulatud lapselikkuseks. Poliitilised ja majanduslikud huvid on saanud mõõduandvaiks, ja kuigi noorsool on vanadega võrreldes teatud lahkuminekud, siiski liiguvad ta ideed üldiselt vanema põlvtega ühisel pinnal. Ei ole euroopa noorsugu oma huvide poolest seda, mis enne sõda, ei saa nõuda seda ka ameeriklastelt; ja kuigi nii siin kui seal noorsugu mõne formaalse teadmise poolest endisest põlvst maha jääb, ühiskondlikult ja tegelikus elus juhtuvate küsimuste lahendamisel on ta mõlemal pool kaugelt ees; eriti on see maksev Ameerika kohta.

Viimase aja reformidest, mis puudutavad osalt kesk- kui ka ülikooli, oleks nimetada alama kolledži (junior college) loomine. Kuigi juba ammu ülikooli kaks esimest õppeaastat, nagu eelpool tähendatud, kandsid teatud piirini ettevalmistavat üldhariduslikku laadi, olid nad tihedalt ülikooli järgnevate semestritega seotud. Uuemas ajajärgus on hakatud neid mõnel pool vanematest õppeaastatest eraldama; selle tagajärjel on tekkinud mitmes kohas kaheaastase kursusega alamad kolledžid, mis võimaldavad keskkooli lõpetajaile oma kodu lähedas piirkonnas omandada osa kõrgemast haridusest, et siis kolmandal õppeaastal kuskil kaugemal tööd jätkata.

Käesolevat ülevaadet lõpetades tuleks küsida, mis oleks meil ameerika

koolilt õppida. Lühidalt kokku võttes oleksid Ühisriikide kooli paremused, mida meil arvestada tuleks, järgnevad:

1. Tähtsamaks ameerika kooli iseäralduseks, mis juba ammu tõmbas euroopa koolitegelaste tähelepanu oma poole, oli ühtluskooli süsteem. Kui see meil praegu maksmas on, siis võlgname selles tähtsal määral Ameerikale, ja ühtluskooli arendamisel leiame Ameerikast veel edaspidigi rohkesti näpunäiteid.

2. Ameerika koolis on teatud tasakaal individuaalse ja sotsiaalse kasvatus vahel leitud; kool katsub teid leida, kuidas õpetuse ja individuaalse arenemise kõrval last kui noort kodanikku arendada. Üheks abinõuks on laialdaselt korraldatud õpilaste omavalitsus.

3. Ameerika kool püüab aineid eluväärtuslikuks teha (vitalisatsioon). Kavad on painduvad ja ei ole doktrinäärselt maksma pandud „haritud inimese“ mõistest kaugeltki seevõrra tingitud kui Euroopas.

4. Ühiskool on Ameerikas üldiselt tunnustatud kool; selle kohta võib kauemaage praktilise põhjal siit rohkesti materjali leida. Tuleks jälgida neid uurimisi mis kavatsetakse ühiskooli küsimuse selgitamiseks siin toime panna.

5. Rohkem kui mujal on Ameerikas maksmas põhimõtte, et haridus ei ole niipalju eesmärk kui abinõu. Seda abinõu saab siis kõige paremini kasutada, kui ta on õpilase kalduvuste ja annete kohaselt valitud. Koolikava painduvuse kõrval pakub ameerika kool õpilasele grupilise õpetuse süsteemi hõlbustuse ja õpetajate kaudu rohkeid

võimalusi oma jõudude ja huvide kohaselt koolis edasi nihkuda.

6. Oskuste õpetamist püüab ameerika keskkool laiendada kõigi õpilaste peale, mida ka meil tuleks silmas pidada. Meie keskkooli elulisemaks ja praktilisemaks muutmiseks võib ameerika kool palju eeskujude ja andmeid pakkuda. Siit leiame rohkesti andmeid kooli ja töökoja ning üldse kooli ja tegeliku elu koostöötamisest, mis teeb õpilased varakult praktiliseks ja leidlikuks, ühtlasi aga kergendab edasijõudmist ka teoreetilises õpetuses.

7. Head eeskujude pakub ameerika kooli tüüpidest Gary kool; töökodade ja raamatukogude eeskujulik tegevus suudab meie koolitegelastele palju järeletegemisväärilist pakkuda. Tööpäeva kui ka töölaadi ümberkorraldamine peaks meie koolis varssi päevakorra lema ja siin on Ameerikal vahest palju rohkem meile anda kui vanal euroopa koolil.

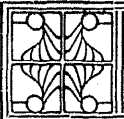
8. Tartu ülikooli ümberkorraldamisel ei ole millegi pärast Ameerika eeskujude absoluutselt arvestatud; ometi on just siin võimalusi olemas eeskujude leida sellase tüübi jaoks, mis väike-rahva kandejõule kõige kohasem ja mis ühtlasi laseb ülikooli õpetust eeskätt tegeliku elu nõuete kohaselt korraldada.

9. Kõige tähtsamaks, mida ameerika kool meile pakkuda suudab, tuleb aga pidada seda vaimu, mis koolis valitseb, mis on läbi imbunud aktiivsest elurõõmusest ja usust inimese teovõimesse. See on külgehakkav, ja kord sügavalt noore hinge istutatud ei kustu ta nii kergesti.

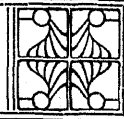
Lõpp.

Läänemaa Õpetajate Liidu aadress on endiselt

SILLA postkontori kaudu.

Kooli ja õpetajaskonna päevaküsimusi.

Eesti Opetajate VIII üldkongress 19., 20. ja 21. aug. 1927. a.

Tallinnas, linna 21. algkooli ruumes (Raua t. nr. 31).

Kongressi esimene päev.

Koosoleku alguks on Raua tän. algkooli suur aktussaal õpetajaid ja külalisi täis kogunud.

Kvoorumi lehe järele on: 1) hääleõiguslikke — 108; 2) sõnaõiguslikke — 256 ja 3) külalisi — 41; kokku 405 isikut.

Eesti Opetajate Liidu esimees hra E. Martinson avab kell 11,15 koosoleku, soovides kongressile samasugust intensiivset tööd, samasuguseid töö tagajärge, mis on olnud eelmistel Eesti õpetajate kongressidel. Edasi teeb kongressi avaja ettepaneku valida juhatus, sekretariaat ja komisjonid.

Hra J. Rummo ettepanekul valitakse ühel häälel kongressi juhatusse: prof. P. Põld, kes oli I Eesti õpetajate üldkongressi juhataja, hra E. Martinson, kui E. O. Liidu esimees, hra O. Joh. Kiesel, Tallinna Opetajate Seltsi esimees ja hra V. Nano, Tartu Opetajate Seltsi esimees.

Samuti ühel häälel valitakse kongressi sekretariaati, sekretariaadi üldjuhatajaks hra J. Kents, liikmeteks prl. L. Johanson ja hrad Parinbak, Uustalu, Aug. Möller, N. Tann, G. Hiion, J. Laane, K. Känd ja K. Kísand.

Mandaatkomisjoni valitakse hrad J. Kana, J. Tamm, P. Adamson ja V. Peet ning redaktsioonikomisjoni hrad J. Rummo, J. Piiskar ja J. Tamm.

Samuti ühel häälel kinnitatakse ka E. O. L. juhatusel poolt välja töötatud ja trükituna kongressi liikmetele kätte antud kongressi kava ja töökorraldus.

Juhatama asub hra V. Nano. Järgneb hra E. Martinsoni referaat „Uus avalikkude algkoolide seadus“.

(Hra E. Martinsoni referaat ilmub järgmises „Kasvatuse“ nr-is.)

Oma referaadi võttis hra E. Martinson kokku järgmistesse lausetesse:

1. Par. 15. tähendatud trahvimäärad on liiga väiksed. „1—20 margani“ asemel tuleks võtta „10—200 margani“.

2. Samuti liiga väiksed on 19. par. tähendatud trahvimäärad. „100—1000 margani“ asemel tuleks võtta „1000—10.000 margani“.

3. Par. 23. järgi järgnevad sunduslikud täiendusklassid ka algkooli mittelõppklassidele. Selle asemel, et luua sellaseid täiendusklasse, võiks lõpule viia 6-klassilise algkooli ülesehitamise.

4. 35. par-s tuleks tähendada kindel arv õpilasi — umbes 5 ühest vallast, kes võiksid õppida võõra valla, alevi või linna algkoolis, ilma et selle eest tarvitseks vallal kanda võtta vastav osa majanduslikkudest kuludest.

5. 38. par-s tähendatud maa-ala norm on ebamäärane. Oleks tarvis olnud kindlaks määrata koolile määratava maa-ala alamäär, mitte ülemäär.

6. Samuti 39. par-s peaks määratud olema õpetajale kasutada antava maa-ala alamäär, mitte ülemäär. Igale maaõpetajale, kes seda soovib, tuleb võimaldada saada kasutamiseks vähemalt tarvilik osa aiamaad ja ühe lehma heina- ja karjamaa.

7. Ei ole õige, kui par. 68. järgi õpetaja, kes sügisel ametis tegeliku õpetöö algusest, peab jääma ühe (maal kahe) kuu palgata juhtumisel, kui koht ei olnud vaba 1. augustist. 68. par. lõpust tuleksid kustutada sõnad: „kui koht sel ajal juba vaba oli“.

8. Par. 77. lõpulause „Pedagoogilistel põhjustel võib koolivalitsus koolide ülevalpidajate asutuste nõusolekul õppejõude ühest koolist teise ümber paigutada“ annab koolivalitsustele võimaluse seda paragrahvi tõlgitseda ka parteilistes huvides.

- Paragrahville tuleks juure lisada, et õpetajate ümberpaigutamine tohib aset

leida ainult äärmise tarviduse korral ja haridusministeeriumi nõusolekul.

9. Uues seaduses ei ole lahendamist leidnud mõned aktuaalsed küsimused, eeskätt ulakate õpilaste ja õpetajate valimise küsimus.

Ettekantud referaadile järgnevad elavad läbirääkimised.

Hra M. Koch, Tartu Õpetajate Seltsi esindaja, soovitas: 1) panna linnades kehvemate õpilaste varustamine riiete ja jalanõudega linna hoolekande osakonna peale; 2) kutsuda linnades ellu erilised koolikohtud lastevanemate vastutusele võtmiseks laste vabandamata põhjustel puudumise eest; 3) võõrkeeled algkoolist üldse välja jätta.

Hra E. Martinson õiendab, et tema puudutatud küsimusi ei käsitelnud oma referaadis üksikasjilikult, vaid seadis üles ainult üldised põhimõtted. Ei poolda seda, et kooli juure luuakse uued komisjonid ja asutised, sest hoolekogud võiksid nende ülesannetega valmis saada; õpetajate valimine peaks olema hoolekogude või maa- või linnakoolivalitsuste ülesanne, kus juures tuleks täiendada nende koosseisu.

Härra A. Veiderman tähendab, et Tallinnas ei ole linnavolikogu saatnud aastate jooksul esindajaid koolide hoolekogudesse, sest volinikud ei tunne selleks huvi ega lase end neisse valida. Leiab, et toetuse jagamises ja õpilaste kehvuse hindamises puudub ühtlus ning samad puudused on ilmsiks tulnud ka koolisunduse järelevalve teostamises. Väidab, et praegune hoolekogu ei suuda täita omi ülesandeid, sest puuduvad üldmäärused, mis määraksid koolihoolekogu tegevuse.

Hra Sarv, Sangaste Õpetajate Ühingu esindaja, leiab, et maakoolides tuleks hoolekogu võimupiire laiendada, tema kätte anda kooli majanduselu juhtimine ja õpetajate valimine.

Riigikogu liige hra J. Tõnisson vaidleb vastu Tartu Õpetajate Seltsi soovidele, et hoolekogu ülesanded läheksid eriasutiste kätte. Motiveerib seda pedagoogiliste põhjustega — õpetajad peaksid hästi tuttavad olema oma õpilaste koduste oludega. Teiseks toovad eriasutiste ellukutsumine uusi kulusid. Toonitab, et õpetajate valimised ja koolielu juhtimine tuleks nii korraldada, et

see sünniks kontaktis kogukonnaga. On selle vastu, et koolisundus on maksma pandud liiga noorte (7-aastaste) laste kohta.

Haridusminister hra J. Lattik teatab, et ministeerium on teadlik praeguse algkooliseaduse puudusist. Sellepärast on parandused vajalikud. Pikema kaalumise järele leiti, et otstarbekohasem on esitada Riigikogule uus seadus-eelnõu, kui esineda üksikute parandustega senistel alustel. Soovitab kongressile eelnõu tublisti sõeluda, ning lubab haridusministeeriumi nimel võtta asjalikke näpunäiteid arvesse. Edasi juhib erilist tähelepanu eksamitele algkoolist keskkooli ülemineku puhul, mis selleks tarvilikud olevat, et õpilasi sorteerida ja neid kutsekoolidesse juhtida.

Sõna võtavad veel hoolekogude ja koolisunduse üle hrad E. Martinson, M. Koch, J. Sultson, kes soovitab leida võimalusi nii mõjuda hoolekogude liikmete peale, et nad täidaksid paremini oma kohuseid — ja A. Kutser, kes on selle vastu, kui kaugemal elutsevate laste koolitoomiseks ja kojuviimiseks küüdi-kord sisse seatakse; see looks suure osa maaelanikkude seas rahulolematust kooli vastu.

Kurikalduvusega laste suhtes leiab hra J. Kuusik, et pedagoogika-nõukogul peaks olema õigus neid kõrvaldada koolist, kusjuures koolivalitsus kinnitaks nõukogu otsused. Sama küsimust puudutab ka hra A. Kärk.

Riigikoolivalitsuse direktor härra G. Ollik konstateerib väärnähtusi õpetajate valimisel ja soovitab kongressil leida teid nende kõrvaldamiseks. — Hra K. Kaalep teeb ettepaneku: Õpetajaid valib maavalitsus hoolekogu poolt esitatud kandidaatide hulgast. Õpetaja valimiseks on tarvilik vastava kooli juhataja nõusolek.

Hra Pajur teeb ettepaneku: 1) tõsta laste vanadus kooliastumisel 9 aasta peale, 2) määrata maal kooliaasta kestvus oktoobrikuu esimesest esmaspäevast kuni maikuu viimise laupäevani. Ei poolda aga seda, et õpetajate valimine maavalitsuse kätte läheks, sest siis jääksid õpetajad rahvale võõraks.

Hra J. Illison paneb Valgamaa Õpetajate Liidu juhatuse nimel ette õpetajate maanormid jätta endiseks. Samas

mõttes koolimaa kohta räägib ka hra A. Kutser. Hra E. *Martinsoni* ettepanekul määratakse algkooli sektsiooni koosolek laupäevaks, 20. augustiks kell. 9 hommikul, et aega oleks uut algkoolide seaduse eelnõu detailsemalt arutada.

Kell 1.30 tehakse 10-minutiline vaheaeg.

Peale vaheaaja asub juhataja kohale hra E. *Martinson* ja loeb ette Riigivabaneema tervitustelegrammi, mis võetakse kiiduavaldustega vastu.

Erakorralise teadaandena kannab kongressi sekretär J. Kents ette koolinõunik hra M. Univeri kirjaliku ettepaneku kurikalduvusega laste kõrvaldamise kohta koolist, missugust ettepanekut tema ei saanud eelmisel koosolekul kõnelejate nimekirja lõpetamise tõttu esitada. Ettepanek on järgmine: „Enne kui kurikalduvusega laps koolist kõrvaldada, peab arstlik ekspertiis kindlaks tegema, kas on sarnane laps looduslike defektidega või mitte. Defektiivsed kurikalduvusega lapsed vajavad arstlist ravitsemist, kuna teised, kellel defekte ei ole, tuleb juhtida kasvu ümbrusse (s. o. teistesse koolidesse) või sellekohastesse erikasvatusasutistesse“.

Järgneb haridusnõunik hra J. *Kiiveti* referaat „*Täienduskoolid ja nende korraldus*“.

Referaadi teesid on järgmised:

Täienduskoolid peavad olema kutsealadilisteks koolideks, mille ülesandeks on anda mitmekülgset, algkoolis omandatud haridust täiendavat kutselist ettevalmistust neile algkooli lõpetajaile, kes ei jätka õppimist kesk- või kutsekoolis.

Täienduskool võimaldab õpilastele õppimist ühes põhikutsealal ja seda saatvates kõrvalalades ning ük-teadmustes, millised lähedalt puutuvad kokku põhikutsealaga. Kuna selle tagajärjel on õppematerjal võrdlemisi laia ulatusega ja õppeaastate arv on paratamatult väike, siis ei saa täienduskooli õpilast ette valmistada igakülgse kitsalt süvendatud erialal ega varustada teda vastava kutsetunnistusega, nagu seda teeb puhtkutsekool. Kuid, vaatamata nimetatud asjaolule, vastab täienduskoolis antav ettevalmistus väga suure

osa kodanikkude tarvidustele, eriti maaoludes, kus tegevus laiaulatuslik ja kohandatud lihtsatele sisseseadetele.

Täienduskoolid oma õppeaja kestvuselt on ühe-, poolteise- või kaheaastase kursusega, erilisel tüübil võib olla kursuse kestvuseks ainult üks või kaks suvet; kooliaasta algus võib olla, vastavalt tüübile, sügisel, kodanlike aastaalul või kevadel.

Täienduskooli astujalt nõutakse kuueklassilise algkooli eelharidus ning seal, kus oli teostatud kuueklassiline algkool, sundisliku algkooli eelharidus ja vähemalt sama kõrge vanus, millise omab üldiselt kuueklassilise algkooli lõpetaja. Tuleb soovitavaks pidada, et täienduskooli astuksid ka need algkooli lõpetajad, kes pärast kooli on tegutsenud mõnda aega praktiliselt. Mõnes tüübis võib viimse nõude teha isegi sundslikuks.

Täienduskoolis võivad olla järgmised erialad, vastavalt kohalikkudele tarvidustele: põllu- ja aiandus, mesindus, looma- ja linnukasvatuse, kodumajapidamine, puu- ja metallitööd, naiskäsitööd, pesu- ja riidevalmistamine, nahatööd, ühistegevuse- ja kaubandusalad, mere- ja kalaasjandus, ehitusealad, mitmed kitsad kodukäsitööalad, sega-ala üld- ja kutseainetest ja teised. Ühes koolis võib olla üks või rohkem eriala.

Juhatuselt ja asukohalt võib täienduskool olla omaette koolina või koos alg-, kutse- või keskkooliga.

Täienduskool võib olla ühis- või lahuskool — nii nagu otsustab kooli ülalpidaja. On soovitav, et täienduskooli juures oleks internaat. Viimasel puhul, eriti segatüübi ja õpilaste aastatelt vanema koosseisu juures läheneb täienduskool rahvaülikoolile selle kitsamas ulatuses.

Täienduskooli iga tüübi tarvis antakse normaal tunni- ja õppekavad, millised peavad olema painduva iseloomuga, vastavalt kohalikkudele oludele. Iga tüübi ainestik peab sisaldama emakeele õpetust, seotult praktiliste tarvidustega, kodanikuõpetust, ja kutseaineid ühes vastava praktikaga. Tundide normaal arv nädala kohta on päevases koolis 34—42, olenevalt praktiliste tööde rohkusest, öhtuses koolis kuni $\frac{3}{5}$ sellest arvust.

Täienduskoolide seaduses või av. algkoolide seaduse täienduses tuleb ette näha täienduskoolide varustamise võimalus tarviliku maa-alaga ja riigi kanda võtmise 50% sisseseadetega varustamise kuludest.

Seadus peab ette nägema, et täienduskoolide võrgu määrab kindlaks vastav maa- või linnakoolivalitsus; maa-koolivalitsus määrab ka kohustused, millised on kanda mitmel vallas, kui kool on mitme valla ringkonna tarvis ja kui kooli ülalpidajaks ei ole maavalitsus.

Õpetajaskonnal tuleb kohalikus ümbruskonnas õhutada täienduskooli asutamise mõtet neil aladel, mis vastavad kohalikkudele tarvidustele. Seal, kus täienduskool olemas, tuleb selles õppimist kõigiti soovitada.

Järgneb hra *A. Veidermani* referaat sama teemi kohta. Referent põhjendab täienduskoolide asutamise vajadust ning peatub pikemalt nende ülesannete, sihi ja laadi ja õpitavate ainete juures, rõhutab sellekohase eriseaduse vajadust. Et hra *Veidermani* kõne „Kasvatuse“ ilmub, siis seda siin lähemalt ei refereeri.

Järgnevatel läbirääkimistel, mida juhatab hra *O. J. Kiesel*, võtavad sõna hrad *E. Martinson*, *Perli*, *H. Summer*, *Raudkepp*, *Koov*, *Kommel*, *Mälk*, *H. Roos*, kes toetavad referentide väiteid täienduskoolide ja nende eriseaduse hädavajadusest, täienduskooli õpetajate erilisest ettevalmistusest, täienduskooli õppekava painduvusest jne. Kell 15,25 tehakse lõunavaheaeg.

Pealelõunase koosoleku avab hra *E. Martinson* kell 17.15. Osavõtjaid on: hääleõiguslikke 108, sõnaõiguslikke 272, võõraid 16, kokku 396.

Refereerib hra *J. Rummo*: „Õpetajate palgaküsimus“.

(Referaat ilmub käesolevas „Kasvatuse“ nr-is erikohal.)

Sama küsimuse üle refereerib ka hra *N. Kann*, kes järgmist väidab:

Keskkooli õpetajat hinnatakse teistega, näiteks kohtunikudEGA võrreldes, liiga madalalt. Kergem on saada kohtunikuks kui õpetajaks. Õigusteaduskond ei ole raskem lõpetada kui matemaatika-loodusloo-filosoofia teaduskond. Keskkooli õpetajaile on teh-

tud ülekohut määrates nende palgad liiga madalad. Ei ole tähtis alg- ja keskkooli õpetaja palga vahe. Ei ole ka kade, kui algkooli õpetaja saab paremat palga. *E. Ö. Liidu* juhatus ei saanud keskkooli õpetajaist esindajat Riigikogu komisjoni. Võib olla ei oleks sel küll olnud soovitavaid tagajärgi, aga oleks saanud ometi välja öelda, mis sooviti.

Kuna kevadel mitmesugustel põhjustel avalikkude õppeasutiste ja õigustega erakoolide õppejõudude palgaseadus Riigikogu poolt vastu võtamata jäi ja tema loodetavasti sügisel, kui Riigikogu jälle kokku astub, vastu võetakse, tahtsin ma esitada õpetajate VIII üldkongressile heakskiitmiseks paar ettepanekut haridusministeeriumi poolt väljatöötatud palgaseaduse projekti muutmiseks. Kuna Õpetajate Liidu juhatuse liige herra *Rummo* teeb ettepanekuid algkooli õpetajate palga muutmiseks, on Liidu juhatus mulle lubanud esitada ettepanekuid keskkooli direktorite ja õpetajate palga muutmise kohta.

Kõige pealt avaldan siinkohal arvamist, et keskkooli õpetajana ja juhatajana tuleb arvesse võtta kõne all oleva seaduse par. 1. märgitud I järku a alla kuuluvaid õpetajaid. (Need on keskkooli õpetaja kutsega isikud, kes lõpetanud peale keskkooli kodu või välismaa ülikooli või teise kõrgema õppeasutise, mille kursus kestab vähemalt kolm aastat; tehnilise ülikooliharidusega õppejõud Tallinna tehnikumis; Tallinna tehnikumi lõpetajad vastava õpetaja kutsega oma eriaine õpetamisel; 1919. a. 28. augusti õpetajate palgamääruse par. 3. märkus II põhjal I järku tõstetud õpetajad, kellel keskkooli õpetaja kutse).

I järku b ja d alla kuuluvad keskkooli õpetajad, kui ajutised õppejõud, võib ju ministeerium I a järku tõsta.

Minu ettepanekud oleksid järgmised:

I. Keskkooli direktor, kellel kümne või suurema arvu klassidega keskkool juhataja ja kes kuulub par. 1. märgitud I a järku, saab kaks korda rohkem kui oma hariduse järgi palgaseaduses II järku kuuluv suurema kui 6-klassilise algkooli juhataja ja nimelt:

12 a. praktikaga — 30.000 marka, 9 a. praktikaga — 28.000 marka, 6 a.

praktikaga — 26.000 marka, 3 a. praktikaga 24.000 marka ja vähem kui 3 a. praktikaga — 22.000 marka.

II. Keskkooli direktor, kellel vähem kui 10 klassi juhatada ja kes kuulub I a järku, saab kaks korda rohkem kui II järku hariduse poolest kuuluv algkooli juhataja, kellel alla kuue klassi-komplekti juhatada ja nimelt:

12 a. praktikaga — 28.000 marka, 9 a. praktikaga — 26.000 marka, 6 a. praktikaga — 24.000 mrk., 3 a. praktikaga — 22.000 mrk. ja vähem kui 3 a. praktikaga — 20.000 mrk.

III. Keskkooli õpetaja, kes kuulub I a järku hariduse järgi, saab kaks korda rohkem palka, kui II hariduse järku kuuluv algkooli õpetaja ja nimelt:

12 a. praktikaga — 26.000 mrk., 9 a. praktikaga — 24.000 mrk., 6 a. praktikaga — 22.000 mrk., 3 a. praktikaga — 20.000 mrk. ja vähem kui 3 a. praktikaga — 18.000 mrk.

Selle ettepaneku järgi oleks tõstetud palka direktoril, kellel 10 ja rohkem klassi, ning kellel alla kümne klassi kahe astme võrra ja keskkooli õpetajatel kolme astme võrra.

Edasi tuleks direktoreil, üksipuhas kui palju neil klasse juhatada, anda mitte üle kaheksa tunni nädalas, sest vähema keskkooli direktoril ei ole olemas teatavasti abi.

Tundide arv määralisel õpetajal oleks:

Eesti keeles — 18—20 tundi, võõrkeeltes — 22—24 tundi, matemaatikas — 22—24 tundi, ja teistes ainetes 23—25 tundi.

Keskkooli ja ka algkooli õpetaja tunde fikseerida kindla arvuga, näiteks 25 kuni 30, on võimatu, sest keskkoolis ja osalt ka algkoolis tuleks sel juhtumisel jaotada üks õppeaine klassis kahe õpetaja vahel, mis ei ole pedagoogiliselt soovitatav. Algkoolis võiks nädalatundide arv ka kõikuda 26—30 vahel, sest mitte igas klassis ei ole 30 nädalatundi. On koolis süsteem maksev, et iga õpetaja saab kõik klassis õpetatavad ained enesele, siis tuleks tal ikkagi veel mõnest ülemast klassist tunde juure võtta, kui ta õpetaks näiteks I või II algklassis.

Minu ettepanekud suurendaksid palga ainult keskkooli õpetajatel ja vähen-

daksid töökoormat vähese klassidega keskkooli direktoritel, kuna suurte keskkoolide direktorid palgakõrgendust ei saaks, sest et palgakõrgendusega tõuseks ju ka korteri hind, mis meil vähema palga juures tarvitada madalama hinnaga.

Sellepärast tuleks korterinaks, mis antava korteri eest palgast maha arvatakse, välja arvata eelmise palgaseaduse järgi.

Ettekantud referaatidele järgnevad elavad läbirääkimised, mida juhatavad vaheldamisi hrad E. Martinson ja V. Nano.

Nii väidab hra *L. Raudkapp*, et ei saa välismaade õpetajate palka võtta absoluutselt. Nii, näiteks, saab Soome õpetaja küll palka rohkem, kuid sealne elu on ka kallim — oma ühe kuupalgaga võib Soome õpetaja Eestis elada kolm kuud. Soovitav siiski arvestada kirjatöid — kas vähendada eesti keele õpetaja tunde või suurendada tasu. Edasi tähendab, et ei saa maksta kohtunikele ainult seda palka, mis teistele. Maksame demokraatia valuraha.

Hra *E. Martinson* lükkab ümber süüdistuse, miks ei ole saadetud keskkooli õpetajate esindajat Riigikogu komisjoni ja miks ei ole esitatud nende sooviavaldusi. Tähendab, et Õpetajate Liidu juhatuses on 17 liikmest 10 keskkooli õpetajat, seega keskkooli õpetajad enamuses. Hra Rummo saadeti Riigikogu palgaseaduse komisjoni mitte algkooli õpetajate, vaid Eesti Õpetajate Liidu esindajana. Ühtki ettepanekut palga asjus keskkooli õpetajad ega ka hra N. Kann, kes ise juhatuse liige, pole teinud. Edasi tähendab, et Liidu juhatuse ei saanud esitada eesti keele õpetajate tundide arvu vähendamise ettepanekut, sest selles küsimuses pole õpetajaskond ise veel jõudnud ühisele lõplikule seisukohale.

Hra *G. Toming* tähendab, et ei ole mõtet kongressil hakata parandama ta-sueelnõus arve. Palgad on väiksed kõigil. Kohtunik peab saama rohkem tasu. Nende peale pole tarvis olla kade, küll aga saavad suurt tasu pastorid. Kõik juristid ei saa ka kohtunikudeks.

Teeb ettepaneku: „Eesti õpetajate VIII üldkongress tunnustab Eesti Õpetajate Liidu töö õpetajate palgaseaduse

võitluses otstarbekohaseks ning õpetajaskonnale vastuvõetavaks ja otsustab püüda läbi viia Valitsuse poolt kokku seatud õpetajate palgaseaduse eelnõu ühes Õpetajate Liidu poolt tehtud täiendustega ning parandustega.“

Emakeele õpetajate tasu asjus esitab hra *N. Tann* järgmise ettepaneku:

„Arvesse võttes emakeele õpetamise erilist raskust, kus kirjatööde parandus nõuab hiigla suurt lisatööd, leiab VIII õpetajate üldkongress, et emakeele (eesti keele) õpetaja nädalatundide arv keskkoolis ei tohiks olla üle 18 (või hädakorral ainult 20), nagu seda otsustas ka I eesti keele õpetajate kongress Tartus.“ — Hra Sarv soovib ka algkooli eesti keele õpetajate tundide arvu vähendada.

Korteri asjus teeb hra *K. Kaalep* ettepaneku:

„Iga maa-alkkooli õpetajale on kooliüldalpidaja kohustatud andma natuuras korteri ühes kütte ja valgustusega: vallalisele õpetajale 1 tuba ja köök, abielu oleval — 2 tuba ja iseseisev köök, koolijuhatajale 3 tuba iseseisva kööbiga. Viimase korter peab olema koolimaja juures. Korteri tubade suuruse, kütte ja valgustuse määrad määrab haridusministeerium. Korteri tasu 10% normaalsalgast. Linnaõpetajate korter Õp. Liidu ettepaneku kohaselt.“

Sama küsimuse kohta esitab hra *J. Muinuste* täiendava ettepaneku:

„Õpetajate korteritasu tuleks arvutada õpetaja algpalga järgi s. o. palga järgi, mis õpetaja saab, kui ta astub esmakordselt ametisse.“

Järgnevad sõnavõtjad puudutavad maa- ja linnaõpetajate vahetõrget, kusjuures ühelt poolt toonitatakse, et maaõpetajal pole elu odavam linnaõpetaja elust, sest mitmed toiduained on maal kallimad (*M. Ollino*), teiselt poolt tähendatakse, et maaõpetajal on maa, mis aitab seisukorda parandada (*Kommel*), kolmandad soovivad üksmeelt mitte kaotada, see tooks asjale kahju (*A. Kärk*, *A. Möller* ja *J. Rummo*).

Läbirääkimiste lõppemisel enne vaheega võtab sõna erakorraliselt hra *E. Martinson*, kes tutvustab kongressi „Noorusmaa“ seisukorraga ja soovib õpetajail hoolitseda, et Liidu juubeli-

aastal ei tarvitseks „Noorusmaad“ sulgeda.

Peale 10-minutilist vaheaega järgneb hra *J. Piiskari* referaat „Õpetajate kutseõiguslikest päevaküsimusist“.

(Referaat ilmub lähemas „Kasvatuse“ nr-is). Oma referaadi võttis hra Piiskar kokku järgmistesse teesistesse:

1. Kooli- ja hariduselu otstarbekohase korraldamise ja arendamise huvides on tarvilik ja otse määrava tähtsusega, et Eesti Õpetajate Liidu, kui kogu Eesti organiseeritud õpetajaskonna esindajaile võimaldataks kaasa töötada haridus- ja koolielu ning õpetajaid puutuva seadusandluse alal ja selleks osa võtta vastavate seaduseelnõude väljatöötamisest ja läbivaatamisest nii haridusministeeriumis kui ka Riigikogu vastavates komisjonides, ega õpetajate esindust sellest tööst hoolimatult ja kerge käega kõrvale ei tõrjutaks, nagu see kahjuks viimasel ajal — eriti haridusministri Jaan Lattiku ametis olles — teravalt maad on leidnud.

Õpetajate teenistuslikud õigused ja kohused neil aladel, kus need pole normeeritud maksvates kooliseadustes, tulevad võimalikult ligemal ajal kindlaks määrata erilises õpetajate teenistusseaduses, sest praegu maksev riigiteenistuse seadus ei lahenda õpetajate teenistussuhtes vahekordadesse puutuvaid küsimusi ei tarvilikus ulatuses ega küllalt otstarbekohaselt.

Eriti tuleb õpetajate valimise, ametisse registreerimise ja kohalt vabastamise kord muuta nii, et oleks kindlustatud asjatundlikkus ja erapooletus asjaajamises neil aladel ja ära jääksid igasugused õpetajate vintsutamised ning muud väärnähtused, milliseid praegu sagedasti ette tuleb nii valimistel kui ka õpetajate ametisse ja lahtiregistreerimisel.

3. Õpetajate haiguste ja õnnetuste puhul kindlustamise üleviimist praeguse korra asemel haigekassade süsteemi alusele, nagu see ette nähtud valitsuse sellekohases seaduseelnõus, võib õpetajaskond pooldada ainult siis, kui tähendatud seadustega võimaldatakse õpetajaile asutada oma erihaigekassa õpetajate eneste juhtimisel ja valitsemisel, mis kindlustaks õpetajaile arstiabi ja ravitsemise korraldamise vasta-

valt õpetajate töötingimustest ja teenistusaladest olenevatele erilistele vajadustele, mis märksa lahkuminevad teiste riigi- ja omavalitsuseteenijate sellekohastest nõuetest.

Haigekassa liikmetelt ei peaks võetama erilist liikmemaksu haigekassa heaks, vaid haigekassa ülalpidamiseks tarvisminevad summad peaksid moodustuma peale haigekassa varanduste sissetulekute, toetusrahade ja kingituste, koolide ülalpidajate ja riigi poolt tasutavatest kinnituskasudest.

4. Õpetajate pensionid ja muud maksva pensioniseaduse põhjal antavad toetused ja abirahad tulevad viia kooskõlla uute palganormide ning 60. aastane vanaduse alammäär kaotada. Samuti tuleb ajakohaselt kindlustada veneaegsete pensionäride olukorda.

5. Kutseta ja pooliku kutsega (ajutiste) õpetajate küsimus tuleb juba ligemal ajal lõplikult lahendada sel teel, et kõik kutseta õpetajad, kes omal kohal seni rahuldavalt töötanud, määratakse nendele kohtadele alaliste õppejõududena üldistel alustel, uusi kutseta õpetajaid aga enam ametisse ei registreeritaks ega määrataks muide, kui kutsete õpetajate kandidaatide puudumisel.

6. Kohalikud õpetajate liidud peaksid ellu kutsuma juriidilised nõuandebürood, et tarbekorral võimaldada õpetajaile oma õiguste jalule seadmiseks asjatundlikku õigusteaduslikku abi ja kaitset.

Referaadile järgnevatel läbirääkimistel tähendab hra J. Muinaste: Pahe-des oleme meie, õpetajad, ise ka süüdi. Õpetajad on tihti tarvitanud õpetajate kutse-eetikale ebasobivaid võtteid. Selle kohta tuleb meil seisukoht võtta. Esitab järgmise resolutsiooni vastuvõtmiseks:

„VIII üleriiklik õpetajate kongress mõistab hukka kategooriliselt selle, kui õpetajad tarvitavad koha hankimisel õpetaja kutsele ebasobivaid abinõusid. Kongress kohustab õpetajate organisatsioon vastutusele võtma aukohtus neid õpetajaid, kelle kohta on saanud teatavaks, et nad on tarvitanud koha hankimisel õpetaja kutse-eetikale ebasobivaid abinõusid.“

Hra J. Illison küsib, kuidas võtta neid õpetajaid vastutusele kutse-eetika vastu eksimise puhul, kes ei ole organisatsiooni liikmed.

Koosolek lõpeb hilja õhtul, kell 21.30.

(Järgneb.)

Õpetajate palgaküsimus.

J. Rummo.

(VIII õpetajate üldkongressil ette kantud referaat).

Küsimuse pika arenemisloo lühike kokkuvõte.

Õpetajate palgaküsimus, mis ühes teiste riigiteenijate palkade küsimusega on päevakorral juba mitmendat aastat, näis saavat mõnesuguse lahenduse möödunud kevadel. Kuid asi, millest juba kõneldud aastaid, mis kevadel isegi suuri laineid lõi ja ägedaid sõnavahetusi esile kutsus, jäi siis ometi otsustamata. Kordus täpsalt sama, mis teiste riigiteenijatega aasta varemalt: seaduse-eelnõu jõudis riigikogusse alles siis, kui see juba valmistus kojuminekuks. Õpetajaskonnal tuli lisaks senistele ootustele kannatada veel mõni aeg, ehk küll teadmata, kui kaua.

Kevadel anti lootusi, et küsimus tuleb lõplikule arutusele Riigikogu sügisise istangjärgu

alul. Seepärast pidas E. Ö. L. juhatus, tekkinud vaheaega kasutades, tarvilikuks küsimus kogu ulatuses veel kord enne lõplikku lahendust esitada õpetajaskonnale arutamiseks ja seisukohavõtmiseks. Ses mõttes on palgaküsimus võetudki täna koosoleva kongressi päevakorda, ja minule on tehtud E. Ö. L. juhatuse poolt ülesandeks esitada rügupeetud ametiõdedele ja ametivendadele tähtsamad muudatused uues tasude-seaduses endise palgaseadusega võrreldes, ja anda aru sellest, mis on E. Ö. L. juhatus, keda õpetajaskond on volitanud enda nimel kaitsma õpetajate kutsehuvisid, teinud palgaküsimuse arendamiseks õpetajaskonnale soovitavas sihis.

Tähendasin juba, et õpetajate palgaküsimus praegusel kujul on juba aastaid vana.

See oli juba 1924. a., kui EÕL. juhatus asemikkudekogu koosoleku otsuse põhjal pööris märgukirjaga haridusministeeriumi ja Riigikogu rühmade poole, milles paluti arvesse võtta, et õpetajate palgad enam kaugeltki ei vasta tõusnud elukallidusele, mispärast nende revideerimine hädatarvilik. Märgukirjale järgnes vastus haridusministeeriumilt, et siis, kui asutakse teiste riigiteenijate palkade revideerimisele, hoolitseb ministeerium selle eest, et parandamisele tuleksid ka õpetajate palgad. Nii olime siis seotud teiste riigiteenijatega ja tuli ära oodata, millal hakkab nihkuma nende palkade asi.

See moment näiski saabuvat kevadel 1926. aastal. Vahepeal oli see küsimus küll mitmel puhul kõne all olnud, selle olid vastavates asutistes üles tõstnud riigiteenijad, nendega ühes mitu korda ka õpetajad. Asi ei nihkunud paigast, kuigi selleks anti lubadusi mitmel korral. Võeti ette isegi osalisi, riigiteenijate üksikute kihtide, palgaolude parandusi — ja isegi õige tunduvaid ja tähelepanu väärivaid, näit. kohtunikkude juures.

Kuid küsimuse lahendamine laiemas ulatuses ei saanud ega saanud surnud punktilt. Alles siis, kui Riigi- ja Omaavalitsuseteenijate Keskliit 1926. a. kevadel muutus õige pealekäivaks, näis asi minevat liikvele. Rahaministeerium töötas välja uue riigiteenijate tasude-seaduse eelnõu, mis alul nägi ette isegi õpetajate palku ja eeldas igasuguste eripalgaseaduste kadumist. Hiljem aga loobuti õpetajate võtmisest teiste riigiteenijate hulka, kuna see näis olevat teostamatu erisuguste töötingimuste pärast. Et õpetajate palgaseaduse muutmisekavatsustest tol korral haridusministeeriumis midagi kuulda ei olnud, tekkis kartus, kas ei unustata õpetajaskond hoopis, ja ei jäeta nende palgaküsimuse otsustamine jälle teadmata aja peale edasi. Õpetajate Liidu juh. esindajate käik haridusministeeriumi ja hra haridusministri jutule näitas, et sel kartusel ei puudunud alus. Härra haridusminister ei teadnud rahaministri kavatsusest, ka ei oldud seal veel samme astutud uue õpetajate palgaseaduse väljatöötamiseks. Tutvudes Liidu esindajate seisukohtadega ja nende poolt esitatud ettepanekutega ning materjalidega, saatis hra minister EÕL. esindajad ühes ministeeriumi majandusosakonna juhatajaga rahaministri juure seisukorda selgitama. Omalt poolt lubas hra haridusminister, samuti hiljem rahaminister, samme astu-

da, et õpetajate palgaküsimus ühel või teisel viisil leiab tarvilise lahenduse.

Kuid lahendust ei tulnud — ei riigiteenijatele ega õpetajaile. Kõigile määras Riigikogu ainult järjekordse poolekuu palga ja läks suvepuhkusele.

1926. a. suvel jätkati riigiteenijate palgaküsimuse arutamist ühes koosseisu-seadusega, kuid õpetajate palgaseaduse asi seisis jälle. Alles septembrikuu lõpul teatati Liidule, et uue palgaseaduse kavand on valmis; kuid kavandi autor, lugupeetud härra Olrik teatas kavandit Liidu juhatusel tutvumiseks andes, et see ei olevat veel haridusministeeriumi ettepanek, kuna ta ei ole veel läbi vaadatud ministeeriumis. Liidu juhatus asus siiski kavandi arutamisele. Kuid kuigi riigiteenijate palgaseaduse asi hakkas jõudma juba lõpufaasi, ometi vastati Liidu juhatusel selle igakordse järeleküsimuse peale ministeeriumist, et õpetajate palgaseaduse eelnõu veel ministeeriumis arutusel ei ole olnud. Alles käesoleva aasta märtsikuu alul tuli palgaseaduse eelnõu Liidu juhatusel juba ministeeriumi ettepanekuna. Liidu juhatus tegi pärast seaduse-eelnõu läbivaatamist oma seisukohad ja parandusettepanekud teatavaks 24. märtsil niihästi haridusministeeriumile kui ka õpetajaskonnale, saates viimasele seisukoha võtmiseks kogu palgaseaduse eelnõu eribülletäänina. Liidule vastati ühingutelt ja liitudelt enamasti ühinevalt Liidu juhatusel ettepanekutega. Sellest julgustatult, saatis Liidu juhatus oma esindaja Riigikogu rahaasjanduse komisjoni kaitsma Liidu juhatusel seisukohti uue palgaseaduse asjus ning esitas hiljem (16. mail) pikema märgukirja Riigikogu juhatusel, rühmadele ja liikmetele. Teatavasti esitati palgaseaduse eelnõu Vabariigi Valitsuse poolt Riigikogule 20. aprillil, ja rahaasjanduse alamkomisjoni koosolekul oli ta esimest korda arutusel 26. aprillil. Eelnõu suudeti läbi vaadata ainult alamkomisjonis ja ühel lugemisel ka hariduskomisjonis.

Riigikogu läks suvepuhkusele 20. mail s. a., määrates õpetajaile ajutist palgalisa 20% suuruses ja lükates küsimuse lõpliku lahendamise veel mõneks ajaks edasi.

Nii on küsimuse lühidsõnaline eellugu ja arenemiskäik. Kogu selle arenemisega kaasakäinud üksikasjad on koosolejaile vist veel kõik meeles, nii et nende ettetoimine, väljaarvatud juhud, kus see asja selgusele on tarvilik, jääks kõrvale.

Avalikkude õppeasutiste ja õigustega erakoolide õppejõudude tasude-seaduse eelnõu.

Missugune on Vabariigi Valitsuse poolt Riigikogule 20. aprillil s. a. esitatud avalikkude õppeasutiste ja õigustega erakoolide õppejõudude tasude-seaduse eelnõu, ja mida ta tootab uut neile, kes teda ootavad juba mitmendat aastat?

Eelnõu välise konstruktsiooni kohta olgu tähendatud niipalju, et see on märksa lihtsam, selgem ja ülevaatlikum kui eelmine. Liiga suurest märkuste arvust, mis tegid senise seaduse käsitamise raskeks ja keeruliseks, on saadud üle sel teel, et osa märkuste lahendada olnud küsimusi on lahendatud uute tabelitega, teised on tehtud eriparagrahvideks. Selguse ja käsitatavuse mõttes oleks uus seadus suur samm edasi endiste seadustega võrreldes.

Sisuliselt püsib uus seadus enamalt jaolt samul põhimõtetel, millele oli rajatud praegumaksev palgaseadus. Haridusjärgud, samuti palgaastmete siduvus riigiteenijate palgaastmetega, palganormide suuruse reguleerimine tundide arvuga — ja palju muid vähemaid üksikasju — on jäänud endiseks. Õieti uute paragrahvide arv on võrdlemisi väike, kuna õige palju paragrahve on võetud endistest seadustest pea muutmatul kujul või väheste muudatustega.

Olulisemad muudatused, võrreldes eelmise seadusega, on uues seaduse-eelnõus järgmised:

- 1) palganormid (§ 4);
- 2) neljakordne palgatõus praktika-aastate järgi endise kolmekordse asemel (neli korda — varem kolm — 12 aasta jooksul) (§ 4);
- 3) 10% palgalisa ärajätmine Narva õpetajaile ja palgalisa vähendmine 20% — 10-nele piiriäärseis valdades ja Petseris (§ 9);
- 4) õpetajate nädalatundide arvu suurendamine (§§ 10, 11, 13 ja 15);
- 5) õpetajate praktika-aastate määramise täpsustamine (§ 23);
- 6) avalikkude algkoolide õpetajate palgade riigi kanda võtmine 80% ulatuses endise 50% asemele (§ 24);
- 7) kõigi õigustega erakoolide õppejõudude tasu riigi kanda võtmine (§ 26);
- 8) algkooli õpetajate määramine kooli ülalpidava omavalitsuse teenijaiks ja kesk-, kutse- ning õigustega erakoolide õpetajate määramine riigiteenijaiks (§ 27);
- 9) Korterite üleviimine üürialusele (§ 29);

10) lisatundide andmise keeld ühe ja sama perekonna liikmeile ühes ja samas koolis (§ 31);

11) ametisõitude tasumise küsimuse lahendamine avalikkude koolide õpetajaile ühistel alustel riigiteenijatega (§ 35).

Palganormid.

(§ 4).

Palganormide tabelid on lugupeetud kongressiliikmetele kätte antud ühes muude kongressimaterjalidega. Neid on endise ühe asemel nüüd tervelt neli ja nendega on püütud edasi anda praeguse palgaseaduse § 2-se ja selle juure kuuluva 8 märkuse sisu.

Uue korraldusega on kõigepealt märksa ülevaatlikumaks tehtud kesk-, kutse- ja täienduskoolide — aga ka mitmesuguste erikoolide — õpetajate palganormid, mida tuli varemalt üles otsida ja ümber arvata märkuste alusel. Ses mõttes on kõik kesk- ja kutsekoolide õpetajad jagatud kolme alaliiki. Nende liikide iseloomustajaiks oleksid: 1) a-liiki kuuluvad kõik kõrgema kooli lõpetanud isikud ühes õpetaja kutsega (need, kes endise palgaseaduse § 2-se ja märkus 1. põhjal said kahe astme võrra suuremat palka, kui näidatud § 2-se tabelis); 1919. aasta seadusega I järku tõstetud õp.; 2) b-liiki kuuluvad kõik kõrgema kooli lõpetajad ilma õpetaja kutseta (need, kes said endise palgaseaduse § 2-se märkus 1. alusel ühe astme võrra rohkem palka kui näidatud tabelis); 1919. aasta seadusega II järku tõstetud õp.; 3) d-liiki kuuluvad kõik teised kesk- või kutsekooli õpetaja kutsega varustatud isikud, õp. instituutide lõpetajad j. m. ja 1919. a. seadusega III ja IV järku tõstetud õpetajad. Algkooli õpetajate järgud (II ja III haridusjärg) on jäetud endiseks.

Mis puutub palganormide sisulisse väärtusse, s. o., kui palju pakuvad nad õpetajaile soodustusi endiste normidega võrreldes, siis paistab see pealiskaudsel vaatlemisel olevat õige suur, kuid see osutub miraažiks, kui hakkad vaatlema lähemalt. Et saada ülevaate sellest, kui palju erinevad uued normid vanadest, selleks valmistasin mõned võrdlustabelid, mis kongressi liikmetele välja jagatud.

Nende mõistmiseks luban tähelepanu juhtida järgmistele asjaoludele. Võrdlemiseks ei saa täiesti kõrvu seada endisi palgaastmeid uutega, sest enne tõusis palk iga nelja aasta tagant, nüüd aga kolme; seepärast on uues normistikus astmete arv märksa suurem (vanas seaduses on 11 astet, uues aga 17.). Seepärast seadsin küsimuse võrdlуста-

Õpetajate palganoormide võrdlustabel A.

Tabel Nr. 1. Juhataja kesk- ning kutsekoolis, kus 6 ning enam klassikomplekti jne.

Palgajärk	Päevataid	Uus kuupalk	Vana kuupalk	Uue ja vana kuupalga vahe		Uus palk aastas (12 kuud)		Vana palk aastas (15 kuud)		Rahalise palga tegelik vahe		Märkused	
				Rahas	%	Ilma korterita	ühes korteriga	Ilma korterita	ühes korteriga	Rahas	%		
I-a	12 a.	36.000.—	19.500.—	6.500.—	33,3	312.000.—	62.400.—	249.600.—	292.500.—	46.800.—	245.700.—	3.900.—	1,6
I-b	12 a.	24.000.—	18.000.—	6.000.—	33,3	288.000.—	57.600.—	230.400.—	270.000.—	43.200.—	226.800.—	3.600.—	1,6
I-d	12 a.	20.000.—	15.300.—	4.700.—	30,7	240.000.—	45.000.—	192.000.—	229.500.—	36.720.—	192.780.—	780.—	-0,4
II	12 a.	17.000.—	13.500.—	3.500.—	25,9	204.000.—	40.800.—	163.200.—	202.500.—	32.400.—	170.100.—	6.900.—	4

Tabel Nr. 2. Juhataja kesk-, kutse- ning täienduskoolis, kus alla 6 klassi, juhataja algkoolis, kus 6 klassi jne.

I-a	12 a.	24.000.—	18.000.—	6.000.—	33,3	288.000.—	57.600.—	230.400.—	270.000.—	43.200.—	226.800.—	3.600.—	1,6
I-b	12 a.	20.000.—	15.300.—	4.700.—	30,7	240.000.—	45.000.—	192.000.—	229.500.—	36.720.—	192.780.—	750.—	4,3
I-d	12 a.	18.500.—	13.500.—	5.000.—	37,0	222.000.—	44.400.—	177.600.—	202.500.—	32.400.—	170.100.—	7.500.—	-0,4
II	12 a.	15.500.—	11.700.—	3.800.—	32,5	186.000.—	37.200.—	148.800.—	175.500.—	28.080.—	147.420.—	1.380.—	2,3
III	12 a.	11.000.—	8.700.—	2.300.—	26,4	132.000.—	26.400.—	105.600.—	130.500.—	20.880.—	109.620.—	4.020.—	4,4

Alumine arv käib maakoolide kohta, kus korterirahaks arvatakse 10% palganormist

Tabel Nr. 3. Juhataja algkoolis, kus alla 6 klassi, juhataja abi algkoolis jne.

I-b	12 a.	18.500.—	13.500.—	5.000.—	37,0	222.000.—	44.400.—	177.600.—	202.500.—	32.400.—	170.100.—	7.500.—	0,9
I-d	12 a.	15.500.—	11.700.—	3.800.—	32,5	186.000.—	37.200.—	148.800.—	175.500.—	28.080.—	147.420.—	1.380.—	7,2
II	12 a.	14.000.—	9.900.—	4.100.—	41,4	168.000.—	33.600.—	134.400.—	148.000.—	23.760.—	124.240.—	9.660.—	0,9
III	12 a.	11.000.—	7.700.—	3.300.—	42,9	132.000.—	26.400.—	105.600.—	115.500.—	18.480.—	97.020.—	8.580.—	3,7

Palgatabelitest on võetud igatühist ainult kõige kõrge astet.

Õpetajate palganormide võrdlustabel B.

Tabel Nr. 3 I haridusjärgu õpetajad kesk-, kutse- ja täienduskoolides.

1. Õpetaja I järgu a-liigis.

Mittes- praktika- aasta	Uus kuupalk	Vana kuupalk	Uue ja vana kuupalga vahe		Uus palk aastas (12 kuud)	Vana palk aastas (15 kuud)	Uue ja vana palga tegelik vahe aastas		Märkused
			rahas	% %			rahas	% %	
13.	20.000.—	15.300.—	4.700.—	30,7	240.000.—	229.500.—	10.500.—	4,6	
12.	18.000.—	13.500.—	5.000.—	37	222.000.—	202.500.—	19.500.—	9,6	
11.									
10.	17.000.—	13.500.—	3.500.—	25,9	204.000.—	202.500.—	1.500.—	0,7	
9.	17.000.—	11.700.—	5.300.—	45,3	204.000.—	175.500.—	28.500.—	16	
8.									
7.	15.500.—	11.700.—	3.800.—	32,5	186.000.—	175.500.—	10.500.—	6,0	
6.									
5.	15.500.—	9.900.—	5.600.—	56,6	186.000.—	148.500.—	37.500.—	25,3	
4.	14.000.—	9.900.—	4.100.—	41,4	168.000.—	148.500.—	19.500.—	13,2	
3.									
2.									
1.									

2. Õpetaja I järgu b-liigis.

13.	18.500.—	13.500.—	5.000.—	37,0	222.000.—	202.500.—	19.500.—	9,6	
12.	17.000.—	11.700.—	5.300.—	45,3	204.000.—	175.500.—	28.500.—	16,2	
11.									
10.	15.500.—	11.700.—	3.800.—	32,5	186.000.—	175.500.—	10.500.—	6,0	
9.	15.500.—	9.900.—	5.600.—	56,6	186.000.—	148.500.—	37.500.—	25,3	
8.									
7.	14.000.—	9.900.—	4.100.—	41,4	168.000.—	148.500.—	19.500.—	13	
6.									
5.	14.000.—	8.700.—	5.300.—		168.000.—	130.500.—	37.500.—	28,7	
4.	13.000.—	8.700.—	4.300.—	49,4	156.000.—	130.500.—	25.500.—	19,5	
3.									
2.									
1.									

3. Õpetaja I järgu d-liigis.

13.	15.500.—	11.700.—	3.800.—	32,5	186.000.—	175.500.—	10.500.—	6,0	
12.	14.000.—	9.900.—	4.100.—	41,4	168.000.—	148.502.—	19.500.—	13,2	
11.									
10.	13.000.—	9.900.—	3.100.—	31,4	156.000.—	148.500.—	7.500.—	5	
9.	13.000.—	8.700.—	4.300.—	49,4	156.000.—	130.500.—	25.500.—	19,5	
8.									
7.	12.000.—	8.700.—	3.300.—	37,9	144.000.—	130.500.—	13.500.—	1,3	
6.									
5.	12.000.—	7.700.—	4.300.—	55,8	144.000.—	115.500.—	28.500.—	24,7	
4.	11.000.—	7.700.—	3.300.—	42,8	132.000.—	115.500.—	16.500.—	14,2	
3.									
2.									
1.									

beli kokkuseadmisel järgmiselt: kui suur on õpetaja uue ja vana palga vahe igal praktika-aastal eriti (alates 1.-st ja lõpetades 13.-ga). Seepärast tähendab praktika-aasta number vastavas labtris seda, missugune praktika-aasta on käsil, mitte aga seda, mitu neid on seljataga.

Tähendasin juba, et uued palganormid, nimelt kuupalga normid kõrvutatult 1923. a. palgaseaduse normiga, töötavad esialgsel vaatlemisel õige tunduvaid parandusi tuua õpetajate majanduslikku ellu; kuid asja lähemal silmitsemisel kipub see lootus pudenema. Kuupalkade nominaalarvude võrdlemisel saa-

Õpetajate palganormide võrdlustabel D.

Tabel Nr. 4. II ja III haridusjärgu õpetajate palgad algkoolis.

1. Õpetajad II haridusjärgus.

Mittes prak- tika- assta	Uus kuupalk	Vana kuupalk	Uue ja vana kuupalga vahe		Uus palk aastas (12 kuud)	Vana palk aastas (15 kuud)	Uue ja vana palga tegelik vahe (aastas)		Märkused
			rahas	% %			rahas	% %	
13.	13.000.—	8.700.—	4.300.—	49,4	156.000.—	130.500.—	25.500.—	19,5	
12.	12.000.—	7.700.—	4.300.—	55,8	144.000.—	115.500.—	28.500.—	24,7	
11.									
10.	11.000.—	7.700.—	3.300.—	42,8	132.000.—	115.500.—	16.500.—	14,2	
9.									
8.	11.000.—	6.800.—	4.200.—	61,8	132.000.—	102.000.—	30.000.—	29,4	
7.									
6.	10.000.—	6.800.—	3.200.—	47	120.000.—	102.000.—	18.000.—	17,6	
5.									
4.	10.000.—	6.200.—	3.800.—	61,3	120.000.—	93.000.—	27.000.—	29	
3.									
2.	9.000.—	6.200.—	2.800.—	45	108.000.—	93.000.—	15.000.—	16	
1.									

2. Õpetajad III haridusjärgus.

13.	10.000.—	6.800.—	3.200.—	47	120.000.—	102.000.—	18.000.—	17,6	
12.	9.000.—	6.200.—	2.800.—	45	108.000.—	93.000.—	15.000.—	16	
11.									
10.	8.000.—	6.200.—	1.800.—	29	96.000.—	93.000.—	3.000.—	3,2	
9.									
8.	8.000.—	5.800.—	2.200.—	37,9	96.000.—	87.000.—	9.000.—	10,3	
7.									
6.	7.500.—	5.800.—	1.700.—	29,3	90.000.—	87.000.—	3.000.—	3,4	
5.									
4.	7.500.—	5.000.—	2.500.—	50	90.000.—	75.000.—	15.000.—	20	
3.									
2.	7.000.—	5.000.—	2.000.—	40	84.000.—	75.000.—	9.000.—	12	
1.									

me mõnel astmel õige sõlise tõusu, näiteks on üksikuid (kuigi õige üksikuid) astmeid, kus see on isegi 50—60%. Kuid kui meele pidada seda, et ka elukallidus on endiste normide maksmapanekust saadik Statistika Keskbüroo andmeil tõusnud ligi 40%, ja veel, et juba 1923. aastal saadi palka 13 kuu eest, uued aga on määratud 12 kuu peale, siis kaob ülemäärane optimism juba kõige suuremat tõusu protsenti näitavate astmete juures. Kuid viimastel aastail ei ole palk olnud enam ka mitte 13 kuud, vaid 13½, 14 ja viimasel — 1926. a.—koguni 15 kuud, ning kui siis võrrelda 1926. a. saadud aastapalga rahasummat (15 kuu eest) oodatavaga, siis näeme, et tõusti protsendi näiline imponantsus variseb mõnel astmel hoopis kokku, teistel jääb õige tagasihoidlikkusesse piiridesse. On aga ka neid õpetajaid, kuigi üksikuid, kes uute palganormide järgi hakkavad saama vähem palka kui 1926. a. Kui Liidu esindaja ja Riigikogu ra-

haasjanduse komisjoni alamkomisjoni koosolekul juhtis sellele imelikule asjaolule tähelepanu, siis lükati see väide ajalehe teadete järgi hiljem komisjoni koosolekul komisjoni aruandja ja haridusministeeriumi esindaja poolt ümber. Koolijuhatajate palkade võrdlustabel aga, mis kokku seatud haridusministeeriumi andmeil, näitab, et see väide oli siiski õige — on neid koolijuhatajaid, kuigi üksikuid, kes tõepoolest hakkavad saama 780, 6,900 jne. marka aastas vähem palka kui 1926. a.

Nagu näete kõige vanemate koolijuhatajate palkade võrdlustabelist, on nende palganormide tegelik, rahaline, tõus — kas äärmiselt väike või üldse problemaatiline. See kõigub linnas +8 ja —4%, maal aga +10 ja —1% vahel. Uus palganorm, mis näib alul olevat õige suur, kahaneb, kui meele tuletada seda, et 1926. aastal palka saadi 15 kuu eest, korterirahad aga maha arvati 12 kuu eest;

nüüd aga läheks korterirahaks 20—10% kogu aastasest palgasummast. Ja kui veel silmas pidada seda, et palgasumma tõusuga automaatselt tõuseb ka korterirahaks mahaarvatav summa, siis selgub, mispärast näiliselt 33,3% tõusust kõige vanema ja kõige suurema keskkooli juhataja palga juures jääb järele tegeliku tõusu ainult 1,6, või ühel teisel juhutumisel 30,7% näilisest tõusust tegelikult — 0,4%. Selgub, et uued palganormid ei anna koolijuhatajaile endile, kel on kasutada riigi või omavalitsuse korter, 1926. aastaga võrreldes kuigi suurt palgatõusu, küll aga kõrgendavad — ja õige tunduvalt — riigi- ja omavalitsuste korteriüürisid. Seda asjaolu ei pehmenda kuigi palju ka uue palgaseaduse § 29. uus redaktsioon, mis näeb ette korterite ümberhindamist; kuid et korteri üüri määramine on jäetud endiselt kooliülalpidaja enda hoolde, see aga on kohustatud 10—20% õpetaja palgast maksma, siis ei ole loota, et kooliülalpidaja korteri üüriks, olgu korter missugune tahes, vähema summa määraaks, kui on tal maksta õpetajale palka oma summadest. On hoopis vastupidiseid näiteid, näiteks maksavad Tallinna õpetajad, kes on saanud korteri linna uutes majades, korteriüüriks palju suurema summa, kui seda välja annaks 20% õpetaja palgast.

Aga ka teiste õpetajate tegelik palgatõus, kes korterit ei saa tarvitada, ei ole kuigi kadestusväärne. Käsitada olevate võrdlustabelite järgi kõikub see 0,7 ja 29,4% vahel. (Ebahihtlus palgatõusust üksikute astmete vahel tuleb sellest, et normid on võetud teisest, juba maksmas olevast seadusest ja üksikuid astmeid on uues seaduses, nagu tähendasin, rohkem kui vanas). Eriti nõrk on see tõus I haridusjärgu a- ja d-liikides, kuigi nendel järgi saavad palka keskkoolide õpetajate kõige püsivam ja väärtuslikum element. Veidi parem on I järgu b-liigi normide tõus, samuti ka II haridusjärgu õpetajate oma.

Alg- ja keskkoolide õpetajate palganormide vahekorra.

Kui on palgaküsimusest olnud õpetajakonnas juttu, siis on puudutatud sagedasti alg- ja keskkoolide õpetajate palkade vahekorra küsimust. Keskkoolide õpetajate poolt on näidatud, et vahe palkades nende kahe liigi vahel on liiga väike, algkooli ringidest on tulnud aga vastupidiseid väiteid. Oleks huvitav võrrelda, missuguses vahekorras on uued normid ses mõttes, võrreldes endistega.

Võtame võrdluste objektiks *normaalse keskkooli õpetaja* (ülikool + õpetaja kutse) ja *normaalse algkooli õpetaja* (õp.-seminari lõpetaja) palganormide kõige madalama ja kõige kõrgema astme.

Normaalse keskkooli õpetaja kõige esimeseks palgaks oli vanade normide järgi 9.900 marka, normaalsel algkooli õpetajal aga samal ajal 6.200 m., seega suhe: 1,6 : 1. Kõige kõrgemal astmel aga oli keskkooli õpetaja palk 15.300 mrka, algkooli õp. — 8.700, seega suhe: 1,8 : 1, s. o. veidi paranenud keskkooli õpetaja kasuks. Uue palgaseaduse vastavad normid ja suhted oleksid:

- 1) algastmel — $14.000 : 9.000 = 1,5 : 1$;
- 2) kõrgemal astmel — $20.000 : 14.000 = 1,4 : 1$.

Seega on siis vahekord uues palgaseaduses veidi halvenenud keskkooli õpetajate suhtes.

Seda silmas pidades, et riigiteenijate uute palkadega tunduvalt parandati ülikooli haridusega ametnikkude palganorme, näit. kohtunikel, ministeeriumi peasekretäridel j. t., ja et endine vahekord alg- ja keskkoolide õpetajate vahel jalule seada, esineski EÕL. juhatus haridusministeeriumis ja Riigikogus ettepanekuga, I järgu a-liigi — aga ka b-liigi — õpetajate palganorme tõsta ühe astme võrra. Selle vastuvõtmisega oleksid vahekorrad muutunud järgmisteks:

- 1) alamal astmel: $15.500 : 9.000 = 1,7 : 1$;
- 2) kõrgemal astmel: $22.000 : 13.000 = 1,7 : 1$.

Selle parandusega oleks *status quo* palganormide vahekorras seatud enam-vähem jalule; algastme keskkooli õpetaja palganorm ja selle suhe isegi suurenenud endistega võrreldes (ja noorte keskkooliõpetajate seisukord leitigi endise seaduse alusel olevat kõige halvem). EÕL. juhatus ettepanek aga ei leidnud haridusm., Vab. Valitsuses ega Riigikogu komisjonis poolehoidu.

Keskkooli õpetajate hulgast on tulnud hääli, et seegi vahekord ei olevat küllaldane, et see peaks olema vähemalt 2 : 1. Vaataksime seepärast, kuidas on lugu sellepoolest mujal maades.

Inglismaal saab Londoni diplomeeritud algkooli õpetaja algastmel 192 naelsterlingit, kõige kõrgemal — (19. a.) 408 naela; keskkooli õpetaja (dipl.) saab algastmel samas 276 naelsterlingit, kõige kõrgemal (18. a.) — 528 naelsterlingit (aastapalk).

- Seega oleks suhe algastmel:
- $276 : 192 = 1,4 : 1$;
 - Kõrgemal astmel: $528 : 408 = 1,3 : 1$,

tähendab, Inglismaal on vahekord keskkooli õpetajaile halvem meie omast.

Rootsis saab algkooli õpetaja algastmel 2825 krooni, kõrgeimal — 4067 krooni; keskkooli õpetaja samadel astmetel: algpalk 4300 krooni, ülemisel astmel 7300 krooni; suhted: algastmel — $4300 : 2825 = 1,5 : 1$, kõrgemal astmel: $7300 : 4067 = 1,7 : 1$ — seega Rootsis ka mitte sugugi parem kui meil.

Taanis. Algkooli õpetaja algpalk (põhipalk; arvesse ei ole võetud elukalliduse lisasid) — 2820 Tkr., ülemaste — 4620 Tkr.

Keskkooli õp. algpalk: 5400 krooni, ülemaste — 7200 krooni.

Suhted: algastmel: $5400 : 2820 = 1,9 : 1$, kõrgemal astmel — $7200 : 4620 = 1,5 : 1$, s. t. algastmel seisukord parem kui meil, ülemisel aga halvem.

Ungaris saab algkooli õpetaja algastmel 1.550.000 krooni, ülemal astmel 4.150.000 krooni — aastas. Keskkooli õpetaja saab algastmel — 3.050.000 krooni, ülemisel — 6.300.000 krooni.

Suhted: algastmel: $3.050.000 : 1.550.000 = 1,9 : 1$ ülemisel astmel: $6.300.000 : 4.150.000 = 1,5 : 1$.

Seega algastmel keskkooli õpetajaile veidi parem vahekord praegusest meie omast, kõrgemal astmel aga märksa halvem.

Itaalias on korralise algkooli õpetaja algpalk 5.600 liiri, 28-sa aastase teenistuse järele kõige kõrgem palk 9.500 liiri.

Korralise keskkooli õpetaja algpalk on 9.200 liiri, kõige kõrgem määr 13.3000 liiri.

Suhted: algastmel $9.200 : 5.600 = 1,7 : 1$, kõrgemal astmel: $13.000 : 9.500 = 1,4 : 1$ — seega mitte sugugi parem kui meil praegu.

Ma tõin meelega kõige vanemate, stabiilsemate — aga ka seisuslikumate maade andmed, sest neis võis oodata kõige suuremaid vahetegemisi alg- ja keskkooli õpetajate palkade vahel. Nagu nägime, ei leia meie neist maadest andmeid, mis kõneleksid suurema vahetegemise kasuks meilgi. Teiste, hiljem reguleeritud koolioludega maade, andmed aga kõnelevad kas veel rohkem vahetegemise vastu, või ei erine eeltooduist.

Jääb veel järgi tsaariaegse Vene ajal maksnud kord, mida tuuakse sagedasti näiteks teistsuguste vahekordade soovijate poolt. Kuid kas ei tundu veidi šokeeriv selle näite toojaile endilegi endise Vene korra ettetoimine? On siis neile saladuseks, et seal algkooli õpetajad jäeti sagedasti täiesti saatuse hooleks, kui võrdluse aluseks tahetakse võtta endisi vallakooliõpetajate palku? Kas tõesti prae-

guseaja keskkooli õpetajad meie algkooli tege-
lasi ka praegu endise vallakoolimeistri seis-
korras tahaksid näha? Kui see nii on, siis kü-
siks, kas nad ka selleaegset koolikorraldust
ja rahvakooli viletsust tagasi tahavad saada?
Kuid ka veneaegseil andmeil baseeruvad näi-
ted ei pea paika kaugeltki igal juhul. Mä-
letavad ju kõik Tallinna vanemad õpetajad,
et siin sel ajal vahekord alg- ja keskkooli
õpetajate palkade vahel sugugi nii suur
ei olnud, kui nüüd seda tahetakse näha. Ka
ei olnud see vahekord suur seal, kus semstvo
käes oli algkoolide korraldus.

Suur vahe tekkis ainult seal, kus olid kul-
tuuriliselt mahajäänud maanurgad, kus oma-
valitsustel (vallad) palka maksta ei olnud, või
kus vahetegi jaoks oli keskvalitsus ise.

Küsimuse õigem asetamine on: *nüüdisti*
kesk- kui algkooli õpetajate palgad on ma-
dalad; nad ei kannata mingit võrdlust teiste
maade õpetajate palkadega, neid mõlemaid tu-
leb kõrgendada elunõuetele vastavalt. Sel sei-
sukohal on ka Õpetajate Liidu juhatus alati
olnud; mispärast püüab üks osa keskkooli
õpetajaid õpetajate ühist fronti sellega lõh-
kuda, et ta korduvalt näitab sõrmega alg-
kooli õpetajate peale: need saavad palka liiga
palju, meie aga liiga vähe. Seejuures kurde-
takse korduvalt, et kõige selle asja juures ole-
vat algkooli õpetajate mõju all. Et see täiesti
vat algkooliõpetajate mõju all. Et see täiesti
aluseta ja ainult oletusel põhjenev süüdistus
on kordunud juba ammu, kordus ka nüüd,
Liidu 10. aastapäeva puhul, kõigi ümberlütka-
vate asjaolude ettetoomise peale vaatamata),*
seepärast pean tarvilikuks peatuda mõne sõ-
naga sel küsimusel.

Kelle huvides tegutseb Õpetajate Liidu juhatus?

Pea tunnistama, et õletus, Liidu juhatus olevat ainult algkooli õpetajate huvide kaitsja, algkooli õpetajad terroriseerivad keskkooli õpetajaid, ei ole paremal juhul muud kui hallutsinatsioon, halvemal juhul aga katse ühist organisatsiooni lõhkuda. Mul on sügav ja tõsine austus ja lugupidamine minu kaasreferendi ja Eesti Õpetajate Liidu juhatusel liikme, lugupeetud hra Kannu vastu, kes seda oma seisukohta alati selgelt ja otsekohele deklareerinud juba mitmel korral ja seda teeb vist ka täna. Iga otsekohe ja avalik väljendus kutsub esile lugupidamise ka neis, kes ei saa selle

*) Jutt on „Päevalehe“ kirjutisest EÕL. 10. aastapäeva puhul.

väljendusega sisuliselt nõus olla; pealegi tean ma, et hra Kannul mingisugust muud tagamõtet sellega ei ole, kui ainult õpetajate — ühe osa küll — seisukorda parandada. Kurb on ainult, et ka tema siiski rajab oma seisukohad muinasjuttudele algkooli õpetajate terrorist Õpetajate Liidus, kuigi tal EÕL. juhatuse liikmena teada on asja tõeline olukord — ja ka see, et asjad vahel on olnud sootuks ümberpööratud. Kuid halvem on lugu nende „ametivendadega“ kes endaga ei lase kõneleda otsekohe, kes poevad ajalehis „kooliõpetaja“, „keskkooliõpetaja“, „koolmeister“ jne. nime taha, kes õhutavad Eesti Õpetajate Liidu lõhkumist ja tõsiasju seepärast meelega tähele ei pane.

Olen õpetajaskonnaga koos läbi teinud neli palgaseaduse ajajärku, mäletan üksikasjadeni kõike samme, mis EÕL. juhatus on ette võtnud õpetajate palgaolude parandamiste nõutamiseks; tean ka kõik ettepanekud, mis EÕL. juhatusele õpetajaskonnalt on tulnud, ja seepärast võin kõige kategooriliselt tagasi lükata kõik etteheited, nagu oleks EÕL. juhatus arvestanud ainult algkooli õpetajaid või tagasi lükanud mõne keskkooli õpetaja soovivalduse. Seda ei ole saanud olla järgmistel põhjustel: kuigi Liidus enamuses algkooli õpetajad, on EÕL. juhatuses olnud pea alati enamuses keskkoolide õpetajad; praeguses Liidu juhatuses on 17 liikmest 10 liiget keskkooli õpetajate hulgast, neist 6 keskkooli direktorit, 2 endist keskkooli direktorit, üks keskkooli õpetaja ja üks endine keskkooli õpetaja; algkooli õp. on Liidu juhatuses ainult seitse. Ja kõiki neid ei ole sinna valitud mitte kooliastmete või poliitilise meelsuse järgi, vaid neid, kes on tahtnud ja võinud tööd teha õpetajaskonnana ja kooli kasuks. Keskkooli õpetajailt ei ole ei väljaspoolt Liidu juhatust ega juhatuses endas tulnud ühtki ettepanekut endi huvides, mille Liidu juhatus oleks lükanud kõrvale. Neid ei ole olnud ka möödava aasta jooksul — ka hra Kannu poolt ei tehtud neid mitte; ainuke parandusettepanek palganormides minevakevadises palgavõitluse ajajärgus, esitati just keskkooli õpetajate huvides. Ettepaneku esitaja ja kaitsja ei olnud aga mitte keskkooli õpetaja, vaid algkooli õpetaja. See algkooliõpetaja ei ole ennast Liidu juhatuses kunagi tunnud ainult algkoolide või ainult keskkoolide õpetajate esindaja ja kaitsja eraldi, vaid on pidanud end kogu õpetajaskonna esindajaks — ja selle arvamise järgi ka toimunud. Ja sedasama algkooli õpetajat ei saadetud EÕL. juhatuse poolt Riigikogu komisjoni mitte

seepärast, et ta on algkooli õpetaja, vaid seepärast, et teistel selleks aega ei olnud ja teised ei leidnud võimalusi süveneda palgaseaduse üksikasjadesse. Ja et see algkooli õpetaja kaitses Riigikogu komisjonis just peaaegjalikult keskkooli õpetajaid, sest ta tundis olevat just neile olevat liiga tehtud, seda võivad tunnustada kõik, kes viibisid samal koosolekul. — *Iseküsimus on see, kas ta hästi või halvasti kaitses* — selle üle otsustajaks olgu teised.

Vabandan, et ma kõrvale kaldusin ja sellest kõrvalküsimusest nii pikalt kõnelesin. Kuid minu soov oleks, et see alusetu ja täiesti põhjendamatu süüdistus Liidu juhatusele, et ta talitab erapoolikult õpetajate huvide kaitsmisel, vähemalt 10. aastapäevakski ükskord kõrvale heidetaks, ja küsimusi arutataks ausalt ja tõeloludele vastavalt.

Tagasi tulles palganormide juure, tähendan veel niipalju, et Liidu juhatus küll deklareeris, et need praegusele elukallidusele ei vasta, kuid et ei nähtud mingisugust lootust nende üldiseks kõrgendamiseks, loobuti ka sellekohaste ettepanekute tegemisest. Ainukene ettepanek palganormide suhtes, nagu juba tähendasin, oli see, et kõrgendataks I liigi a ja d norme ühe astme võrra.

Palga tõus praktika-aastate järgi.

(§ 4).

Neljakordset tõusu praktika-aastate järgi tuleb tervitada, kui soovitavat uuendust. Mõnelt poolt, peaaegjalikult küll väljaspoolt õpetajaskonda, on kõneldud tõusude vastu praktika-aastate järgi üldse. Neile tuleb aga tähendada, et sarnane palga korraldus on õigeks peetud ka igal pool mujal; mõnes kohas on see arendatud isegi veel õige kaugele. Nii tõuseb Inglismaa õpetaja palk iga praktika-aasta järgi ühe astme võrra (13—20 korda) (iga aastane lisa—meestele 12 naelster., naistele—9.). Saksamaal ja Austrias tõuseb palk iga kahe aasta tagant kuni 30. praktika-aastani. Itaalias tõuseb palganorm kuus korda, iga nelja aasta tagant jne. Lätis on samuti, nagu meil, Leedus, Taanis ja Rootsis aga nii, nagu kavatsetakse korraldada meie uue seadusega jne.

Elukallidusraioonid.

Mis puutub § 9, mis näeb ette elukalliduslisa äräjätmist Narvas ja selle vähendamist Petseris 20-nelt 10%-ni, siis ei saanud EÕL. juhatus tähendatud maakohtade õp. organisatsioonidele vastu tulla endise seisukorra kaitsmisel. Leiti, et kui on kaotatud elukallidus-

raioonid igal pool mujal, ei ole õiglane ega taktiline neid kaitsta ka neis maakohtades.

Opetaja nädalatundide arv.

Kõige suuremaid vaiehusi sünnitasid §§ 10, 11, 13 ja 15, mis näevad ette nädalatundide arvu kõrgendamist: keskkoolis 24—25-ni, linna algkoolides 26—28, maa algkoolides — 28—30 ja õpetajateseminarides — 18—20-ni. Nagu teada, kaitses EÕL. juhatus endise nädalatundide arvu alles jätmist, sest see muudatus tõstab samal ajal, kui palganormide suurendamises on oldud äärmiselt tagasihoidlik, õpetajate juba nii-kui-nii rasket töökoormat veel: kesk- ja kutsekoolides 4,1%, maa algkoolides 7,1%, linna algkoolides 7,7% ja õpet.-seminarides (ja mujal) tervelt 11%. Näited, mis sellele uendusele vastuseisemisel ette toodi, on kõigile õpetajaile teada, ja ma ei hakka neid siin aja kokkuhoiu mõttes enam kordama.

Eelnõu § 13 juure tegi EÕL. juhatus ettepaneku kustutada maksuta kõrvalkohustuste loetelust „klassijuhataja“ ja eelnõusse võtta lause: „klassijuhataja annab juhatajava klassikomplekti kohta 2 tundi nädalas vähem oma kooli õpetaja nädalatundide normaalarvust“. Klassijuhataja kohustuste hulk on haridusministeeriumi sellekohase instruksiooni järgi seevõrra suur, et ei ole kuidagi õiglane asetada klassijuhatajaid ühesugusesse seisukorda nende õpetajatega, kelle peale neid kohustusi pandud ei ole; pealegi käib normaal tundide arvu juures õpetajale üle jõu täita korralikult haridusministeeriumi vastavat instruksiooni.

Tervitav on algkoolide õpetajaile

§ 24.,

kuna see määrab suurema osa palgast (80%) riigi kanda ja vabastab eriti maakoolide õpetajad edaspidistest palkade kättesaamata jätmise sekeldustest. Kuuldavasti olevat selle paragrahvi vastu maakondade liit, kes soovivatav palkade maksmist terves ulatuses anda omavalitsuste kätte, ühtlasi võimaldades neile selleks sissetulekuid. Vaevalt saab see aga teostatavaks niipea, sest uute maksuseaduste väljaandmine edeneb meil õige pikkamööda. Praeguse olukorra juures aga jätkuksid alalised segadused õpetajate palkade kättesaamisest; praeguse olukorra edasijätmine ei ole õigustatud seda enam, et riik juba nüüd oma totatsiooni andmisega katab õpetajate palkade vastava protsendi — ja milleks siis „ühe-

vili ja teise nimi?“ Seepärast saab õpetajakond tähendatud paragrahvi vastu võtmist aina toetada. Pealegi näeme teiste maade praktikastki, et kusagil õieti omavalitsus ka algkoolide õpetajate palku tervelt ei kannan, vaid lõviosa on riigi kanda.

Kelle teenija on õpetaja.

§ 27, mis näeb ette avalikkude algkoolide õpetajate määramist valla- ja linnateenijaiks ja keskkooli õpetajaid — riigiteenijaiks, on oma teravuse kaotanud, kuna niihästi Riigikogu rahaasjanduse kui ka hariduskomisjon on asunud EÕL. seisukohale, et seda küsimust ei saa lahendada õpetajate palgaseadusega vaid seda tuleb teha õpetajate teenistusseaduses, mille väljatöötamisele on aeg asuda. Pealegi kõneleb sellest küsimusest pikemalt järgmise päevakorra punkti juures hra Piiskar.

Korteriküsimus.

Korteriküsimus ongi see, mis teeb eriti linnakoolides töötava õpetaja seisukorra otse väljakannatamatult raskeks. Korteritüür, küte, ja valgustus neelavad sagedasti kogu õpetaja palga ja sunnivad otsima muude elutarviduste rahuldamiseks kõrvalteenistusi, või kui neid ei leidu — siis kannatama lihtsalt kibedat puudust. Nii üks kui teine aga riisuvad õpetaja tööjõu ja tööõõmu tema ülesannete täitmiseks. Seepärast saab õpetajakond meil mõeldavate äärmiselt tagasihoidlikkude palganormidega leppida ainult siis, kui niihästi linna- kui ka maaõpetajaile võimaldatakse korteri saamine üüriga, mis ei ületa 10% saadavast palgast. Kuna linnaomavalitsused uue palgaseaduse vastuvõtmisega vabanevad suurel määral kohustustest õpetajate palkade maksimisel, ei tohiks neile teha ülepääsmatuid rakusi täita kohustusi korterite kättesaadavaks tegemisel õpetajaile.

Seepärast tuleks eelnõu § 29 redigeerida järgmiselt:

Avalikkude koolide juhatajaile, nende abidele ja õpetajaile on kooli ülalpidaja kohustatud andma vastava korteri ühes kütte ja valgustusega. Korterite eest (ühes kütte ja valgustusega) maksab korterisaaja üüri maa- või linnavalitsuse (riigikoolides haridusministeeriumi) poolt kindlaks määratud normi järgi, kusjuures

korteri saaja poolt maksetav üür eitohitõusta üle 10% normaalspalgast.

Märkus: Kui ei ole võimalik anda, või kui ei taheta pakutavat korterit vastu võtta, maksetakse kooli ülalpidaja poolt koolijuhatajaile, tema abidele ja õpetajale lisaks tervele palgale veel see osa faktilistest korteri, kütte ja valgustuse kuludest, millise summa võrra on need kulud suuremad kui 10% vastava koolijuhataja, tema abi või õpetaja palgast, kusjuures kooli ülalpidaja ei ole kohustatud enam kui 3-toalise korteri eest tasu maksma.

Selle ettepaneku, mis elulise tähtsusega eriti linnaõpetajaile, võtmine palgaseaduses näib küll siiski olevat kõige problemaatilisem, sest kuuldavasti oldavat selle vastu omavalitsuse ringkondades.

Lõppsõna.

Õelduga olen puudutanud kõiki olulisemaid muudatusi õpetajate palgakorralduses. Ühtlasi olen mõne sõnaga nimetanud kõik samud, mis teinud Õpetajate Liit selle seaduse vastuvõetavamaks tegemises õpetajaskonnale. Kui meie lootused meid seekord jälle ei peta, näib saavat tõsiasiaks, et uus tasude-seadus võetakse vastu veel käesoleval aastal. Seepärast on hädatarvilik, et õpetajaskond oma esinduse — üldkongressi — kaudu veel kord ütleks, missuguseid parandusi õpetajaskond soovib näha omas majanduslikus seisukorras käesoleva seaduse kaudu — ja et ta ühtlasi annaks uusi juhtnöõre oma otsuste täidesaatjale — Eesti Õpetajate Liidu juhatajale. Soovin selle õpetajaskonnale nii elulise — aga ka õrna — küsimuse arutamiseks lugupeetud ametiõdedele ja ametivendadele rahulikku ajalikkust ja kainet meelt, tõsiolude arvestamist — ja kõige rohkem — ametivennalikku üksmeelt ja üksteise mõistmist.

V ä l i s m a a l t.

Kirikukoolidest Hollandis.

„Monatsschrift für das gesamte Schulwesen“i“ teadete järgi 1926. aastal Hollandis sooritasid lõpueksamid noortest pedagoogidest: 25 riiklikus seminaris 225 meest ja 246 naist, 5-es linna-seminaris 31 meest ja 106 naist, protestantlikus eraseminaris 299 meest ja 326 naist, katoliiklikus eraseminaris 287 meest ja 638 naist.

Seega läinud aastal omandasid Hollandi noortest kasvatustöötégijaist 1550 inimest kiriklikust ja ainult 608 inimest avalikust õppeasutisest oma pedagoogilise hariduse.

Need andmed kõnelevad selgelt kiriku võimutsemisest kooli üle ja paljud parteid ihkavad selle järeltegemist Saksaamaalgi, nimetab „Monatsschrift für das gesamte Schulwesen“.

—o—

Kooli ja kiriku vahekorrald Inglismaal kirjutab „Vossische Zeitung“is Martha Steinitz Leedsist muu seas järgmist.

„Inglismaa kooli normaaltüübiks on ikkagi ilmalik, usutunnistusetu kool. Lapsed õpivad avalikes rahvakoolides

usulahkude peale vaatamata. Usulist kasvatust neis koolides ei anta, õpetatakse vaid piiblitlugusid ajaloolises valguses. Osavõtt neist „Scripture Lesson“eist ei ole sunduslik. See maksab ka kõrgemate koolide, niihästi päevakui ka ühiskoolide kohta.”

„Kaugelt enamik Inglise lastest, kaasaarvatud needki, kelle usuühingud peavad ülal erilisi usutunnistuslikke koole, õpib usutunnistusetuis koolides, hankides usulise kasvatuse väljaspoolt kooli, eriti pühapäevakoolidest. Et laupäevadel õppetöö Inglise koolides seisab, siis 1—2 tunniline usuõpetus ja jumalateenistus pühapäeval lastele ei too kaasa erilisi raskusi.”

„Inglismaal on igal arvukamal usulahul, anglikaani-riigiusul, paljudel „Dissenter'eil“, lahusulisil, nagu Wesleyaanidel, baptistidel, metodistidel, kongregatsionalistidel, kveekeritel jne., oma pühapäevakoolid. Seal kõrval on isegi sotsialistlik-pühapäevakool kristlik-religioonilisel põhimõttel. Laps ühes oma vanematega külastab mõne tunni pühapäeval neid spetsiaalseid usulahulisi koole, kuna terve nädala vedab koolis ühes teiseusulistega.“

Statistika laste majandusliku olukorra kohta

toob „Leipziger Lehrerzeitung“, mis on vastavate asutiste uurimuste tulemus Berliini koolides.

7380 last tuli kooli järjekindlalt ilma hommikueineta,

605 last ei saanud üldse sooja lõunasööki,

502 lapsel oli puuduva sooja lõunasöögi asemel soe õhtueine,

1238 last oli riidetatud puudulikult.

10 kooli õpilaste seas oli ainult 3800 last, kel oli puhkamiseks oma voodi.

3605 last magas ühes õdede-vendadega, 429 last täiskasvanutega. 161 juhul elas ja magas 4—6 inimest ühes ruumis, 31 juhul 7—9 inimest ja 4 juhul elas ühe toa ja köögiga korteris 9—12 inimest.

Meil Eestist ei ole selle kohta küll täpsaid andmeid, kuid on põhjust arvata, et meie arvud protsentuaalselt neist väiksemad ei ole, vaid mõnes asjas koguni ületavad.

Õpetajate akadeemilise hariduse üle

olid ägedad vaielused Saksa eelarve vastuvõtmise puhul majanduskomisjonis. Päriti aru Leipzigi ja Dresdeni pedagoogiliste instituutide õppejõudude koosseisu, õppijate arvu, lõpetajate pedagoogilise tegevuse ja muude asjade üle. Paljud rahvasaadikud olid õige vaenulikud eelmärganud instituutide vastu, nõudes nende kaotamist või vähemalt liitmist teiste kõrgemate õppeasutistega.

Arupärimisele reageerides valitsus andis küsimuse selgitamiseks vastavad andmed, millest selgus õppijate arv, õppejõudude koosseis, lõpetajate kogusumma ja sooviavaldajate hulk sisseastumiseks. Ühtlasi avaldati Dresdeni instituudi ülalpidamise kulud, mis lõplikult kinnitas instituutide hädatarvilikkuse ja ka ainelise tasuvuse.

Arvuline materjal üllatas ka kõige suuremaid õpetajate akadeemilise hariduse vastaseid. Selgus, et neis akadeemias õpib ligi 400 inimest kõrgemat pedagoogikat, nende seas 150 kutsehariduslikku, siis see ainult kinnitab Saksa õpetajaskonna yäärtuse tõstmist.

Ja lõpuks tunnistatigi õpetajate instituutide tarvilikkust.

Ettepanek usuteadusliku õppetooli sisseseadmiseks lükati tagasi.

—o—

„Ametitud koolistlähkunud“.

Saksa riigipäeva hariduskomisjonis arutati sotsialistide nõudel küsimust, kas ei saaks anda koolilõpetajatele ka kutseharidus. Ettepanek lükati tagasi, kuid võeti vastu tsentrumi poolt esitatud resolutsioon:

1. Astuda läbirääkimisse maadega, et lahendada küsimust seadusandlikuks reguleerimiseks kutsekoolide suhtes,

2. kaaluda üksikute maadega, et leida vastav tööala ametituile koolistlähkunule, hoolitseda kutselise hariduse omandamise võimaluste eest ja laiendada täienduslõpetuste tegevust.

—o—

„Riik, kirik ja kool Hollandis, Belgias, Prantsusmaal ja Ühendatud Riikides“

kannab pealkirja tuntud Saksa pedagoogi Reinhold Lehmann'i uus raamat, mis annab põhjalikus ülevaates Saksa õpetajaskonnale kindlad seisukohad ja head juhtnöörid orienteerumiseks kooli ümber kestva võitluse keerises. Põhjalikuna välismaade kooliolude tundjana Lehmann näitab, tugides rikkalikule ja asjalikule materjalile, kuidas kool areneb riigi kaitse all, ja teisest küljest jälle laguneb, kui kooli üle saab võimu kitsarinnaline konfessionalism, usulahundlik kirikuvõim, nagu näiteks praegu Hollandis ja Belgias. Tööjõulise kooli organismi purustamine, asjatu energia raiskamine ja kestev võitlus võimu pärast koolis ähvardab tulevikuski figureerida neis maades. Võimud, mis hoiavad oma käes Saksa rahvakooli saatuse, tahavad anda selle usutunnistuslikule võimule käsitada. Mis Hollandis on täies käigus, see ähvardab ka Saksamaad.

Ei saa juttu olla enam üldkoolist ja riiklikust ühtlusest, peale seda, kui rahvakool allub usutunnistuslikule võimule ja ilmavaatelsele organisatsioonile. Ennustatud rahulikule kooli arengule asenduks metsik võitlus ja riid.

See raamat oma rikkaliku arvulise materjaliga ja selgejoonelise kooliorganisatsiooni lõhkumiskatsete piiritlemi-

sega saab tingimata äratushüüuks Saksa rippumatu rahvakooli poolda-jaile. Ta osutub ühtlasi löögivõimsaks relvaks kõigile õpetajaile ja kodanikele, kes tahavad astuda võitlusse läheneva reaktsioonilise võimuahnitsemisega ja kaasa aidata Saksa riikliku hariduspoliitika jätkamisele.

—o—

Kaitse töötavale noorsoole.

Sotsiaal-demokraatlik partei Saksa maapäeval on esitanud järgmise ettepaneku töötava noorsoo kaitseks:

I.

1. Õpilaste ja noorte tööliste ja ametnikkude, vanadusega 14.—18. eluaasta lõpuni, kaitseseaduste põhjalik laiendamine.

2. Kolme-nädaline palgakestvusega puhkeaeg töötavatele noortele (kaasa arvatud õppijad) alla 16 aasta ja kahe-nädaline tasutud puhkus 16—18 aastaseile töötavatele noortele.

3. Maksimaalselt 42-tunniline töö-nädal (kaasa arvatud koolitöö ja aeg, mis kulub korraldamistöödele), tasumaksimine, kooliskäimisega kadumaläinud töötundide eest.

4. Pühapäevase tööpühkuse algus laupäeva lõunal.

5. Küllaldaste tööpauside kindlaksmääramine.

6. Ületundide, öö- ja pühapäevatöö keeld.

7. Kutsekujundamise seaduse kiire loovutamine töötajate nõudmise korral.

II.

1. Nende nõudmiste kiire täitmine kõigis riigi-ettevõtteis, ametiasutis ja tavalis is ametikohtades.

2. Saksa aktsiaseltsidele sunduse pealepanek nende nõudmiste realiseerimiseks.

3. Põhiseaduse 159. paragrahvi läbi viimine.

4. Kiire kaitseabinõude tarvituselevõtt noorte kaitseks, kes ei kuulu ühtogi usuühingusse.

5. Panna tegevusse järelevalve-asutised teravamaks jälgimiseks praegu olevate ja edaspidiste seaduste ja korralduste üle, mis on antud noorsoo kaitseks.

6. Tervishoidliku järelevalve sisse seadmine töötavale noorsoole.

7. Puhkekodude korraldamine töötavale noorusele.

8. Nõuda energiliselt noorte varjupaikade ehitamise jätkamist.

9. Kutse-, töö- ja täienduskooli õppeaeg lugeda tööajaks.

10. Tööministeeriumis asutada noorsookaitse ametkond.

III.

Nende nõudmiste elluviimine valdades, seal soodustada noortekodude, mänguplatside, ujumismajade asutamist, samuti kaitsta selles sihis tekkinud kulude finantseerimist.

—o—

Rahvuslik Õpetajate Liit Londonis

on asutanud „The Journal of the National Education Association'i” teatel välismaadele reisimise büroo, mille ülesandeks on toetada nimetatud liitu kuuluvate õpetajate õpireise välismaile suvistel vaheaegadel. Ühtlasi büroo tahab propageerida välismaadega tutvumise tähtsust ja julgustada õpetajaid täiendusreiside korraldamiseks, pakkudes vaimlist ja ainelist abi.

—o—

Kooliküsimused Saksa sotsialistlikul parteipäeval.

Segaduste puhul Saksa kooli kuuluvuse üle toome siinkohas mõned ettepanekud Saksa sotsialistide poolt:

Frankfurdis: „Sotsialistlik partei tahab näha erufurdi programmis üles seatud nõude järgi ilmaliku kooli üldise riikliku kasvatusorganisatsioonina, kus lapsi kasvatatakse väljaspool ilmavaatelisi, usundlikke ja konfessionaalseid suuni. Meie kutsume üles partei, mitte jääda ootama teguvõimetult meie vastaste riigikooli seadustiku maksmapanekut, vaid kutsuda üles töölistkonna edasipüüdvaid hulki, vabasunnalisi kutseorganisatsioone ja ühist Saksa vaimlist peret suureks liikumiseks kooli kirikule alluvaks tegemise vastu. Partei ei või lasta sündida mingil tingimusel suurearvulist kooliealise noorsoo üleminekut usulahundliku kooli tagasikiskuva hariduspoliitika võimusesse, vaid peab kõige jõuga selle poole püüdma, et koguda meie rahva ühine

kooliealine noorpõlv ühtlase kooli vormi, mille arenguks peab kaasa aitama sotsialistlik vanemates- ja õpetajas-kond."

Chemnitzis: „Parteipäev nõuab Riigipäeva fraktsioonilt, et see vahele astuks riigikooli seadustiku arutamisele ilmaliku kooli õiguste lahutamise katse pärast ja tagasi lükkaks ettepanekud usulahundliku kooli kasuks.

Parteipäev ignoreerib igasuguseid riigi või kohalikke konkordaate, eriti konkordaate, mis püüavad reguleerida kooli- või kultuuri-küsimusi.

—o—

Õpetajate organiseerimisest Schveitsis.

Sellest toob andmeid „Die Internationale Vereinigung von Beamten, Angestellten und Lehrern“ bületään.

Schveitsi õpetajate üldsumma ulatub 30-ne tuhandeni, kaasa arvatud ka õppejõud era-õppeasutis, kes kuuluvad üldjoontes Schveitsi riigiteenijate õpetajate organisatsiooni alla.

Kaaluvam õpetajate organisatsioon on Schveitsi Õpetajate Liit. Sellel on kuni 10.000 liiget, kusjuures enamiku moodustavad meesõpetajad. Keskliit jaguneb kantonite viisi alaliitudeks. Üksikud kantonite liidud on arenenud erinevas suunas, olenedes kantoni suurusest ja tähtsusest. Eeskujulikum õpetajate organisatsioon on Berni kantonis. Ta on koondanud oma ümber pea-aegu kõik õpetajad ja on osutunud teguvõimaks õpetajate majandusliku, sotsiaalse ja õigusliku seisukoha ajakohase tasapinna saavutamiseks. Berni Õpetajate Liit tarvitab isegi sellaseid võitlusvahendeid, nagu streiki ja boikotti. Majanduslike küsimuste kõrval ta tegeleb ka sirgjoonelisel pedagoogilis-meetodiliste küsimustega, mis tavalisest Schveitsi Õpetajate Liidul seisab tagaplaanil. Arutellakse enamikus küsimusi, mis puutuvad kutselisse organiseerumisse, majanduslike hüvede kättevõitmisel, kantonite vahekorradesse jne. Nõnda Schveitsi Õpetajate Liit kannab teataval määral ametiühingulist ilmet.

Vastukaaluks Schveitsi Õpetajate Liidule, mis on ainult saksakeelt-rääkivate õpetajate organisatsiooniks, osu-

tub „Société pédagogique de la suisse romande“. Sellel ühingul on umbes 2500 liiget, õpetajaist, kes kõnelevad prantsuse keelt. „Schveitsi Romaani Pedagoogilisel Liidul“ on tegevuseks umbes samade küsimuste käsitlemine mis Ida-Schveitsis Saksa Liidul. Osaliselt mõlemad organisatsioonid töötavad käsi-käes.

Suur osa katoliiklikest õpetajaist on koondunud kolmandasse õpetajate liitu „Katholischer Lehrerverein der Schweiz“. Sellesse organisatsiooni kuuluvad pastorid. Selle liidu töötulemusist ei saa teha eriliselt juttu. Ka liikmete arvu üle on raske anda andmeid.

Peale eelmainitud Schveitsis eksisteerub veel neljas õpetajate liit, „Schweizerischer Lehrerinnen Verein“. See asutis tegeleb küsimustega, mis puutuvad otsekohe naisõpetajate ellu. Üldine tendents on siiski vähe erinev suurest Õpetajate Liidust.

Kõrgemate õppeasutiste õppejõud on jällegi eraldi organiseeritud. „Verein schweizerischer Seminarlehrer'is“, „Schweizerischer Gymnasiallehrerverein'is“, „Verein schweizerischer Mathematiklehrer'is“ ja veel mitmes teises organisatsioonis.

Kõik need väiksemad ühingud tegutsesvad spetsiaal-küsimustega, kuna sotsiaalsed ja majanduslikud probleemid jäävad viimasele kohale.

—o—

Richard Seyfert 65 a. vana.

Hiljuti pühitses tuntud saksa koolipoliitik R. Seyfert oma kuuekümnepäevast aastast sünnipäeva. Selle, olgugi puhtvälise, mälestuspäeva puhul meil on juhus tutvustada ka Eesti õpetajaskonda tema elutööga. Dr. Seyferti töö põhi-olemuse iseloomustab ehk kõige tabavamalt järgnev ta enda kirjutatud lause: „Rahvakool peab olema kogu rahva südamesi“.

R. Seyfert on selles suunas töötanud kogu oma eluaja, ta on kasutanud terve oma jõu rahvahariduse edendamiseks. Ta on olnud seminaristiks, algkooliõpetajaks, koolijuhatajaks, seminariõpetajaks, seminaridirektoriks, haridusministriks, kasvatusteaduse professoriks; ta töötab väljapaistval kohal poliitilises elus.

Dr. Seyfert on saanud eriti tuttavaks Saksa õpetajaskonnale oma kirjandusliku tegevuse kaudu. Tema sulest on ilmunud suur hulk raamatuid, mis pole niipalju põhimõttelise, kui praktilise tähtsusega. Ta on enam praktik ja organisator kui uute teede rajaja.

Lõppeks ta tegevus õpetajate akadeemilise hariduse alal. Dr. Seyfert oli see, kes palju aitas kaasa västava punkti võtmiseks põhiseadusse ja kes esimesena praktiliselt teostas selle mõtte (Saksi osariigis).

—o—

Seadus noorsookaitse kohta lõbususasutistes Saksamaal.

Saksa Riigipäevale esitati seadus-eelnõu noorsookaitse kohta lõbususasutistes, mis pärast vastuvõtmist esimesel lugemisel anti erilisse noorsoohoolduse komisjoni. See komisjon on esitanud pärast põhjalikku läbiarutamist eelnõu uuesti Riigipäevale. Toome eelnõust olulisemad kohad.

Keelatakse erilise määrusega lõbususasutistes teenimine ja nende külastamine alaealistele (kes alla 18 a. vanad), kui on karta, et see võib saada hädaohhtlikuks nende kõlblisele, vaimlisele või tervislikule arenemisele. Samuti võib kitsendada või keelata noorte inimeste teenistussevõtmist kinodesse ja kinode külastamist alaealiste poolt.

Niisuguseid keelde ja kitsendusi ei tohi teha usulise, ilmavaatelise, sotsiaalse või eetilise tendentsi pärast.

Eriliste keelumääruste väljaandmise eel tuleb kuulata ära kohaliku noorsoohooldusasutise arvamine.

Karistuse määrad seadusest üleastumise puhul ulatuvad vangistuseni üheks aastaks ja 150 Smk. suuruse rahatrahvini.

Korduvalt karistatud isikuil võidakse keelata lõbususasutiste pidamine. Keeld on maksev kogu Saksa riigi kohta.

Seaduse elluviimine jääb administratiivvõimude hooleks.

Selle eelnõu ümber on tõusnud äge võitlus. Kõik pisutki edumeelsed on asunud opositsiooni eelnõu vastu. Riigipäeva rühmadele tuleb proteste väga mitmesugustelt asutistelt ja organisatsioonidelt.

Nii on saanud „Järjekindlate Koolireformeerijate Liidu“ (Bund der Entschiedener Schulreformer) juhatus üleskutse kõigile parteidele, lükata tagasi see eelnõu, sest ta annab piiramatu võimu oma mõistete venivusega võimudele, kes on üldiselt kultuurivaenulised; selle seadusega seatakse uuesti sisse tseensuur; eelnõu määrab määratud karistused väga kahtlase süü eest; maksmapääsmisel seadus oma venivusega otse provotseeriks võimust üleastumises. „Tõsine noorsookaitse teostub positiivse ja viljaka kasvatus- ja hooldustöö kaudu, mitte aga politseivaimuliste seaduste kaudu, mis ainult takistavad demokraatlikku tervenemist.“

—o—

K r o o n i k a.

Baltiriikide õpetajate konverents.

21. ja 22. aug. k. a. peeti Tallinnas järjekorraline baltiriikide õpetajate konverentsi istung, millest võtsid osa Lätist Kuula ja Vittenberg, Leedust prof. Sleževicius ja Rusgas ning Eestist A. Janson, J. Rummo, J. Piiskar, M. Koch, V. Nano ja O. Joh. Kiesel. Konverentsi esimene koosolek kulus vastastikusele informatsioonile, millest selgus, et kooli- ja haridustöö arenemise olud ja tingimused on kõige soodsamad Lätis ja kõige viletsamad Leedus.

Konverentsi otsusist olgu nimeta-

tud kino-toimkondade ellukutsumine iga maa õpet. liidu juures.

Järgmine baltiriikide õpetajate konverents otsustati pidada Kaunases 1928. a. augustis, kuna baltiriikide õpetajate II kongress kokku tuleb Tallinnas 1928. a. juunikuul.

Baltiriikide Õpetajate Liidu sekretariaati valiti A. Janson ja J. Piiskar Eestist ja Kuula ning Vittenberg Lätist. Leedu esindajate valimine jäi edaspidiseks.

Pärast konverentsi lõppu oli ühine lõuna „Seltskondlikus majas“ kus elavalt mõtteid vahetati.

Õpetajatemaja

ehitamise mõte, mis üldjoontes Liidu 10. aastapäeva aktusel ette kanti ja järgmisel päeval VIII õp. üldkongressil heaks kiideti, on juba paar korda Liidu sekretariaadi ja majandustoimkonna ühisel koosolekul arutusel olnud. Nende arutluste tulemuseks on rida mõtteid ja seisukohti, mis Õp. Liidu asemikkudekogule kinnitamiseks esitatakse. Nii kavatsetakse maja ehitamiseks ja valitsemiseks asutada iseseisev osaiühisus, ka pitali saamiseks ligemal ajal suurem loterii toime panna jne. Ka platsi asjus on juba ringi vaadatud.

Õpetajatemaja peaksid ruumi leidma kõige pealt *õpetajate organisatsioonid* ühes koosolekute saaliga, einelauaga, peatuskoduga jne., siis *pedagoogiline muuseum* laiemas ulatuses ühes ruumidega loenguteks ja töötamiseks, *eksperimentaalne kool* ja *õpetajate haigekassa*; ühtlasi peaksid seal aset leidma majanduslikud ettevõtted, nagu õppetarvete kauplus „Töökool“, *Õpetajate Pank*, *Õpetajate Liidu kirjastus* ühes ajakirjadega jne.

Nagu sellest loetlusest näha, töötab Õpetajatemaja saada tähtsaks kultuur-asutiseks ja *hariduskoldeks*, *omades* täiel määral üleriikliku ja üldrahvusliku tähtsuse.

—o—

Õppevahendeid Riia eesti algkoolile.

saatis E. Õp. Liit piirimaade kapitalist Vab. Valitsuse vastaval otsusel selleks saadud summa eest mk. 30.000 väärtuses. Eriti saadeti neid vahendeid, mis Eesti kodumaa tutvustamiseks võõrsil tarvilikud, nagu kodumaa kaardid, dia-postiivid jne.

Nüüd on õppevahendid Eesti saadiku poolt koolile edasi antud, mille eest koolinõukogu avaldab kirjalikult annetajaile südamlukku tänu, lootes neid õppevahendeid kasutada mitte ainult eesti algkooli õpilaste, vaid ka Riia eesti seltskonna tutvustamiseks kodumaaga.

—o—

Toetusi

kasvatusteaduslikuks tööks Õpet. Liidule riigi 1928/29. a. eelarvesse on E.

Õp. Liidu juhatus palunud järgmisel määral võtta:

1. Kasvatusteadusliku ajakirja „Kasvatuse“ ja sellega ühinenud „Tööõpuse“ toetuseks 600.000.—
2. Metoodiliste käsiraamatute kirjastamiseks 500.000.—
3. Noorsoo ajakirja „Noorusmaa“ toetuseks 650.000.—
4. Pedagoogiliste nädalate, kursuste aineõpetajate kongresside, loodusloolise ekskursioonijaama korraldamiseks ja aineõpetajate toimekondade tööks 955.000.—
5. Üleriikliku kasvatusteadusliku nädala korraldamiseks 100.000.—
6. Baltiriikide õpetajate II kongressi korraldamiseks 150.000.—
7. „Õpetajatemaja ehitamiseks 5.000.000.—

Kokku 7.955.000.—

—o—

Kirjastajate ja Raamatukaupmeeste

Ühingu liikmeks astus hiljuti E. Õp. Liit. See samm oli tingitud Liidu kiiresti arenenud viljakast kirjastusest, sest möödunud õppeaastal üksikult ilmuv Liidu väljaandel 13 odavahinnalist noorsooraamatut. Ligemal ajal on oodata uute raamatute ilmumist.

—o—

Jakob Kentsi ametijuubel

29. aug. s. a. sai 25 aastat täis sellest, kui Jakob Kents, Raka vallakooli õpetajana noorsoo-kasvataja kutsetöölle asus.

Vaheldusrikka ja väsimata töö ja edasipüüdmise tagajärjel on saanud endisest Raka vallakooli õpetajast Eesti selgejoonelisem geograafia alal töötaja ja maateaduse õpetaja pealinna keskkoolides, ühtlasi moodsate geograafia õpperaamatute autor. Kes õpetajaist ei peaks tundma tema „*Eestimaa geograafia õpperaamatut*“, samuti tema ja surnud mag. J. Rumma ühistööna ilmunud „*Euroopa't*“

Jakob Kents on kauaaegne ja hoolas E. Õp. Liidu juhatuse liige ja laekahoidja, samuti rea õpet. ettevõtete ja asutiste juhatuste liige ja tegelane.

Nimetatud juubelpäeva puhul korraldasid Tallinnas viibivad E. Õp. Liid

du, Õpetajate Panga ja „Töökooli“ juhatuse liikmed omavahelise koosviibimise Õpef. Liidu ruumides, millest ka J. Kents ühes abikaasaga osa võttis.

—o—

Kursused täienduskoolide õpetajate ettevalmistamiseks.

Ajakirjanduse teatel tahab haridusministeerium korraldada eelseisval talvel üheaastase kestvusega pedagoogilised kursused täienduskoolide õppejõudude ettevalmistamiseks. Tegelik korraldus oleks põllumajandusteaduskonna käes. Kursused algaksid 3. okt. ja kestaksid ühes kahekuulise praktikaga kuni 1928. a. augusti keskpaigani. Kursusest osavõtjate arv ei või tõusta üle 35. Vastu võetakse tegelikke õpetajaid, kel tarviline praktika põllumajanduse alal. Peale selle põllu- ja aiamaajanduse ning kultuurtehnikat kui ka teiste gümnaasiumide lõpetajaid, kellel tarvilikud eeldused põllumajanduslikkuse ainete õppimiseks. Vastuvõtmisel nõutakse tegelikudelt õpetajatelt koolivalitsuse soovitus ja tõendust põllumajandusliku praktika kohta; gümnaasiumide lõpetajaile korraldatakse katsed.

—o—

Algkoolide õppekavad.

1926. a. sügisel haridusministeerium saatis koolidele töökava skeemi, mis katseliselt raamkavana tarvitusele võeti. Skeem sisaldas ainult üksikute tegevusharude sihte ja tegevuse jaotamist õppeaastate vahel uute kavade jaoks. Skeem oli seega õieti *miinimumkava*. Käesolevaks suveks pidid koolivalitsused ja koolid saatma ministeeriumile omad märkused skeemi kohta.

Saadetud märkustist selgub, et skeemiga ollakse päri. Põhimõttelisi lahkiminekuid ei ole. Märkused on väikese ulatusega ja peaaesjalikult tehnilist laadi.

Haridusministeerium on asunud rüüdi skeemi alusel uute õppekavade üksikasjalikule kokkuseadmisele. Kavade juure valmistatakse ka pikem seletuskiri. Selle tööga loodetakse ühe aasta jooksul valmis saada. Seniks jäävad raamkavad veel maksma.

—o—

Sugulased ei tohi ühes koolis olla õpetajaiks.

Mõnede vallavalitsuste järeleparimistele vastates on riigikoolivalitsus seletanud, et riigi koolides on lubamatu ja valla koolides ebasoovitav, et ühes ja samas koolis teenivad õpetajatena abielurahvas, või et õpetajad või koolijuhataja on isekeskis lähemad sugulased (vanemad ja lapsed, ühe perekonna liikmed).

—o—

Vanade õpetajate ühing

asutati möödunud suvel Tartus. Ühing koosneb peaaesjalikult vene ajal vabamenud vanadest õpetajatest, ärkamisaja tegelastest. Neil on peaaegu kõikidel kokkupuutumisi olnud Kreutzwaldiga, Jannseniga, dr. Veskega, Hurdaga, Kunderiga, dr. Hermanniga j. t. Suurem osa neist on peale 70 aasta ja mitmed üle 80 a. vanad; ametis on nad olnud kuni 40 aastat.

Oma kõrge vanaduse või haiguse pärast ei ole neil võimalik olnud üht aastat Eesti ajal teenida, sellepärast on riiklik hoolekanne jätnud nad ilma pensionita. Nüüd loodavad nad ühingu läbi oma seisukorda parandada. Selles mõttes on kõik teguvõimsad ühingu liikmed tööle asunud.

Ühingu aadress on Pihkva tän. 7, Tartu.

—o—

Mälestussammas C. R. Jakobsoni hauale.

14. aug. k. a. avati C. R. Jakobsoni haul Vändras riigivanema, paljude tegelaste ja suure rahvahulga osavõttel nägus graniit-mälestussammas.

—o—

Õpetajate organisatsioonide kroonika.

„Kasvatuse“ toimetus tahaks heal meelel ajakirja veergudel järjekindlalt teateid tuua õpetajate ühingute, liitude ja toimkondade tegevusest, samuti sõnumeid koolide olukorrast ja õpetajate tööst, õiguslikust seisukorrast, koolivalitsuste suhtumisest oma ülesannetele ja üldse kõigist kooliellu ja õpetajakonda puutuvaist küsimusist, kuid vastava kohtadelt saadetud materjali puu-

dusel ei saa seda teha. Sellepärast palub E. Õp. Liidu juhatus ühes „Kasvatuse“ toimetusega kõiki ühinguid ja liite oma kroonikuid elavamale tegevusele ja sõnumite saatmisele virgutada ja kohustada.

—o—

Õpetajate peatuskodu

Rataskaevu tän. 22, E. Õp. Liidu ruumides, on uuesti korraldatud, puhastatud ja kodusemaks tehtud. Tallinnasse sõitjad õpetajad leiavad seal mugava ja odava peatumise võimaluse ja öökorteri. Peatuskodu tarvitamise eest ühes voodipesu ja vanni tarvitamisega tuleb maksta ööpäeva eest Harju Maa-koolide Õpetajate Liidu liikmetel 50, teistel Õpetajate Liidu liikmetel 100 ja mitteliikmeil õpetajail ja haridustegeiasil 150 marka. Viimastele võimaldatakse peatamine ainult siis, kui Liidu liikmeid — ruumide tarvitajaid ei leidu.

—o—

Muudatusi Õpetajate Liidu tööjõudude koosseisus.

1. aug. k. a. lahkus E. Õ. Liidu asjaajaja-sekretäri kohalt Albert Marmor. Samast kuupäevast valiti tema asemele Julius Elango, kes varem töötas karskuskasvatuseinstruktorina Tartus Karskusliidu juures.

—o—

„Noorusmaa“ arvustusi.

Vist tohiks „Kasvatuse“ lugejaid õpetajaid ja kasvatustegelasi huvitada meie noorsookirjanduse küsimused ja hinnangud. Alamaljärgnevas toome meie vanemas ajakirjas „Eesti Kirjanduses“ kirjandusearvustaja I. Reimani poolt avaldatud arvustusartiklist mõned väljavõtted noorsooajakirja „Noorusmaa“ I aastakäigu kohta. Muu seas loeme seal (E. Kirjandus 1927. a. nr. 7) järgmist:

...„Et meil, hoolimata kõigest, noorsoo-ajakirja järele vajadust tuntake, seda näitab säärase ajakirjade sünd. Nimelt hakkas Eesti Õpetajate Liit enam kui aasta tagasi riiklikul toetusel välja andma ajakirja, mis kannab kaunist nime: „Noorusmaa“.

Sai selgeks, et noorsoo-ajakiri meil ainult riiklikul toetusel võib ilmuda. Ja

et haridusministeerium vastu tuli, siis tundus, et meil enam pole karta noorsoo ajakirja surma. Heas lootuses usume seda ka nüüd, pealegi kui lehe otsekoheseks hooldajaks ja väljaandjaks on säärane autoriteetne asutis nagu Eesti Õpetajate Liit. Siin peab ettevõtte jällegi rajanema ideelisel alusel, nagu arvata võib ja senini ka ajakirja ilme seda on tõendanud ja kus on kaks koos: idee ja raha, seal võidakse teha suuri asju.“

„Meie rahvas loeb vähe ja noorsugu ei taha selles nähtavasti vanematest ette jõuda. Meie inimestele pole kirjandus nii tarvilik kui söök ja jook. Meil on sest palju-palju räägitud, seda ühte seotud vaimlise kriisiga ja hoolega selle põhjusi otsitud. Kuid üks on selge, noorpõlv ei loe vanemast põlvest sugugi rohkem.

Siin ootab pedagooge, eriti algkooli õpetajaid suur töö, et õpetada meie noorpõlve lugema. Üheltki teiselt alalt pole ses mõttes võimalik nii suurel määral mõjuda noorsoosse. Niikaua, kui pole meil kirjandusearmastajaid algkooliõpetajaid, loeb meie rahvas ka vähe.

Suur lugejaskond on ajakirja aine-line ja kõlbline ülalpidaja. Tihe vaimline kontakt toimetajate ja lugejate vahel võib ajakirja teha alles elavaks ajakirjaks. Minu arvates näeme seepärast täiesti väärtuslikku ja ajakõrgusel seisvat noorsoo ajakirja alles siis, kui iga noor inimene igatsusega selle ajakirja ilmumist ootab.

Muidugi ei taha ma sellega vihjata, nagu oleks „Noorusmaa“ alaväärtuslik ajakiri. Sest kuigi „Noorusmaad“ hoitakse elus kunstlikult ja puudub pind, kus ta lopsakalt võiks kasvada ning välja kujuneda, on toimetajad suutnud tasta teha ajakirja, mis rahuldab pea igauhe intelligentse lugeja nõudeid.

Muidugi taotellakse eeskätt just pedagoogilisi eesmärke, sest õppivale noorsoole on „Noorusmaa“ määratud lugemiseks kõige pealt. Sellest muidugi, sisu valik. Pole ta tehtud liiga kergeks ega ka mitte väga raskeks. Esteetiline vaatepunkt on enam-vähem kindel, kuid see pole mitte vali ega karm. Igatahes kõik labane ja maitsetu on söelutud välja.

Pole soovitatav muidugi eeskujuks võtta vastavaid välismaa ajakirju. Tuleb välja kujundada meie noorsoo hingelaadile ja maailmasuhtumisele vastav ajakiri. Materjali, sugemeid selles võib muidugi välismailt hankida ja näib nii, et seda on ka tehtud.

Meil on kahjuks algupärane noorsookirjandus hõredavõitu, kehv ja vilets koguni. Ilukirjandusliku proosa osas vilksatab tihti üks ja seesama nimi: J. Parijõgi. Ta on üks meie paremaid noorsookirjanikke, võib-olla naiivse ütlemissuhtumisega ja kaasakiskuva vestlusega. Ilma Parijõeta oleks „Noorusmaa“ palju kaotanud, sest mis oleks seal siis veel huvitavat algupärast? Mõned õige keskpärased M. Aleksa luuletused, üksikud proosapalad ja see oleks kõik. Tõlked aga täidavad ilukirjanduse osa, kuid see ei vasta sugugi meie nõuetele. Muidugi pole tõlked halvad. Nad on tõesti hästi valmistatud ja valitud. Nii näiteks Londoni „Põlev laev“, H. G. Wellsi „Äpyornise saar“, Conan Doyle'i „Brigader Gerardi seiklused“, Ch. Dickensi „Kilk koldel“, Lafcadio Hearn'i „Jaapani muinasjutud“ „Rudyard Kiplingi jutud j. t. Nende lugude paigutamist ajakirja võib rahuldustundega konstateerida, kuigi Dickensi „Kilk koldel“ tundub pisut igavana. Kuid mis paistab silma nende nimede loendusel, see on: kõik inglise kirjanikud.*) Selles on igatahes veidi ühekülgisust. On unustatud vene, skandinaavia ja romaani rahvaste lastekirjanikud. Kui meil puudub algupärane noorsookirjandus ja oleme sunnitud pakkuma peaaesjalikult tõlkeid, siis ei maksa erandiks teha ühtegi rahvast. Serveerime proosat kõigi rahvaste lugemislaudadelt ja see äratab ainult lugeja isu, sest toit on mitmekesisem.

Väärtuslik pala maailmakirjandusest on vastuvaidlemata parem kui halb algupärane. Ja et meil head algupärast vähe, siis tuleb leppida ihnakirjandusega, nii kurb kui see ka on. Suurest patriotismitundest ei maksa veel luge-

*) Üldiselt on arvustaja väid. õige, kuid ta on jätnud nimetamata soome kirjaniku Hännise pikema töö „Jäämere kanglane“, mis ju ka ilmus 1926. aastal, mil'ist aastakäiku arvustatakse. *Toimetus.*

jate esteetiliselt maitset lagastama hakata, nagu seda teeb näiteks ajakiri „Kaitse Kodu“.

Ajakirja ilukirjanduslik osa aga võiks olla veel rikkalikum, väärtuslikum, mitmekesisem, kui juba kord kasutada on suurendada maailmakirjanduse varaaidad. Minu arvates puudub sel osal ikkagi too värskus ja elavus, mis omane ajakirja osale pealkirjaga „Elulugusid“ ja „Kirjandusest“.

Elulugude osa on „Noorusmaas“ küll hästi toimetatud. Lugege juba alguses näiteks Emil Ludvigi järele jutustatud Rembrandti elulugu või Eino Leinost, Ants Laipmannist, — need on võluvad ja kaunid lood suurtest tegelestest. Eriti kirjutised kunstnikkudest — van Gogh'ist, Tizian'ist, Gauguin'ist, Henri Rousseau'ist — mida ilustavad reproduktsioonid kõnealuse töödest. „Noorusmaa“ elulood pole mitte kuivad ja igavad aastanumbrite, kohanimede ja muu ebahuvitava materjali kogud, vaid need on pigemini värskest ning elavusest õhetavad pildid suurmeisterite elust. See on maksev enamiku kohta, eriti nende kohta, milledele autorina alla kirjutanud M. L. On aga ka teisi, milledest hingab igavuse ja kuivusevaim, nagu K. Ehrmanni — Joh. Köler, R. Reimani — F. Tuglas j. t. Kuid igas punktis on see osa ikkagi rahuldav, sa geli ka, nagu juba tähendatud, väga hea, hea nii pedagoogilises kui kunstilises mõttes.

Sümboolne nähtus on see, et ei kõnelda üksi kunsti ja kirjanduse versta-postidest, kivilinenud suurustest, vaid jutustatakse ka moodsatest meistritest ja tänapäeva kultuurtegelastest. Eks ole see huvitav ja rõõmustav, kui juba keskkoolis tundma õpitakse suurt patsifisti Romain Rollandi, tänapäeva tähtsamat näitekirjanikku Bernard Shaw'd, impressionistide suurt esindajat van Gogh'i ja teisi, või vaadeldakse reproduktsioone uuemast kunstist.

See rahuldab, kui ei esitata üksiku kunstikildkonna huvisid ja maitset, vaid püütakse võimaluse järele silmas pidada kõige mitmekesisemaid voole ja seisukohti.

Välimume rahuldab „Noorusmaa“ peaaegu alati. Jah, võib koguni rõhutada, et senini pole meil sel määral

maitseka välimusega noorsoo-ajakirja ilmunud, kui on seda „Noorusmaa“. Mitte midagi labast, kunstikuhva ei sisalda ajakirja kaunistused, pildid, reproduktsioonid. Hea ja arenenud maitse on korraldanud „Noorusmaa“ välimuse.

On vist küll õige raske midagi öelda ühe noorsoo-ajakirja sisujaotuse kohta. Ses suhtes on nii palju lahkarvamisi, kui on isiklikke kalduvusi ja huvisid. Toimetuse ei saa muidugi kõiki täielikult rahuldada, vaid peab valima „kuldse kesktee“.

Esimeses aastakäigus on kõige suurem osa ruumist antud ilukirjandusele, kriitilistele elulugudele ja kunsti-, kirjanduse-ülevaatele. See on täntsam osa, ja minu arvates peaks enam tähelepanu sellele pöörama, veel enam, kui seda senini on tehtud. Kõige, nii spordiga kui looduslooga ja teiste ainetega tehakse koolis juba üleliia tegemist. Noorsoo jahedus aga kirjanduse ja kunsti vastu on tuntud. Sellest seisukohast välja minnes poleks halb, kui „Noorusmaa“ kujuneks vaid noorsoo kirjanduse- ning kunstiajakirjaks ja tehnilised alad üldse tema veergudel käsitusele ei tulekski. Kahjuks aga pole see meil niikaua mõeldav, kui ilmub kõigest üks noorsoo-ajakiri ja seegi omal jõul ei suuda elutseda.

„Noorusmaas“ on ka „Noorte vald“, et noortel oleks võimalik oma isiklikke algupärandeid mõnikord ka irukituna näha. Seda osa toimetades võiks ju veel enam tuulata, sest aganaid satub kergesti hulka. Kui alaline tööde tagasilükkamine noori inimesi kurvastab, siis pole midagi parata — sest ikka ja ikka peame meeles pidama seda esteetika deviisi: hulkade maitset ei või üksikutele ohvriks tuua. Mulle isiklikult on meeldinud „Noorte vallast“ vaid üks novellet, nimelt aastakäigu teisest numbrist: B. F-i „Ema“.

„Loodusesõbra nurga“ kohta ei saa ma midagi öelda, kuid ka vähikule paistab, et hra Joh. Käis on suutnud ta küllalt huvitavaks ja elavaks teha. — Ülesannete ja male vastu on noorsugu alati tunnud huvi ja „Noorusmaa“ on vastavalt ka neile osakondadele andnud ruumi.

Mul oleks veel öelda, et paljusid maapedagooge ei rahulda „Noorusmaa“. Teda on nimetatud kord „veidraks, ime-likuks, raske“ jne. Seda öeldi omal ajal ka „Vikerkaare“ kohta.

Mulle näib, et meil ei suudeta lihtsalt harjuda noorsoo-ajakirjaga, milles intelligentset vaimu, kultuurilikkust ja esteetilist distsipliini. Ei saa süüdistada üksi toimetajaid, vaid ka lugejatega ei saa alati rahul olla. „Noorusmaa“ pole mingi ideaalne noorsoo-ajakiri, kuid halb ajakiri pole ta ka sugugi mitte.

Ta peaks huvitama ka meie vanemat intelligentsi ja lugejaskonda, sest ilukirjanduslikke ajakirju, milledest kõnelda võib, pole meil enam kui „Looming“ ja „Noorusmaa“.

—o—

„Noorusmaa“ preemiate leht.

Eelmise „Kasvatuse“ numbriga said lugejad „Noorusmaa“ preemiate lehe. Nimetatud lehes on loeteldud rida asju, mis igauks võib saada autasuks, kui ta kogub ja saadab „Noorusmaa“ talitusele teatud arvu „Noorusmaa“ tellimisi.

„Noorusmaa“ talitus palub neid „Kasvatuse“ lugejaid, kes ise ei saa ega kavatse nimetatud lehes toodud nõuete kohaselt „Noorusmaa“ tellimisi koguda, see leht edasi anda mõnele vanemale õpilasele või noorsooõgelasele, kellest loota on, et ta tellimisi võiks koguda.

Uhtlasi palub „Noorusmaa“ talitus saata nende noorte aadresse, kellele maksaks saata „Noorusmaa“ preemiate lehti ja proovinumbreid.

—o—

„Noorusmaa“ ootab tellijaid.

On täiesti ülearune põhjendama hakata väärtusliku noorsookirjanduse tähtsust ja selle soetamise vajadust. See on igale kasvatajale selge.

Meil jätab see ala kahjuks paljugi soovida. Meie ainus murde-ealise noorsoo ajakiri „Noorusmaa“ on paljudes koolides sootu tundmata; teised koolid on küll oma 300—400 pealise õpilaste arvu juures ühe eks. tellinud, kuid see ei paranda asja kuigi palju. Kui oletada, et iga õpilane ilmunud numbri lugemiseks ainult ühe õhtu tarvitab, siis ku-

lub numbri lugemiseks vähemalt aasta, enne kui number viimase õpilase kätte jõuab. Kahjuks on ta enne ammugi juba intensiivse tarvitamise tagajärjel närudes ja lugemiseks kõlbmatu.

Siit järgneb arvukam tellimise tarve. See on seda enam tarvilik, et ajakiri põeb majanduslikku kriisi ja tema edaspidine ilmumine oleneb kõigi tellimistest. Pole ju „Noorusmaa“ äriühingute kasutoov ettevõtte, vaid õpetajaskonna aatemeelne algatus. Sellepärast vajab ja ootab ta õpetajaskonna toetust, mis kõige lihtsamini *teostatav rohkete tellimiste näol*. Jätab aga õpetajaskond sellegi vähese toetuse andmata, nagu see praegu õige silmatorkavalt sünnib, siis on „Noorusmaa“ saatus otsustatud, sest riikliku toetuse ja abi andmine on lõpetatud.

Selgust on vaja. Õpetajaskond peab kindla vastuse andma, kas ta tahab oma ettevõtet toetada ja ülal pidada või mitte. Tahab ta „Noorusmaad“ toetada, siis avaldagu seda kõige lähemal ajal rohkearvuliste tellimiste näol. Ei saa ta aga ajakirja toetada mingisuguste puuduste pärast, siis näidatagu vähemalt neid puudusi, et oleks võimalik neid parandada ja kõrvaldada. Igatähes on ajakirja tellimata jätmise vabandamine aineliste takistustega kergelt võetud vabandus, nagu seda kujukalt tõendavad mitme kooli kogemused, kus isegi kehvikute lastest koosnev õpilaskond on suutnud kümnetes eksemplarides ajakirja tellida.

„Noorusmaa“ toimetuse ja talituse paluvad kõiki kooli ja õpetajaid kõige lähemal ajal kõne võtta „Noorusmaa“ toetamise küsimuse tellimiste näol, selle juures järgmisi võimalusi silmas pidades:

1. „Noorusmaa“ tuleb tellida iga kooli raamatukogusse.
2. „Noorusmaa“ tuleb tellida kooli lugemislauda.
3. „Noorusmaa“ tellimist tuleb soovitada igale õpilasele. Kui aasta-tellimiseks korraks raha ei jätku, siis tellitagu veerandaastate kaupa.
4. „Noorusmaa“ lugemiseks ja tellimiseks tuleb igas koolis asutada „Noorusmaa“ lugemisringe, keskmiselt iga 4—5—6 õpilase peale

üks ring. Lugemisringide kohta vaata ligemalt „Kasvatus“ 1926. aasta nr. 8 ja „Noorusmaa“ 1927. aasta nr. 7.

5. „Noorusmaa“ üksiknumbrite müük ja tellimiste vastuvõtmine tuleb igas koolis sisse seada. Kõige parem on seda teha kooli kooperatiivi kaudu. Kus viimane puudub, seal valitagu selleks mõni õpetaja või vanem õpilane, või mis veel parem, loodagu vastav toimikond.
6. „Noorusmaa“ lugemise ja tellimise tähtsust ja tarvet tuleb selgitada ka lastevanemaile, et nad lastele raha ei keelaks ajakirja tellimiseks ja ostmiseks.
7. Tuleb hoolt kanda, et „Noorusmaa“ oleks tellitud igasse avalikku raamatukokku ja lugemislauda.

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid. Nõutagu proovinumbreid.

E. Õp. Liit loodab, et õpetajaskond ei lase oma kaunimeelset ettevõtet kokku variseda, vaid aitab selle kindlale järjele seada, meeles pidades, et olukord kohustab.

—o—

Teateid vabaharidustöö alalt.

Haridusliidu uus juhatus.

20. juunil k. a. peetud Haridusliidu asemikudekogu koosolekul otsustati Liidu juhatuse liikmete arvu suurendada 12 peale. Uude juhatusse valiti endised tagasi ja uute liikmetena Riigikogu esimees K. Einbund ja Naisorganisatsioonide Liidu juhataja pr. M. Reisik. Omavahelisel ametite jagamisel valiti nendest esimeheks J. Tõnisson (endine), abiesimeesteks K. Einbund ja A. Schulbach, sekretäriks E. Vender (end.), abiks J. Loosalu, kassapidajaks K. Reinmann (oli varem abiesimees) ja abiks H. Summer.

Liidu jooksvat tööd juhtivasse sekretariaati kuuluvad nendest J. Tõnisson, K. Einbund, A. Schulbach, E. Vender ja K. Reinmann.

Toimkonnad erialade jaoks.

Kuna Haridusliidu juhatuses kõikide küsimuste põhjalik läbiarutamine pole võimalik, otsustati üksikute tege-

vusalade korraldamiseks eritoimkonnad moodustada. Esijoones tahetakse toimkondi moodustada lavategevuse, loengute ja kursuste, õpiringide, kirjan-duse ja raamatukogude ning majandus-küsimuste alal.

Üleriiklik hariduspäev 2. okt. k. a.

On kavatsus hakata hariduspäeva korraldama järjekindlalt igal aastal. Hariduspäevaks on määratud oktoobri-kuu esimene pühapäev, mis sel aastal juhtub 2. okt. peale. Hariduspäeva ots-tarbeks on vabaharidustöö propaganda korraldamine ja samal ajal vabahari-dustööks majandusliku toetuse organi-seerimine.

Hariduspäeva korraldamiseks luu-akse linnades ja suuremates alevites eritoimkonnad, kuna maal on haridus-päeva korraldamine seltside ja teiste haridusasutiste hooleks. Raadio kaudu peetakse vastavasisulisi kõnesid 1. ja 2. okt.

Tallinnas korraldatakse selle päeva puhul suurem kontsert-aktus, kus kõ-nendega esinevad mitmed seltskonna- ja haridustegelased. Ühtlasi korraldavad sel päeval Tallinna seltsid ühiselt suu-rema loterii-alegrii.

Hariduskongress Tallinnas 28. 29. dets. k. a.

Kuna eelmisest hariduskongressist juba 4 aastat mööda, siis otsustas Haridusliidu juhatus järgmise hariduskon-gressi korraldada 28. ja 29. dets. s. a. Tallinnas.

—o—

Lauljate Liidu tegevusest. IX üldlaulupeo eeltööd.

Eesti Lauljate Liit asutati 1921. a. Tema ülesandeks on laulu-muusika edendamine ja arendamine. Oma üles-annete teostamiseks on Liit korraldanud peaaesjalikult laulupidusid, millede eel-töödega koos on käinud terve rida kur-susi ja instrueerimisi koorijuhtidele. Laulu-muusika propageerimiseks sõna-lisel teel annab Lauljate Liit alates 1924.a. välja „*Muusikalehte*“. Liidu juu-res asuvasse laulu-muusika arhiivi on Liit paari aasta jooksul kogunud hulga vanemaid noodid-väljaandeid ja harul-dase kõgu ülesvõtteid viimaste aastate

jooksul peetud laulupidudest ning -päe-vadest.

Praegu teeb Lauljate Liit kibedasti eeltööd üheksandaks üldlaulupeoks, mis peetakse 1928. a. 30. juulil Tallinnas. See üldlaulupidu tootab kujumeda tun-duvalt suurejoonelisemaks, kui kahek-sas üldlaulupidu 1923. a. Peaasi, üld-laulupeo muusikaline ettevalmistustöö on niipalju kui see meie oludes võima-lik, põhjalikum, kui seda varemate juu-res nähtud. Koorijuhtidele korral-dati kohe peale üldlaulupeo välja-kuulutamist kolmes suuremas linnas instrueerimis-kursused, kus laulupeo üldjuhid härrad *J. Aavik*, *A. Kase-mets* ja *L. Neumann* andsid se-letusi üldlaulupeo eeskava õppimiseks ja läbitöötamiseks. Instrueerimis-kur-sustele järgnesid, alates käesoleva aasta märtsist, üldlaulupeo eelproovid suure-mates keskkohdades. Suvevaheajani peeti kolme üldjuhi poolt kokku 30 eel-proovi. Sügisise hooaja üldlaulupeo eelproovid algasid 4. septembril; kind-laksmääratud kava järele peetakse 1928. a. märtsikuuni eelproove 120. Neist kolme üldjuhi poolt 56 ja kolmeteistkümne instruktoriga poolt 64. Üldlaulupeo eelproovidega on seega tegevuses kokku 16 meie paremat koori-juhti. Kuni üldlaulupeoni korralda-takse eelproove üldse kaugelt üle 200. See aukartustäratav arv eelproove võimaldab ka tulevast üldlaulupidu enam-vähem korralikult ette valmistada. Eel-proovidega aidatakse ühtlasi kaasa meie laulukultuuri süvendamisele laialistes rahvahulkades.

Arvuliselt on 9. üldlaulupidu suu-rem eelmisest. Nii on praegu osavõt-jaiks registreeritud segakoore 387 — 13.254 lauljaga, meeskoore 26 — 653 lauljaga ja pasuna koore 62 — 1.268 mängijaga. Kokku 475 koori 15.175 tegelasega. Pasunakoorede registree-rimine on praegu veel täies hoos, nii võib tegelaste arv tunduvalt suurene-da. Üksikutel juhtumistel võetakse vastu ka sega- ja meeskoore, hui nende poolt antakse kindlustus, et nad üldlau-lupeo eeskava ühes teistega korralikult ära õpivad.

Üldlaulupeo eeltööde aegu pole Laul-jate Liit unustusse jätnud ka muid ala-sid, millest lähemalt edaspidi.

Lauljate Liidu laiaulatuslikku tööd juhib Liidu seitsmeliikmeline juhatus, kuhu kuuluvad esimehena prof. A. *Topmann*, liikmeina A. *Oinas*, J. *Aavik*, A. *Kasemets*, T. *Vettik*, A. *Dreverk* ja M. *Kippert*.

—o—

Ülemaaline Eesti Noorsoo Ühendus (Ü. E. N. Ü.)

algas käesoleval kevadel üheksandat tegevusaastat. Nende aastate jooksul on Ühendusest saanud suuremaid organisatsioonide Eestis. Praegu on Ühenduse Keskjuhatuses registreeritud 122 Ü.E.N.Ü. osakonda. Viimaste aastate juurkasv on sündinud esijoonel Valga, Võru, Tartu ja Virumaa arvel.

Ü.E.N.Ü. on osakondadest koosnev, ühise põhikirja järele tegutsev enesekasvatav kultuuriline organisatsioon küpsemale noorpõlvele, eriti maanoorsoole. Vastupidiselt teistele liitudele, kes on arenenud peaauglikult alt üles, s.o. üksikute seltside ühinemisel liiduks, on Ü.E.N.Ü. arenemiskäik läinud ülalt alla, nõnda et Keskjuhatus kaudu on ellu kutsutud üksikuid osakondi. Ehituselt ja välisvormilt on osakonnad omaette iseseisvad seltsid.

Sisetöö on enam sihitud noorpõlve enesekasvatusele, millele vastavalt tegevus on jagunenud tegevusharudesse noorte kalduvuste ja huvide kohaselt. Praegu leidub osakondades tegevusharusid näite, spordi, kirjanduse, laulu, muusika, karskuse, male, teaduse, esperanto, põllumajanduse, kunsti, raamatukogu, käsitöö, kodukultuuri, ühistegevuse, tehnika, tervishoiu, looduskaitse ja muult alult. Mõne osakonna juures tegutsevad veel hõimuklubid ja raadio-ringid. Paljud osakonnad (Iaekannu, Kaiu, Sadrametsa, Tallinna) on asunud oma ajakirja väljaandmisele. Teised osakonnad (Varesmetsa, Käosalu, Tõnuvere, Laekannu) on algust teinud oma noorsookodude ehitamisega, millega ehitus Käosalu osakonnal jõuab juba lähemal päevil lõpule.

Keskjuhatus on hiljut' andnud trükki noorsootöö käsiraamatu „Noor-

sooliikumisest ja noorsootööst“. Tuleval (1928.) aastal on kavatsusel esindaja kaudu võtta osa üleilmlikust noorsoo kongressist Hollandis, samuti on kavatsusel kindlama sideme loomine Soome noorsooga ning terve rida muid suuremaulatuslikke kavatsusi, milledest hiljem pikemalt.

Rõõmustavaks nähtuseks tuleb pida da õpetajaskonna häätaktlikku suhtumist Ühendusele. Nii on paljudes osakondades (Käosalu, Varesmetsa, Kuri, Lindi, Nõva jne.) õpetajaskond in corpore rakendunud noorsootööle.

—o—

Arvude mäng „Minu võit!“

Toimetusele on saadetud tutvumiseks Tallinna õpetajatesemirari matemaatika õpetaja S. Dobrõševsky „Arvude mäng „Minu võit!““ (I ja II klassile).

Juurelisatud lühikese juhatus järgi on „Arvude mängu“ ülesanne „teha matemaatika tund meie väikestele huvitavamaks“.

Ei ole veel juhust olnud isiklikult „Arvude mängu“ klassis tarvitada, kuid arvan, et ta peaks lastele huvi pakuma. I ja II klassi õpilasil on suur huvi mängimise vastu. Kui sellega ühenduses on ka õppimine, siis saavad huvitavaks ja selle tõttu kergemaks ka need puhtmehaanilised harjutused, mille abil õpilasele peavad sulaks saama matemaatilised tehted.

„Arvude mängu“ veaks võiks pida da ehk seda, et võit oleneb kaunis suurel määral õnnelikust juhust. Kuid sellegi pärast võiks „Arvude mängu“ kasuga tarvitada. Ja õpetajad, kes teda on tarvitanud, on temaga rahul. Et „Arvude mäng“ on meil ainuke sarnane õppeabinõu, siis peaks ta omandama iga I ja II klass. Hind à 150 marka kummagi kogu eest, millest jätkub mängimiseks 25 õpilasele, ei tohiks olla kättesaamatu ka kehvadele koolidele. Tellida võib „Arvude mängu“ autorilt (Tallinna õpetajateseminarist).

Toimetus.

ÜHELGI NOOREL EI TOHI PUUDUDA NOORUSMAA HEAD RAAMATUD

NOORUSMAA JUTUKIRJASTIK.

Nr. 1.	Ch. Dickens: Kilk koldel . . .	Hind 100 mk.
Nr. 2.	Jack London: Põlev laev . . .	„ 25 „
Nr. 3.	K. Hänninen: Jäämere kangelane . . .	„ 100 „
Nr. 4.	J. Parijõgi: Laevapoisi pävilt . . .	„ 100 „
Nr. 5.	A. Conan Doyle: Kuidas brigader tappis rebase . . .	„ 25 „
Nr. 6.	A. Conan Doyle: Kuidas brigader päästis sõjaväe . . .	„ 25 „
Nr. 7.	A. Conan Doyle: Kuidas brigader vallutas Saragossa . . .	„ 25 „
Nr. 8.	A. Conan Doyle: Lugu üheksast preisi ratsaväelasest . . .	„ 25 „
Nr. 9.	A. Conan Doyle: Brigaderi viimne seiklus	„ 25 „
Nr. 10.	Anna Brigader: Pöialpoiss . . .	„ 50 „

NOORUSMAA ELULOOKIRJASTIK.

Nr. 1.	M. Laarman: Tizian	Hind 25 mk.
Nr. 2.	M. Laarman: Rembrandt	„ 25 „
Nr. 3.	E. Martinson: Beethoven	„ 50 „
Nr. 4.	Noorusmaa 1926. aastakäik	„ 300 „

NOORUSMAA

ILMUB KAKS KORDA KUUS

Tellimishind aastas 400 mk., pool-
aastas 200 mk., veerandaastas 100 mk.